

YENİ FİKİR

TƏSİSÇİ: NAXÇIVAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİ

28 noyabr 2025-ci il, cümə № 7 (69)

Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə Düzce Universiteti arasında əməkdaşlıq protokolu imzalanıb

Naxçıvan Dövlət Universiteti (NDU) ilə Türkiyənin Düzce

üstünlük təşkil edir. Eləcə də 23 xarici ölkədən 1800-ə yaxın

əcnəbi tələbə kontingentində Türkiyənin müxtəlif bölgələrindən olan tələbələr say çoxluğu ilə seçilir. Rektor universitetin çoxşaxəli kadr hazırlığından bəhs edib, qeyd olunub ki, NDU-da 250-yə yaxın proqram üzrə kadrlar hazırlanılır. IELTS və SAT Qeydiyyat və İmtahan Mərkəzi, IBM Mərkəzi, Texnologiyalar Parkı və digər strukturlar, layihələr əsasında – beynəlxalq əməkdaşlıqlar gücləndirilir. Ölkə və xarici ali təhsil ocaqları ilə ikili diplom proqramları, müəllim-tələbə mübadiləsi uğurla icra olunur.

Düzce Universitetinin rektoru Nedim Sözbir görüşdən məmnunluğunu bildirib, rəhbərlik etdiyi ali təhsil müəssisəsinə dair məlumatları bölüşüb, Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə qurulacaq ortaq əməkdaşlığın irəlidə uğurlu layihələrə yol açacağına əminliyini ifadə edib.

Əməkdaşlıq görüşündə doktorantura səviyyəsində kadr hazırlığı, birgə elmi konfransların və ortaq tədqiqat işlərinin aparılması, ikili diplom layihələrinin təşkili, akademik heyətin qarşılıqlı fəaliyyəti, müəllim-tələbə mübadiləsinin ge-

nişlənməsi barədə razılıq əldə edilib. Hər iki ali təhsil ocağının elmi və tədris-innovasiya infrastrukturundan qarşılıqlı faydalanmaq, maraq kəsb edən digər istiqamətlərdə birgə işlər təşkil etmək nəzərdə tutulub. Eyni zamanda, birgə əməkdaşlıq çərçivəsində perspektivdə olacaq fəaliyyətlərə, xüsusilə sünə intellekt əsaslı layihələrin planlaşdırılmasına dair qarşılıqlı təkliflər səsləndirilib.

Sonra Naxçıvan Dövlət Universiteti və Düzce Universiteti arasında əməkdaşlıq Memorandumu imzalanıb, xatirə fotosu çəkdirilib.

Universiteti arasında NDU-da əməkdaşlıq görüşü keçirilib.

Görüşdə NDU-nun rektoru Elbrus İsayev universitetin tarixi, inkişafı və fəaliyyəti haqqında məlumat verib. Vurğulanıb ki, müasir tipli və çoxprofilli təhsil sistemində malik olan NDU 108 hektarlıq ərazidə yerləşən modern kampusu ilə ölkənin aparıcı ali təhsil müəssisələrindən biridir. Dünyanın 150-yə yaxın universiteti ilə birbaşa əlaqələri var və bu əlaqələrdə Türkiyə universitetləri

Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə Bayburt Universiteti arasında memorandum imzalanıb

Naxçıvan Dövlət Universitetində Bayburt Universitetinin rektoru ilə görüş keçirilib. Görüşdə NDU-nun rektoru Elbrus İsayev və Bayburt Universitetinin rektoru Mutlu Türkmən iki ali təhsil müəssisəsi arasında əməkdaşlıq imkanlarını müzakirə ediblər.

Elbrus İsayev çıxışında akademik fəaliyyət sahəsində birgə platformaların qurulmasının, elm və idman tədbirlərinin təşkilinin əhəmiyyətindən danışıb. Rektor qarşılıqlı əlaqələrin elm və təhsildə də öz əksini tapmasının önəmini qeyd edib.

Mutlu Türkmən isə çıxışında Bayburt Universitetinə müraciət edən azərbaycanlı tələbələrin say üstünlüyündən bəhs edib və

bu baxımdan da əməkdaşlığın genişləndirilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Tədbir zamanı Bayburt Universitetinin Beynəlxalq Dədə Qorqud Mədəniyyət-Tədqiqat Mərkəzi ilə Naxçıvan Dövlət Universiteti arasında əməkdaşlığın qurulması, elmi-tədqiqat laboratoriyalarında birgə ortaq layihələrin həyata keçirilməsi, idman sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi, universitetlər arasında idman yarışlarının, yay festivallarının, ortaq konfransların keçirilməsi, tələbə və müəllim mübadiləsi məsələləri müzakirə olunub.

Sonda qarşılıqlı hədiyyələr təqdim edilib, universitetlər arasında əməkdaşlıq memorandumu imzalanıb.

Naxçıvan Dövlət Universitetində “III Beynəlxalq Duzdağ Araşdırmaları Konqresi” keçirilib

Naxçıvan Dövlət Universiteti, Naxçıvan Muxtar Respublikası Həmkarlar İttifaqları Şurası, Çankırı Karatekin Universiteti (Türkiyə), İğdır Universiteti (Türkiyə), Rzeszovski Universiteti (Polşa), AMEA-nın Naxçıvan Bölməsi və Azərbaycan Elm və Təhsil Nazirliyi Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə “III Beynəlxalq Duzdağ Araşdırmaları Konqresi” keçirilib.

Açılışı Duzdağ Müalicə Mərkəzində baş tutan konqresin məqsədi duz mədənlərinin geoloji, tibbi, ekoloji və turizm potensialını elmi əsaslarla öyrənmək, bu istiqamətdə

şəhidlərin xatirəsi anılıb, Dövlət Himni səsləndirilib.

Sonra “Təbiətin Duzdağ Möcüzəsi” adlı videoçarx nümayiş olunub.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev açılış nitqində bildirib ki, universitetdə keçirilən xüsusi əhəmiyyətli elmi tədbirlərin davamı olan bu konqres, Duzdağın yerli və beynəlxalq səviyyədə elmi əsaslarla tanıtılmasına mühüm töhfə verir. Rektor vurğulayıb ki, tədbirdə səsləndirilən elmi materiallar nəşr edilərək Duzdağın təbii sərvət kimi daha geniş auditoriyaya çatdırılmasına xidmət

nümunələrin gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından bu addımın vacibliyini diqqətə çatdırıb.

İğdır Universitetinin rektoru, professor Ekrem Gürel çıxışında Azərbaycan və Türkiyə universitetləri arasında əməkdaşlığın regional elmin inkişafına böyük töhfə verdiyini vurğulayıb. Qeyd edib ki, iki qardaş ölkənin elm ocaqları arasında bu cür birgə təşəbbüslər gələcək nəsillər tədqiqatçıların qarşılıqlı elmi mübadiləsini gücləndirir. Ekrem Gürel əlavə edib ki, Naxçıvan Duzdağının tədqiqi elmi və praktik baxımdan xüsusi önəm daşıyır.

maraqlı sosial həyat məkanı kimi fəaliyyətini genişləndirir.

xanizmlərinin daha dərinəndə öyrənilməsinə şərait yaradır.

AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin müxbir üzvü, Naxçıvan Dövlət Universitetinin professoru Vəli Baxşəliyev təqdimatla çıxış edərək Duzdağın tarixi və müalicəvi əhəmiyyəti barədə danışdı, burada aparılan araşdırmalar haqqında məlumat verdi.

Açılış tədbirinin sonunda Naxçıvan Dövlət Universiteti və Naxçıvan Muxtar Respublikası Həmkarlar İttifaqları Şurası tərəfindən təşkilatçılara hədiyyələr təqdim olunub və xatirə fotosu çəkilib.

Konqres Naxçıvan Dövlət Universitetində keçirilən bölmə iclasları ilə öz işini davam etdirib. “Duzlu ekosistemlərdə flora və fauna”, “Kimya, Biotexnologiya və Tibb”, “Ətraf mühit və davamlı inkişaf”, “İqtisadiyyat və Sosial tərəqqi”, “Geologiya və Minerologiya”, “Etnoqrafiya və Mədəni irs”, “Memarlıq və Texnologiya”, “Tarix və Arxeologiya” mövzuları ətrafında 3 salon və 5 paneldə üz-üzə və onlayn formatda təşkil olunub. Bölmələrdə 5 ölkədən, 21 elm və təhsil müəssisəsindən olan alimlərin 60-dan artıq məruzəsi dinlənilib.

Fəxriyyə Səyyadova

aparılan tədqiqatları beynəlxalq müstəvidə müzakirə etmək, speleoterapiya və sağlamlıq turizmi sahəsində yeni əməkdaşlıq imkanları yaratmaqdır.

Əvvəlcə yeni infrastrukturla təmin olunan Duzdağ Müalicə Mərkəzi ilə tanışlıq olub. Qonaqlara müalicə alanları üçün xüsusi ayrılmış sahələr, kitabxana, konfrans zalı və mərkəzin fəaliyyət prinsipləri barədə məlumat verilib. Qeyd olunub ki, dəniz səviyyəsindən 1100 metr dərinlikdə yerləşən, ümumi uzunluğu 46 kilometr olan duz mağarasında hazırda 440 çarpayı mövcuddur.

Açılışda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və Vətən uğrunda canlarını fəda edən

edəcək. Qeyd edib ki, Duzdağ müasir tədqiqatlar üçün unikal təbii laboratoriyadır və burada aparılan araşdırmalar həm region, həm də dünya elmi üçün əhəmiyyətlidir. Rektor duzun müxtəlif sahələrdə tətbiqi ilə bağlı NDU-da həyata keçirilən işlərdən, o cümlədən “Kimya” kafedrasında duzdan sabunlar hazırlanması kimi layihələrdən danışdı. Elbrus İsayev universitetdə duzun tədqiqinə həsr olunmuş yeni laboratoriyanın qurulmasının nəzərdə tutulduğunu və bunun tədqiqat imkanlarını daha da genişləndirəcəyini bildirdi. Həmçinin Duzdağ Müalicə Mərkəzində Duz Muzeyinin yaradılması təşəbbüsünü irəli sürərək duzdan hazırlanan

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının sədr müavini, Naxçıvan Muxtar Respublikası Həmkarlar İttifaqları Şurasının sədri Qəzənfər Abdullayev Duzdağ Müalicə Mərkəzində son illər aparılan yenilənmə işləri barədə məlumat verdi. Bildirib ki, mərkəz rahat infrastrukturun qurulması ilə regionun aparıcı sağlamlıq və turizm məkanlarından birinə çevrilib. Qəzənfər Abdullayev konqresin Duzdağın potensialının daha dərinəndə öyrənilməsi və gələcək inkişafı üçün mühüm platforma olduğunu vurğulayıb. Qeyd edib ki, Duzdağ Müalicə Mərkəzi təkə sağlamlığın bərpası üçün deyil, həm də mədəni tədbirlər, elmi tədqiqatlar və

AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev qeyd edib ki, Duzdağın sistemli elmi tədqiqi Naxçıvan elminin prioritet istiqamətlərindəndir. Vurğulayıb ki, beynəlxalq əməkdaşlıq bu sahədə yeni metodların tətbiqinə və daha dəyərli elmi nəticələrin əldə olunmasına imkan yaradır.

Çankırı Karatekin Universitetinin professoru Tamer Keçeli Türkiyədəki duz mağaraları ilə Naxçıvan Duzdağının müqayisəli tədqiqinin vacibliyini toxunaraq bildirib ki, Naxçıvan Duzdağı ilə Çankırı və Tuzluca duz mağaraları oxşar geoloji quruluşa malikdir. Bu paralelliklərin araşdırılması duz yataqlarının formalaşma me-

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Kembric Məktəbinə yeni texnoloji dəstək

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2023-cü il 5 iyun tarixli Sərəncamı ilə təsdiq olunan “Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nda qeyd olunan mühüm məsələlərdən biri də Naxçıvan Dövlət Universitetinin nəzdində ingilisdilli orta məktəbin fəaliyyətə başlaması olub. Bu istiqamətdə görülən işlərin davamı olaraq NDU-nun Beynəlxalq Kembric Məktəbinin müəllim və şagirdlərinə universitet rəhbərliyi tərəfindən planşetlər təqdim olunub.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev şagirdlərə görüşü zamanı bildirib ki, Dövlət Proqramı çərçivəsində universitetin beynəlxalq təhsil

sistemində inteqrasiyası və müasir tədris imkanlarının genişlənməsi daim diqqət mərkəzindədir. Bu proqramın bir hissəsi olaraq yaradılan bu məktəb Kembric Beynəlxalq Təhsil Sistemi ilə işləyir və təhsilin keyfiyyətinin artırılmasına xidmət edir.

Rektor çıxışında vurğulayıb ki, Beynəlxalq Kembric Məktəbində standartlara cavab verən tədris laboratoriyaları, kitabxana, idman meydançaları və imtahan mərkəzinin olması şagirdlərin təhsildə akademik keyfiyyətlərinin artırılması ilə yanaşı, həm də fərdi inkişafı üçün faydalıdır.

Qeyd olunub ki, şagirdlər məktəbin özünün təmin etdiyi elektron resurslardan istifadə edirlər. Belə ki, bu elektron resurslar şagirdlər üçün nəzərdə

tutulub və onlara təqdim olunan xüsusi planşetlər vasitəsilə təhsil prosesi daha əlçatan və mərkəzləşmiş olacaq.

Planşetlərin təqdim olunması həm də məktəbdə rəqəmsal təhsilin tətbiqinə yeni impuls verir. Müasir texnologiyaların tədris prosesinə inteqrasiyası şagirdlərin interaktiv dərslərə qoşulmasını, müxtəlif beynəlxalq platformalara çıxışını və öyrənmə resurslarından daha effektiv yararlanmasını təmin edəcək. Tədbirdə qeyd edilib ki, bu addım gələcəkdə məktəbdə STEM tədrisinin genişləndirilməsi, layihə əsaslı öyrənmə metodlarının tətbiqi və şagirdlərin qlobal təhsil mühitinə adaptasiyası baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Zəfər gününün beşinci ildönümünü elmi konfransla yadda qaldı

Naxçıvan Muxtar Respublikasında 8 Noyabr – Zəfər Gününün beşinci ildönümünün qeyd olunması ilə bağlı tədbirlər planı çərçivəsində Naxçıvan Dövlət Universitetində “Zəfər irsi” adlı konfrans keçirilib.

Konfrans iştirakçıları əvvəlcə Naxçıvan şəhərində yerləşən zəfər abidəsini ziyarət edib, abidə önünə gül dəstələri qoyublar.

Sonra ali təhsil ocağında İncəsənət fakültəsinin tələbələrinin 8 Noyabr – Zəfər Gününə həsr olunan 60-dan artıq əl işlərinin nümayiş olunduğu sərgiyə baxış olub.

Konfransın rəsmi açılış hissəsində dahi rəhbər Heydər Əliyevin və şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib, Dövlət Himni səsləndirilib.

Konfransda dövlət və hökumət rəsmiləri, deputatlar, ictimaiyyət nümayəndələri, universitetin professor-müəllim heyəti və tələbələr iştirak ediblər.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri Ceyhun Cəlilov açılış nitqi ilə çıxış edərək, Azərbaycanın müasir tarixində dövlətçilik ənənələrinin bərpası və möhkəmləndirilməsinin məhz Ümummillə Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu qeyd edib. Ceyhun Cəlilov vurğulayıb ki, Ulu Öndərin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin məqsədyönlü siyasəti

nəticəsində milli birliyimiz daha da güclənib və 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi zəfərin qazanılmasında xalq-dövlət-ordu birliyi həlledici amil olub. Baş nazir 8 Noyabr – Zəfər Gününün tarixi önəmindən bəhs edib, dünənə, bu günü və sabahı kontekstində dəyərləndirib, bu tarixin hər bir azərbaycanlı üçün qürur və minnətdarlıq günü olduğunu ifadə edib. Ceyhun Cəlilov: “Beş il öncə qazanılmış tarixi zəfər sadəcə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa etmədi, həm də bütün dünyaya sahib olduğumuz əsl gücü nümayiş etdirdi”, - deyərək qeyd edib. Baş nazir əlamətdar gün ilə bağlı keçirilən konfransı tarixi qələbəni gələcək nəsillərə milli irs, vətənpərvərlik və strateji düşüncə nümunəsi kimi ötürülməsi yollarını müəyyənləşdirmək, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə bərpa-quruculuq proseslərini, iqtisadi inkişaf imkanlarını və “post-müharibə dövrü” strategiyalarını təhlil etməyə yönəlmiş olduqca önəmli elmi mübadilə platforması adlandırılıb.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev vurğulayıb ki, ölkəmizin ərazi bütövlüyü və suverenliyinin bərpası ən böyük qələbəmiz kimi tarixə əbədi həkk olunub və beşinci ildir ki, 8 Noyabr – Zəfər Gününü milli qürur duyğusu ilə qeyd edirik. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham

Əliyevin rəhbərliyi ilə ordumuzun döyüş meydanında qazandığı qələbə tarixi ədaləti bərpa edib, Azərbaycanı regional güc mərkəzinə çevirib, həm də informasiya cəbhəsində ölkəmizə qarşı qərəzli kampaniyalarına son nöqtəni qoyub. Bu möhtəşəm zəfərə ötən illər ərzində ölkədə iqtisadi, siyasi, təhsil, ordu quruculuğu və ideoloji sahədə müəyyənləşdirilən hədəflərin zəmin yaratdığını diqqətə çatdıran rektor vurğulayıb ki, Azərbaycan dünyaya hər zaman sülh, sabitlik, inkişaf, əməkdaşlıq kimi təməl prinsipləri əsas tutan dövlət kimi özünü göstərib. O bildirib ki, ölkəmiz beynəlxalq aləmdə öz imzası ilə seçilən etibarlı tərəfdaş olduğunu sübut edib. Elbrus İsayev bildirib ki, XXI əsrdə müasir hərbi tarixinə öz yeni döyüş təcrübəsini gətirən, Zəfər paradı keçirən tək ölkə olaraq Azərbaycanın regiona gətirdiyi yeni reallıqlar təqdim edib. Rektor əlavə edib: “Konfrans 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız tarixi qələbənin hərbi-siyasi, diplomatik, iqtisadi və mədəni aspektlərini elmi müstəvidə araşdırmaq məqsədilə təşkil olunub. Həmçinin, bu qələbənin yaratdığı yeni reallıqlar və regionda sülhün bərqərar olunmasındakı rolu müzakirə ediləcəkdir.”

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədr müavini Arzu Abdullayev, Millət vəkil, Milli Məclisin Elm və Təhsil Komitəsinin sədri Anar İsgəndərov, AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri İsmayıl Hacıyev, Bakı Slavyan Universitetinin rektoru Anar Nağıyev, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı Vüqar Rəhimzadə də çıxış edib, 8 Noyabr – Zəfər Gününün tarixi-siyasi önəmindən danışaraq, regiona gətirdiyi yeni perspektivlərə diqqət çəkiblər. Natiqlər dövlətimizin heç vaxt torpaqlarımızın işğal faktı ilə barışmadığını diqqətə çatdırıb,

tarixi zəfərə aparan yolda dövlət başçısının qətiyyəti və əzmkarlığından, xalqımızın birliyindən bəhs edib, bu gün də ən ali kürsülərdə öz mövqeyinə və prinsiplərinə sadiqliyini əyani şəkildə nümayiş etdirdiyini ifadə ediblər. Eləcə də bildiriblər ki, konfransda səs-

nən fikirlər ümumilikdə vətəndaşın cəmiyyət və dövlət qarşısında məsuliyyətinin daha aydın təsvirini əks etdirir. Qeyd olunub ki, şəhidlərimizin və qazilərimizin qəhrəmanlığı daim yaşadılmalıdır. Hər bir azərbaycanlı gənc dövlətçiliyə sadiq, vətənpərvər, milli kimliyinə bağlı və sağlam ideologiyaya malik olmalıdır.

Konfransın rəsmi hissəsi başa çatdıqdan sonra Naxçıvan Dövlət Universitetinin Simfonik orkestrinin ifasında konsert proqramı təqdim olunub.

Sonra konfrans öz işini “Zəfər tarixi və hərbi siyasi irsi”, “Tarixi zəfərdən sonra: iqtisadiyyat və yenidənqurma”, “Tarixi zəfərimiz mediada”, “Müharibə və sülh proseslərində beynəlxalq hüququn tətbiqi” mövzularında panel müzakirələrlə davam etdirib.

Simfonik Orkestrə yeni musiqi alətləri təqdim edilib

Ali təhsil ocağının rektoru Elbrus İsayev universitetin “Orkestr alətləri və dirijorluq” kafedrasında fəaliyyət göstərən Simfonik Orkestrin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi məqsədilə öz şəxsi vəsaiti hesabına iki ədəd violonçel musiqi aləti hədiyyə edib. Rektor orkestrin məşq prosesini yerində izləyib, kollektivin iş şəraiti, ehtiyacları və fəaliyyət istiqamətləri ilə maraqlanıb. O, alətlərin saxlanması, saxlanması və zəruri hallarda yenilənməsi ilə bağlı müvafiq göstərişlər verərək orkestrin daha yüksək səviyyədə fəaliyyət göstərməsi üçün dəstəyini ifadə edib. “Orkestr alətləri və dirijorluq” kafedrasının müdiri, Azərbaycanın Əməkdar artisti, dosent Mübariz Əsgərov orkestr üzvləri adından rektora minnətdarlığını bildirərək bu addımın

kollektivin yaradıcılıq imkanlarının genişləndirilməsinə mühüm töhfə verəcəyini qeyd edib. Qeyd edək ki, 2021-ci ildə yaradılan NDU-nun Simfonik Orkestri Azərbaycan ali məktəbləri tabeliyində fəaliyyət göstərən ilk simfonik orkestrdir. Orkestr qısa müddət ərzində həm universitet daxilində, həm də respublika miqyasında müxtəlif mədəni tədbirlərdə uğurlu çıxışları ilə tanınıb və regionun mədəni həyatına mühüm töhfələr verməkdə davam edir.

Naxçivanda ilk qızlar məktəbinin yaradıcısı Nazlı xanım Nəcəfovanın 135 illik yubileyinə həsr olunmuş konfrans keçirilib

Naxçıvan Dövlət Universitetində Naxçivanda ilk qızlar məktəbinin yaradıcısı, Naxçıvan MSSR Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin deputatı, Naxçıvan MSSR-in Əməkdar müəllimi, tanınmış maarifçi Nazlı xanım Nəcəfovanın 135 illik yubileyinə həsr olunmuş konfrans keçirilib.

Yubiley tədbirindən əvvəl görkəmli pedaqoqun Naxçıvan şəhərində yerləşən məzarı ziyarət olunub.

Tədbirdə Nazlı Nəcəfovanın həyat və fəaliyyətini əks etdirən videoçarx nümayiş etdirilib.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev çıxışında keçirilən yubiley konfransının

Elbrus İsayev vurğulayıb ki, İrəvan və Naxçivanda qızlar üçün məktəblərin açılmasında böyük rolu olan Nazlı xanımın irsi bu gün universitet tələbələri üçün mühüm araşdırma mövzudur.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının təhsil naziri Elxan Nəcəfov öz çıxışında bildirib ki, qadınların təhsil səviyyəsi cəmiyyətin inkişafını müəyyən edən əsas amillərdəndir. Onun sözlərinə görə, qızların təhsilinə dəstək həm fərdi inkişaf, həm də cəmiyyətin ümumi tərəqqisi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri

bu gün qadınların ictimai fəaliyyətinə işıq tutduğunu bildirib. O, öz elmi araşdırmalarında maarifçi pedaqoqun həyatından ilham aldığını vurğulayaraq "Naxçıvan Muxtar Respublikasında qadın hərəkatının inkişaf tarixi" adlı kitabını Nazlı xanım Nəcəfovanın nəticəsi Cabbar Hüseynliyə hədiyyə edib.

Nazlı Nəcəfovanın nəticəsi, elm və təhsil sahəsi üzrə Prezident mükafatçısı Cabbar Hüseynli tədbir haqqında səsləndirilən dəyərli fikirlərə və yubileyin yüksək səviyyədə təşkilinə görə ailəsi adından təşəkkürünü bildirib.

Sonda NDU-nun Fizika-riyaziyyat fakültəsinin

əhəmiyyətini vurğulayaraq bildirib ki, tanınmış maarifçi Nazlı Nəcəfova qadınların təhsil imkanlarının genişlənməsi, maarifçilik ideyalarının yayılması

Ramilə Seyidova Nazlı Nəcəfovanın çətin tarixi dövrdə qadınların təhsili istiqamətində gördüyü işlərin xüsusi dəyərə malik olduğunu qeyd edib. O

Fizika müəllimliyi ixtisası üzrə III kurs tələbəsi Əsmər Mikayılova ilk dəfə təsis olunan "Nazlı xanım Nəcəfova adına tələbə təqaüdü" təqdim edilib.

və cəmiyyətin tərəqqisi naminə mənalı ömür yaşamışdır. Rektor qeyd edib ki, repressiya dövrünün çətinliklərinə baxmayaraq Nazlı Nəcəfova xalqın maariflənməsi yolunda böyük fədakarlıq göstərmiş, qadın azadlığının məhdud olduğu bir dövrdə millətə sevgi və vətənpərvərliklə xidmət etmişdir.

bildirib ki, qızların təhsilinə qoyulan investisiya onların sosial-iqtisadi həyatda daha fəal iştirakına şərait yaradır və ölkənin dayanıqlı inkişafında mühüm rol oynayır.

NDU-nun professoru, tarix elmləri doktoru Sevinc Abbasova Nazlı Nəcəfovanın yaradıcılığının

Tədbirdən sonra NDU-nun Pedaqoji fakültəsində Nazlı Nəcəfovanın adını daşıyan auditoriyanın açılışı olub.

*Aidə İbrahimova
NDU-nun Media və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı*

Nəbatat bağında payız etüdü

Naxçıvan Dövlət Universitetinin İncəsənət fakültəsinin "Təsviri incəsənət" kafedrasına aid Rəngkarlıq ixtisası üzrə II, III, IV və Təsviri incəsənət ixtisası üzrə II və IV kurs tələbələri müəllimlərinin rəhbərliyi altında Nəbatat bağında, açıq havada payız etüdü həyata keçiriblər.

Tədris prosesinin bir hissəsi kimi təşkil olunan bu etüdü əsas məqsədi tələbələrdə təbiət mənzərəsinin müşahidəsi və canlı təsviri bacarığının formalaşdırılması, həmçinin açıq hava şəraitində iş texnikalarının tətbiqi və təkmilləşdirilməsidir. Etüd zamanı tələbələr payızın rəng çalarlarını fərdi baxış bucağından kətanə köçürərək müşahidə və tətbiq etmə bacarıqlarını inkişaf etdiriblər.

Təcrübə xarakterli bu fəaliyyət tələbələrin yaradıcılıq potensialının artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Qeyd edək ki, açıq hava etüdləri rəssamlıq tədrisinin ənənəvi və vacib mərhələlərindən biridir. Bu cür məşğələlər tələbələrə işıq-kölgə münasibətlərini daha dərinlən qavramağa, rəng harmoniyasını real məkanda analiz etməyə, həmçinin kompozisiya qurmaq bacarığını inkişaf etdirməyə imkan verir. Təbii mühitlə birbaşa təmas gənc rəssamların yaradıcılıq düşüncəsinin formalaşmasında mühüm rol oynayır və onların gələcək peşəkar fəaliyyətinə praktik baza yaradır.

*Badəm Əliyeva
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr
şöbəsinin əməkdaşı*

“Elmin zamanla sınınmış dəyəri” adlı respublika elmi konfransı keçirilib

Noyabrın 27-də Naxçıvan Dövlət Universitetində akademik Yusif Məmmədliyəvin 120 illiyinə həsr olunmuş “Elmin zamanla sınınmış dəyəri” adlı respublika elmi konfransı keçirilib.

Konfrans iştirakçıları əvvəlcə Təbiətşünaslıq və kənd təsərrüfatı fakültəsində təşkil edilmiş “Akademik Yusif Məmmədliyəv” adlı guşə və Naxçıvan Dövlət Universitetində İnnovasiya Mərkəzində açılan “Akademik Yusif Məmmədliyəv – 120” adlı sərgi ilə tanış olublar.

Naxçıvan Dövlət Universitetində İnnovasiya Mərkəzindəki konfransın açılış mərasimində əvvəlcə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib, Dövlət Himni səsləndirilib.

Daha sonra Naxçıvan Dövlət Universiteti televiziyası – NDU TV tərəfindən hazırlanmış “Akademik Yusif Məmmədliyəv - 120” adlı videoçarx nümayiş olunub.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev Azərbaycan Respublikası Prezidentinin imzaladığı müvafiq Sərəncama uyğun olaraq, görkəmli kimyaçı alim Yusif Məmmədliyəvin 120 illik yubileyinin respublikamızın bütün elm-təhsil müəssisələrində qeyd olunduğunu, eləcə də Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin, həmçinin Naxçıvan Dövlət Universitetinin hazırladığı müvafiq Tədbirlər Planına uyğun olaraq, akademik Yusif Məmmədliyəvin elmi irsinin öyrənilməsi və təbliği istiqamətində müxtəlif tədbirlərin icra olunduğunu qeyd edib.

Vurğulanıb ki, bu gün keçirilən konfrans həmin Tədbirlər

Planının icrası və Yusif Məmmədliyəvin həyat və fəaliyyətinə həsr olunmuş məruzələrin nəşrindən ibarətdir. Rektor Elbrus İsayev Naxçıvan Dövlət Universitetində hər zaman akademik Yusif Məmmədliyəvin adına böyük ehtiramla yanaşıldığını bildirib.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, AMEA-nın həqiqi üzvü İsmayıl Hacıyev “Elmin yüksəlişinə aparan yol: Yusif Məmmədliyəv və AMEA” mövzusunda çıxışı zamanı bildirib ki, Azərbaycan elmində, ictimai-siyasi həyatında çox fəal olan Yusif Məmmədliyəvin

adı yüksək qiymətləndirilir. Akademik İsmayıl Hacıyev qeyd edib ki, Yusif Məmmədliyəv bütün ömrünü, həyatını neft və qazın öyrənilməsinə həsr edib. Yaşadığı dövr üçün aparıcı tədqiqatlar birmənalı olaraq SSRİ-də və SSRİ-dən kənar da dəyərləndirib. Bu gün də o, öz dəyərini qoruyub saxlaya bilib.

Sonra ETN Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Tofiq Əliyev “Azərbaycanda kimya elminin banisi kimi Yusif Məmmədliyəvin yeri”, Naxçıvan Dövlət Universitetinin Memarlıq və mühəndislik fakültəsinin dekanı,

professor Cavanşir Zeynalov “Akademik Yusif Məmmədliyəvin həyatı: elmə həsr edilmiş ömür”, Mingəçevir Dövlət Universitetinin dosenti, kimya üzrə fəlsəfə doktoru Adil Aslanov, Naxçıvan Dövlət Universitetinin YAP ərazi təşkilatının sədri, dosent Bəhruz Məmmədov “Neft-kimya sənayesinin modernləşməsinə Yusif Məmmədliyəv ideyalarının təsiri”, ETN Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun Filiz və qeyri-filiz yataqları laboratoriyasının müdiri, dosent Aliyə Rzayeva “Müharibə illərində elmi fəaliyyət: Yusif Məmmədliyəvin

fövqəladə xidmətləri” mövzusunda çıxış ediblər.

Sonra akademik Yusif Məmmədliyəvin anadan olmasının 120 illiyinə həsr olunmuş, gənc alimlər arasında keçirilən “Yusif Məmmədliyəv – Azərbaycan elminin zirvəsi” mövzusunda “Ən yaxşı məqalə” müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılıb.

Konfrans üz-üzə və onlayn formatda bölmə iclasları ilə davam etdib. Bölmələrdə respublikanın 21 müxtəlif elm və təhsil müəssisələrindən qatılan 60-dan çox iştirakçının məruzələri dinlənilib.

YAP-ın 33-cü ildönümünə həsr olunan elmi-praktiki konfrans keçirilib

Naxçıvan Dövlət Universiteti və Yeni Azərbaycan Partiyasının (YAP) Naxçıvan Şəhər Təşkilatının birgə təşkilatçılığı ilə “Konstitusiyaya və suverenlik ili” çərçivəsində YAP-ın yaradılmasının 33-cü ildönümünə həsr olunan “Milli Qurtuluşdan Suverenliyə gedən yol” mövzusunda elmi-praktiki konfrans keçirilib.

Tədbir Ümummilli lider Heydər Əliyev və şəhidlərin xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin səsləndirilməsi ilə başlayıb.

Konfransı giriş sözü ilə açan Universitetin rektoru Elbrus İsayev bildirib ki, azərbaycançılıq məfkurəsi

hələddici rol oynayır.

YAP Naxçıvan Şəhər Təşkilatının sədri Elman Cəfəri “Milli Qurtuluşdan Suverenliyə: Yeni Azər-

baycan Partiyası” mövzusunda məruzə ilə çıxış edərək bildirib ki, 1992-ci il noyabrın 21-də Naxçıvanda ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə təsis olunan YAP müstəqil dövlətçiliyin və ümummilli maraqların qorunması naminə cəmiyyətin bütün təbəqələrini səfərbər edən siyasi təşkilat kimi formalaşmış. Qeyd

xalq-iqtidar-ordu birliyinin möhkəmləndirilməsində mühüm ideoloji dayaqlardan biridir. Bu məfkurə gənclərin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsində, milli kimlik və dövlətçilik prinsiplərinin formalaşmasında böyük rol oynayır. Tələbələrin təhsili, intellektual inkişafı, dövlətə sədaqət və sağlam siyasi təfəkkür ruhunda yetişdirilməsi universitetin əsas prioritetlərindəndir. Vurğulanıb ki, bu ilk təşkilatı fərqləndirən əsas xüsusiyyət onun tərkibində ziyalıların, eləcə də partiya və ölkə üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən fəal gənclərin çoxluq təşkil etməsidir. Nəzərə çatdırılıb ki, partiyanın gələcəyinin təmin olunması, mövqelərinin qorunması və daha da gücləndirilməsi məhz bu gənclərin üzərinə düşür. Onların fəallığı və təşəbbüskarlığı partiyanın uğurlu inkişafında

olunub ki, 2005-ci ildə keçirilmiş III Qurultaydan sonra YAP-ın sədri seçilən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın siyasi və iqtisadi

müstəqilliyi daha da möhkəmlənib, ölkə regionun ən güclü dövlətlərindən birinə çevrilib. Partiya bu il fəaliyyətinin 33-cü ildönümünü qeyd edir və YAP üzvləri bu illər ərzində xalqa xidmət və fədakarlıq nümunəsi göstəriblər.

Daha sonra YAP Universitet Ərazi Təşkilatının sədri Bəhruz Məmmədov “Tarixi zəfərdən dövlət suverenliyinə: siyasi iradə, hərbi güc və milli həmrəylik” mövzusunda çıxış edib. Naxçıvan Dövlət Universitetinin professoru Hacıfəxrəddin Səfəri isə “30 yaşlı Konstitusiyaya və suverenliyin bərpası” mövzusunda məruzə edib.

“Yer quruluşu və daşınmaz əmlakın kadastrı” ixtisası üzrə IV kurs tələbəsi Saleh Zamanov “Yeni Azərbaycan Partiyası xalqın inam ünvanıdır” mövzusunda çıxış edərək gənclərin partiyaya olan etimadından danışıb.

Sonda YAP-ın 33-cü ildönümü münasibətilə partiya üzvlərinin mükafatlandırılması, eləcə də partiya yeni qəbul olunan üzvlərə üzlük biletlərinin təqdim olunması mərasimi keçirilib. Tədbir YAP-ın 33 illiyinə həsr olunmuş videoçarxın nümayişi və partiyanın himninin səsləndirilməsi ilə yekunlaşıb.

*Badəm Əliyeva
Media və ictimaiyyətlə Əlaqələr
şöbəsinin əməkdaşı*

28 il sonra NDU-da “Riyaziyyat” ixtisası məzunlarının görüşü

Naxçıvan Dövlət Universitetində “Məzun 1997 – 28 il sonra yenidən bir arada” adlı görüş keçirilib. Tədbirdə universitetin rektoru Elbrus İsayev 1993-1997-ci illərdə Riyaziyyat ixtisası üzrə təhsil alan

ixtisasını seçməsi bu sahəyə olan marağın davam etdiyini göstərir və universitet riyaziyyat fənni üzrə Azərbaycan sektorunda birinci yerdədir. Rektor eyni zamanda NDU-nun nəzdində fəaliyyət göstərən

peşəkar həyatlarında oynadığı mühüm roldan bəhs edərək keçirilən görüş və göstərilən diqqətə görə universitet rəhbərliyinə təşəkkür ediblər.

Tədbirdə məzunların tələbəlik illərinə dair foto-

məzunlarla görüşüb, onları salamlayaraq universitetdə aparılan işlər və yeniliklər barədə məlumat verib.

Rektor çıxışı zamanı qeyd edib ki, Riyaziyyat ixtisası universitetin 1967-ci ildə fəaliyyətə başlayan ilk üç ixtisasından biri olub və bu elm sahəsi hər zaman aktuallığını qoruyub. Bununla yanaşı, Riyaziyyat ixtisası son zamanların tələbi olan süni intellektə uyğunlaşdırılaraq inkişaf edir. Bildirilib ki, bu il 600-dən yuxarı bal toplayan abituriyentlərin riyaziyyat

Beynəlxalq Kembric Məktəbində də riyaziyyatın həm yerli, həm də qlobal proqram üzrə tədris olunduğunu nəzərə çatdırıb.

1997-ci ilin məzunlarından olan, universitetin elmi katibi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Orxan Cəfərov və Ordubad rayon Kələki kənd tam orta məktəbinin direktoru Vəsilə Xəlilova tədbirdə çıxış edərək tələbəlik illərinə dair xatirələrini bölüşüblər. Onlar Naxçıvan Dövlət Universitetinin şəxsi və

lardan ibarət slayd nümayiş olunub, xatirə şəkilləri çəkdirilib. Məzunlar daha sonra Fizika – riyaziyyat fakültəsinin müəllim və tələbələri ilə görüşüb, əvvəlki təhsil aldıkları dövrdə Riyaziyyat ixtisasının tədrisinin aparıldığı Təbiətşünaslıq və kənd təsərrüfatı fakültəsinin binasını ziyarət ediblər.

Görüş çay süfrəsi ətrafında başa çatıb.

NDU-nun IELTS və SAT Beynəlxalq İmtahan mərkəzləri: xaricdə təhsil və karyera üçün açılan yeni imkanlar

Naxçıvan Dövlət Universiteti beynəlxalq təhsil imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atmağa davam edir. Universitetdə fəaliyyət göstərən IELTS və SAT Qeydiyyat və İmtahan mərkəzləri tələbələrə, şagirdlərə, müəllimlərə və ümumilikdə region əhalisinə qlobal standartlara uyğun dil və akademik bacarıqlarını təsdiqləmək imkanı yaradır. Mərkəzlərdə keçirilən mütəmadi təlimlər və imtahanlar Naxçıvanı regional beynəlxalq imtahan mərkəzinə çevirib.

NDU-nun beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru Aidə Cəlilzadə universitetdə beynəlxalq imtahan mərkəzlərinin fəaliyyətinin əhəmiyyətini belə qiymətləndirir: “IELTS və SAT kimi beynəlxalq imtahan mərkəzlərinin Naxçıvan Dövlət Universitetində fəaliyyət göstərməsi təkcə universitet üçün deyil, ümumilikdə, muxtar respublika və region üçün çox böyük əhəmiyyət daşıyır”.

Müsahibimizin sözlərinə görə, bu mərkəzlər region gənclərinə kənara getmədən beynəlxalq imtahanlarda iştirak etmək imkanı verir və xaricdə təhsil, mübadilə və təqaüd proqramlarına çıxışı xeyli asanlaşdırır.

Naxçıvan Dövlət Universitetində IELTS (International English Language Testing System) Mərkəzi 2022-ci ildən fəaliyyət göstərir və imtahanın bütün mərhələləri – sualların hazırlanması, keçirilməsi və qiymətləndirilməsi – British Council tərəfindən reallaşdırılır.

Bu günədək mərkəzdə 250-dən artıq namizəd imtahanda iştirak edib.

İmtahan danışq, yazı, dinləmə və oxu bacarıqları üzrə ayrıca mərhələlərdə keçirilir və hər iki modul yüksək standartlara uyğun təşkil olunur.

2023-cü ildə Naxçıvan Dövlət Universiteti Azərbaycan ali təhsil məkanında bir ilkə imza atdı: SAT (Scholastic Assessment Test) Mərkəzi ABŞ-nin College Board təşkilatı tərəfindən rəsmi şəkildə qeydiyyatla alınaraq məhz NDU-da fəaliyyətə başladı.

IELTS-dən fərqli olaraq SAT imtahanı daha çox riyaziyyat və akademik ingilis dili üzrə bacarıqları ölçür. Mərkəz qısa müddətdə həm məktəblilər, həm tələbələr, həm də müəllimlər üçün sərfəli və əlçatan beynəlxalq imtahan məkanı kimi tanınıb.

Hər iki mərkəz şagirdlərin və tələbələrin xaricdə ali təhsil üçün tələb olunan sertifikatları yerli şəraitdə əldə etməsinə, əlavə xərc və zaman itkisi olmadan imtahan verməsinə, hökumətlərarası təqaüd və mübadilə proqramlarında iştirak imkanlarının artmasına, ingilis dilində tədris olunan ixtisaslarda, o cümlədən gələcək ikili diplom proqramlarında tələbələrin daha rəqabətqabiliyyətli olmasına şərait yaradır.

IELTS iştirakçısı, NDU-nun İnformasiya təhlükəsizliyi ixtisası üzrə I kurs tələbəsi Əziz Babayev: “İngilis dili bizim ixtisasda əsasdır. Ona görə IELTS imtahanına hazırlaşmalı idim. Hazırlı-

ğımı da, imtahanımı da NDU-da etdim və 7 bal – C1 səviyyəsi topladım. British Council nümayəndələri və mərkəz heyəti imtahanı çox peşəkar şəkildə təşkil etmişdi. Özümü rahat və təhlükəsiz hiss etdim”.

SAT imtahan iştirakçısı, XI sinif şagirdi Yaqub Qənbərov: “Xaricdə ali təhsil almaq istəyirdim və SAT imtahanına hazırlaşdım. İmtahanı NDU-da verdim və 1600 mümkün baldan 1580 bal topladım. İmtahan yüksək səviyyədə təşkil olunmuşdu. Uzağa getmədən, əlavə xərc çəkmədən belə imkanı Naxçıvanda əldə etmək mənə böyük motivasiya verdi”.

Bu mərkəzlərin fəaliyyəti nəticəsində hər il yüzlərlə gənc xaricdə təhsil, beynəlxalq layihələrdə iştirak və qlobal əmək bazarına çıxış üçün zəruri sertifikatları əl Naxçıvanda əldə edir. Bu isə NDU-nu regionda beynəlmilləşmə və qlobal təhsil strategiyasının aparıcı ali məktəbinə çevirir.

Badəm ƏLİYEVƏ
NDU-nun Media və ictimaiyyətə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı

Tələbə-jurnalistlərlə media savadlığı mövzusunda vebinar keçirilib

Jurnalistika ixtisasında təhsil alan tələbələr üçün “Media savadlığı: gənclərin informasiya mühitində düzgün yönləndirilməsi” mövzusunda vebinar təşkil olunub. Tədbir çərçivəsində Bakı Dövlət Universitetinin professoru Qulu Məhərrəmli gənclərə informasiya mühitində diqqətli və fəal olmalarının vacibliyini izah edib. Professor Qulu Məhərrəmli süni intellektin medianın inkişafındakı rolunu, dezinformasiyanın yayılma yollarını və gənclərin doğru

mənbələrdən məlumat əldə etməsinin önəmini vurğulayıb. Həmçinin, araşdırma jurnalistikası prinsiplərindən, məlumatın düzgün işlənməsi və təqdim olunması metodlarından danışdı, tələbələrin media savadlığının artırılmasının cəmiyyətdə məlumat mədəniyyətinin inkişafına töhfə verdiyini bildirdi.

Vebinar zamanı professor Qulu Məhərrəmli tələbələrin suallarını cavablandıraraq müzakirə zamanı gənclər süni intellekt texnologiyalarının media

məzmununa təsiri, feyk xəbərlərin müəyyən edilməsi və jurnalistikanın etik prinsipləri ilə bağlı fikirlərini bölüşüblər.

Tədbirin sonunda tələbələr belə vebinarların onların informasiya savadlığının yüksəldilməsində, kritik düşüncə bacarıqlarının inkişafında əhəmiyyətli olduğunu qeyd ediblər.

Kitab təqdimatları

Naxçıvan Dövlət Universitetinin "Mühasibat və maliyyə" kafedrasının müdiri, professor Teymur Abbasovun "Məsuliyyət mərkəzləri və seqmentar hesabat" adlı dərslər vəsaiti təqdim olunub.

Tədbirdə universitetin rektoru Elbrus İsayev bildirib ki, universitetdə müxtəlif istiqamətlər üzrə dərslər vəsaitləri, dərslər və monoqrafiyaların təqdimatı artıq ənənəyə çevrilib. Rektor vurğulayıb ki, elmi nəşrlərin artması ali təhsil müəssisəsinin elmi strategiyasının əsas tələblərindəndir. Elbrus İsayev yeni dərslər vəsaitinin seçmə fənn kimi təklif edilməsini tövsiyə edib, müəllifə elmi fəaliyyətində uğurlar arzulayıb. Rektor həmçinin İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsində "Araşdırmalar Mərkəzi"nin yaradılmasının planlaşdırıldığını qeyd edib. Bu

NDU-da "Məsuliyyət mərkəzləri və seqmentar hesabat" dərslər vəsaitinin təqdimatı keçirilib

mərkəzdə tələbələr və tədqiqatçılar araşdırmalar aparacaq, tədqiqatyönümlü dərslərin keçirilməsi isə dərslər keyfiyyətinə

müsbət təsir göstərəcək.

İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsinin dekanı Əşrəf Ələkbərov qeyd edib ki, fakültədə tədris olunan ixtisaslarda dərslər vəsaitlərinin çoxluğu tələbələrin elmi bilik və analitik bacarıqlarının inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərir. Dekan vurğulayıb ki, məsuliyyət mərkəzlərinin səmərəli təşkili və idarəetməsi biznes mühitində mühüm rol oynayır və bu mövzuda yerli elmi araşdırmaların aparılması ölkə iqtisadiyyatı üçün böyük aktuallıq daşıyır.

Təqdimatda Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin "Rəqəmsal texnologiyalar və

tətbiqi informatika" kafedrasının professoru Rəsul Balayev, NDU-nun "Beynəlxalq ticarət və menecment" kafedrasının müdiri Cavadxan Qasimov, Azərbaycan Dövlət İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin icraçı direktorunun müavini Ramil Hüseyn, NDU-nun "İqtisadiyyat və marketinq" kafedrasının müdiri Eltun İbrahimov çıxış edərək dərslər vəsaiti barədə fikirlərini bölüşüblər. Qeyd olunub ki, beş fəsildən ibarət dərslər vəsaitində məsuliyyət mərkəzləri və seqmentar hesabatın nəzəri əsasları, məsrəflərin maliyyələşdirilməsi, bazar iqtisadiyyatında transfer qiymətlərinin formalaşması, xərc, gəlir, mənfəət və investisiya mərkəzləri geniş şəkildə izah olunur. Kitab bakalavr, magistr, doktorantlar, eləcə də mühasiblər, iqtisadçılar, menecerlər, maliyyəçilər və auditorlar üçün nəzərdə tutulub.

Sonda müəllif Teymur Abbasov universitetdə elmi mühitin inkişafı üçün yaradılan şəraitə görə təşəkkür edib və bu istiqamətdə fəaliyyətinə davam edəcəyini bildirib.

*Fəxriyyə Səyyadova
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı*

"Kriminalistika" adlı dərslərin təqdimatı keçirilib

Naxçıvan Dövlət Universitetində "Xüsusi hüquq" kafedrasının müəllimi, Naxçıvan MR Ali Məhkəməsinin hakimi İlqar Mirzəyevin müəllifi olduğu "Kriminalistika" adlı dərslərin təqdimatı baş tutub.

Tədbirin açılışında universitetin rektoru Elbrus İsayev çıxış edərək hüquqşünaslıq sahəsinə marağın böyük olduğunu qeyd edib, son illərdə ali təhsil ocağına hüquqşünaslıq ixtisası üzrə qəbul nəticələrində yüksək göstəricilərin izləndiyini bildirib. Rektor vurğulayıb ki, rəqabət yüksəkdir, buna görə də bu gün auditoriyada təhsil alan gələcəyin hüquqşünasları olacaq tələbələrin hərtərəfli hazırlığı diqqətdədir. Onların istehsalat təcürbəsinə şərait yaratmaq üçün müxtəlif hüquq mühafizə orqanları ilə

əməkdaşlıq memorandumunu imzalanıb və yaxın gələcəkdə bu ixtisas üzrə ingilis dilli qrupun da açılması nəzərdə tutulur.

Tədbirdə iştirak edən Naxçıvan MR Ali Məhkəməsinin sədri Səadət Bəxtəşi universitetin hüquq sahəsində savadlı və peşəkar kadrlar yetişdirdiyini vurğulayıb. O, kriminalistikanın hüquqi qiymətləndirmədə mühüm elmi baza rolunu oynadığını qeyd edib və təqdimatı keçirilən kitabı etibarlı mənbə adlandıırıb.

AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri İsmayıl Hacıyev çıxışında kriminalistikanın zamanla inkişaf edən və cəmiyyətin hüquqi-mədəni dəyişikliklərinə uyğunlaşan bir elm sahəsi olduğunu diqqətə çatdırıb və bu yöndə yeni nəşrlərin hazırlanmasını gərəkli və təqdirəlayiq təşəbbüs olaraq dəyərləndirib.

Beynəlxalq münasibətlər və hüquq fakültəsinin dekanı, fəlsəfə elmləri doktoru, dosent Yusif

Hüseynov, Naxçıvan MR Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin rəis müavini, "Xüsusi hüquq" kafedrasının müəllimi Emin Əliyev, "Ümumi hüquq" kafedrasının müəllimi Tofiq Hüseynov və Tələbə Elmi Cəmiyyətinin sədri Yusif Mirzəzadə dərslərlə bağlı fikirlərini bölüşüblər. Qeyd olunub ki, kitab 4 fəsil, 35 paragrafdan ibarətdir və kriminalistika elminin əsas bölmələrini – ümumi müddəalar, texnika, taktika və metodikanı əhatə edir.

Tədbirin sonunda müəllif İlqar Mirzəyev iştirakçılara təşəkkürünü bildirib.

Qeyd edək ki, ali təhsil ocağında 2021-ci ildə açılış olan "Məhkəmə ekspertizası və Kriminalistika" laboratoriyasına da baxış keçirilib. "Xüsusi hüquq" kafedrasının müəllimi Emin Əliyev "Məhkəmə ekspertizası və Kriminalistika laboratoriyası" da mövcud olan metodik vəsait, müasir kriminalistik texniki avadanlıqlar və digər zəruri maddi texniki

baza haqqında ətraflı məlumat verib. Bildirilib ki, tələbələrin praktik olaraq bilik, bacarıq və vərdislərinin formalaşmasında laboratoriyanın imkanlarından yararlanılır. Stereo mikroskopla davranmağın və işləməyin metodları öyrədilir, mikroskopla aparılan tədqiqatların paylayıcı kompüterlə digər kompüterlərə ötürülməklə tələbələrin də virtual olaraq aparılan tədqiqatları izləməsinə imkan yaradılır. Eləcə də tələbələrə izlərlə işləməyin metodları, texniki və məhkəmə ələtlərindən düzgün istifadə, təqdim olunmuş sənədlərlə davranma vərdisləri, habelə istintaq hərəkətlərinin həyata keçirilməsində bilik və bacarıqların inkişaf etdirilməsi yönündə praktik biliklər öyrədilir.

*Badəm Əliyeva
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı*

Naxçıvan Dövlət Universitetində 44 günlük Vətən müharibəsinə həsr olunmuş kitabların təqdimatı keçirilib

44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan şanlı Zəfərin 5 illik yubileyi münasibətilə Naxçıvan Dövlət Universitetində vətən uğrunda canından keçmiş şəhidlərimizə həsr olunmuş kitabların təqdimatı keçirilib. Tədbirdə şəhidlərin ailə üzvləri, yaxın qohumları və döyüş yoldaşları da iştirak ediblər.

Öncə ölkəmizin ərazi bütövlüyü yolunda canlarını fəda etmiş bütün şəhidlərimizin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Universitetin Elmi Kitabxanasının direktoru Xumar Məmmədova tədbir haqqında məlumat verərək qeyd edib ki, görüş AMEA Naxçıvan Bölməsi İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun icraçı direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Elxan Yurdoğlunun "Yarımçıq qalmış roman" və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin, Jurnalistlər Birliyinin üzvü, Naxçıvan Televiziyasının redaktoru, şair-publist Təranə Arıfızının "Dünya boyda ölümsüzlük" kitablarının təqdimatına həsr olunub.

Universitetin Sosial məsələlər və ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə prorektoru Nicat Yaqubov çıxış edərək vurğulayıb ki, Vətən müharibəsində əldə olunmuş tarixi qələbə Azərbaycan xalqının birliyinin, ordumuzun gücünün və şəhidlərimizin qəhrəmanlığının bariz təəcəssümüdür. Ölkəmizin ərazi bütövlüyünün və dövlət suverenliyinin tam bərpa olunmasının 5-ci, müstəqil dövlətçiliyimizin hüquqi əsası olan Konstitusiyanın qəbulunun isə 30-cu ildönümü ərzində gənc nəslin dövlətə sadıq, milli ideologiyaya bağlı, vətənpərvər olaraq yetişməsində belə tədbirlərin təşkili olduqca önəmlidir. Naxçıvan Dövlət Universitetində vətənpərvərlik mövzusu daim diqqətdə saxlanılır, şəhid ailələri və qazilərlə görüşlər keçirilir, ədəbi-bədii tədbirlər və kitab təqdimatları mütəmadi xarakter daşıyır. Universitetdə məzun şəhidlərin adını daşıyan, onların xatirələrini yaşadan auditoriyalar yaradılıb, fakültələrdə şəhidlərimiz haqqında məlumatların, fotoların yer aldığı bölmələr təşkil olunub. Artıq üç ildir ki, hər semestrin ilk dərslərini şəhid ailələri və qazilər keçir, qəhrəman oğulların şücaəti və döyüş yolu gənc nəsə aşlanır. Bu gün təqdimatı baş tutan kitablar da gənc vətən oğullarını tanımaq və onların xatirəsini gələcək nəsillərə çatdırmaq baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

"Jurnalistika və xarici ölkələr ədəbiyyatı"

kafedrasının müdiri Şəhla Şirəliyeva qeyd edib ki, Elxan Yurdoğlunun "Yarımçıq qalmış roman" kitabı 2020-ci il oktyabrın 8-də Suqovuşan uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olan leytenant Nicat Məmmədliyə həsr olunub. O bildirib ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamları ilə şəhid Nicat Məmmədli ölümündən sonra 3-cü dərəcəli "Rəşadət" ordeni, "Vətən uğrunda", "Suqovuşanın azad olunmasına görə" və "Cəsur döyüşçü" medalları ilə təltif edilib. Şəhla Şirəliyeva kitab haqqında təəssüratlarını bölüşərək bildirib ki, əsərdə şəhidin ailə üzvləri, yaxın qohumları, döyüş yoldaşları və onu tanıyanların xatirələri toplanıb, qəhrəmanın qısa, lakin mənalı ömrü dolğun şəkildə təsvir olunub.

Həmin kafedranın müəllimi Gülay Tahirli bildirib ki, Təranə Arıfızının "Dünya boyda ölümsüzlük" kitabı Vətən müharibəsinin ilk günlərində Talış

istiqamətində gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olan baş leytenant Raqib Hüseynova həsr olunub. Vurğulanıb ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamlarına əsasən, Raqib Hüseynov ölümündən sonra "Vətən uğrunda", "İgidliyə görə", "Laçının azad olunmasına görə" və "Suqovuşanın azad olunmasına görə" medalları ilə təltif edilib. Kitabda qəhrəman şəhidin döyüş və həyat yolunu əks etdirən təsirli şeirlər, fotolar və məlumatlar yer alır.

Sonda müəlliflər çıxış edərək diqqətə görə minnətdarlıqlarını bildırıblər və gələcəkdə də qəhrəman şəhidlər haqqında kitablar yazmağa davam edəcəklərini vurğulayıblar.

Fəxriyyə Səyyadova
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı

NDU-nun Elmi Kitabxanasında "Zengezur koridoru: Türkiyə-Azərbaycan-Naxçıvan ekonomik, dış ticaret ve lojistik bağlantıları" adlı toplusunun təqdimatı olub

Naxçıvan Dövlət Universitetinin (NDU) İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsinin "Beynəlxalq ticarət və menecment" kafedrasının 12, Ərzurum Atatürk Universitetinin 10 əməkdaşının ortaq müəlliflikləri ilə hazırlanan "Zengezur koridoru: Türkiyə -Azərbaycan-Naxçıvan ekonomik, dış ticaret ve lojistik bağlantıları " adlı məqalələr toplusunun təqdimatı keçirilib.

Universitetin elm və innovasiya məsələləri üzrə prorektoru Elsevər Əsədov çıxışında təqdimatı keçirilən kitabı Zəngəzur dəhlizinin reallaşmasının geosiyasi analizi baxımından dəyərli mənbə kimi qiymətləndirib. Bildirilib ki, buradakı məqalələrdə Azərbaycanın əsas ərazisini ölkənin ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvanla, eləcə də Türkiyə ilə birləşdirəcək Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti aydın nəzərə çarpır. Bu baxımdan təqdim edilən kitabda "Zəngəzur dəhlizinin iqtisadi və geosiyasi əhəmiyyəti", "Zəngəzur koridorunun açılması halında Doğu Anadolu bölgəsinə olası etkileri" mövzularını xüsusi qeyd etmək olar.

İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsinin dekanı, i.ü.f.d., dosent Əşrəf Ələkbərov, "Beynəlxalq ticarət

və menecment" kafedrasının müdiri, i.ü.f.d., dosent Cavadxan Qasımov, i.ü.f.d., dosent Bulqeyis Novruzova və i.ü.f.d., dosent İradə Bağirova, Elmi Kitabxananın direktoru, f.ü.f.d., dosent Xumar Məmmədova kitab haqqında fikirlərini bölüşüblər. Bildiriblər ki, 456 səhifəlik topluda dəhlizin geosiyasi əhəmiyyəti və gələcək perspektivləri təhlil edilib, ətraflı və elmi cəhətdən əsaslandırılmış məqalələr yer alıb.

Qeyd edək ki, məqalələr toplusu NDU ilə Ərzurum Atatürk Universiteti arasında imzalanmış əməkdaşlıq memorandumu çərçivəsində əldə olunan ikitərəfli anlaşma əsasında hazırlanıb.

Badəm Əliyeva
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı

Yazıçı-alim Sadiq Qarayevlə görüş

Naxçıvan Dövlət Universitetinin İnnovasiya Mərkəzində "Azərbaycan məfkurəsi dövlətçiliyimizin və zəfərlərimizin işıqlı yoludur: yazıçı-alim Sadiq Qarayevin əsərlərində azərbaycançılıq idealları və qələbənin vəhdəti" mövzusunda tədbir təşkil olunub. Görüşdə universitetin müəllim və tələbə heyəti iştirak edəblər.

Universitetin Elmi kitabxanasının direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Xumar Məmmədova yazıçının yaradıcılıq yolu, elmi fəaliyyəti barədə məlumat verib, həm elmi-fəlsəfi, həm də bədii üslubda yazdığı kitablarını görüş iştirakçlarına təqdim edib.

Universitetin Sosial məsələlər və ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə prorektoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nicat Yaqubov azərbaycançılıq

mədəniyyət işçisi, şair Asim Yadigar "Alim-yazıçı Sadiq Qarayevin əsərlərində milli dövlətçiliyin elmi, bədii təsviri" mövzusunda, yazıçı-publisist, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, "Kredo" qəzetinin baş redaktoru Əlirza Xələfli "Azərbaycançılıq məfkurəsi və qələbənin vəhdəti elmi idrakın və bədii təfəkkürün işığında" mövzusunda çıxış edəblər.

Eləcə də "Azərbaycan ədəbiyyatı" kafedrasının müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Elburus Vəliyev "Yazıçının dilində mental dəyərlərin təzahürü və üslub norması məsələləri" mövzusunda çıxışları dinlənilib.

Nətiqlər bildiriblər ki, Sadiq Qarayevin əsərlərində azərbaycançılıq, dövlətçilik, milli qürur və zəfər ruhunun bədii, elmi aspektlərdən təqdim olunub. Bu əsərlərə nəinki ədəbiyyatçılar, eyni zamanda tarixçilər, filosoflar, dilçi alimlər müraciət edib, araşdırma və yeni tədqiqat işləri hazırlaya bilərlər.

Qeyd edək ki, günün birinci yarısında Univer-

ideologiyasının mahiyyətindən danışıraq bildirib ki, bu məfkurə təkcə milli-mənəvi dəyərlərin qorunması deyil, eyni zamanda milli kimliyə və dövlətə bağlılığın fəxrli ifadəsidir. Yazıçı-alimin kitabları isə dövlətçilik ideologiyasını hərtərəfli, zəngin və əsaslı təqdim edən etibarlı mənbələrdir.

Naxçıvan MR Yazıçılar Birliyinin sədri, əməkdar

Nurlana Əliyevanın "Sadiq Qarayevin yaradıcılığında Qarabağ Azadlığı: tarixi zəfərin izi ilə", AMEA Tarix İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent İlham Həsənovun "Azərbaycançılıq məfkurəsinin tarixi zəfər romanları", "Azərbaycan dilçiliyi" kafedrasının müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

sitetin Elmi Kitabxanasında yazıçı-alim Sadiq Qarayevin yeni kitabları ilə tanışlıq və müzakirəsinə dair dəyirmi masa təşkil olunub.

*Badəm Əliyeva
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr
şöbəsinin əməkdaşı*

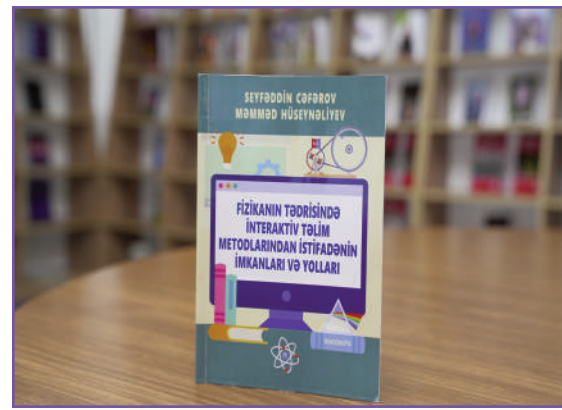
"Fizikanın tədrisində interaktiv təlim metodlarından istifadənin imkanları və yolları" adlı monoqrafiyanın təqdimatı

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanasında "Ümumi və nəzəri fizika" kafedrasının baş müəllimi Seyfəddin Cəfərov və ARETN-in Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun Laboratoriya müdiri, fizika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Məmməd Hüseynəliyevnin həmmüəllifi olduqları "Fizikanın tədrisində interaktiv təlim metodlarından istifadənin imkanları və yolları" adlı monoqrafiyanın təqdimat mərasimi keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan universitetin elmi katibi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Orxan Cəfərov təqdimatı keçirilən monoqrafiyada həm nəzəri, həm də praktiki aspektdən müasir didaktik məsələlərin öz əksini tapdığını vurğulayıb. Daha sonra Fizika-ri-

yaziyyat fakültəsinin dekanı, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Ruhyyə Cəfərova, "Ümumi və nəzəri fizika" kafedrasının müdiri, fizika üzrə fəlsəfə doktoru Billurə Hacıyeva, "Ümumi və nəzəri fizika" kafedrasının dosenti, fizika üzrə fəlsəfə doktoru Nailə Qardaşbəyova, Nanotex-

nologiyalar və nanofizika ixtisası üzrə II kurs magistrant Səma Babayeva çıxışlarında monoqrafiyanın fizikanın tədrisi metodikası və pedaqogika sahəsindəki əhəmiyyətindən bəhs edəblər. Vurğulanıb ki, interaktiv təlim metodlarının tətbiqi fizikanın mürəkkəb kon-

septlərinin daha anlaşılıqlı izahına, təcrübə və laboratoriya işlərinin effektivliyinin artırılmasına şərait yaradır. Sonda çıxış edən müəlliflər göstərilən qayğıya görə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin "İnformatika" kafedrasının müdiri, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Vüqar Salmanovun müəllifi olduğu "Python proqramlaşdırma dili" adlı dərs vəsaitinin təqdimatı keçirilib.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Elm və innovasiya məsələləri üzrə prorektoru Elsevər Əsədov ali təhsil müəssisələrində yeni dərslik və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasının universitetlər qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri olduğunu vurğulayıb. Qeyd edib ki, belə nəşrlər tədris prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, elmi

"Python proqramlaşdırma dili" adlı dərs vəsaitinin təqdimatı

mühitin zənginləşməsinə və gənc tədqiqatçılar üçün yeni imkanların yaranmasına xidmət edir. Prorektor müəllifi təbrik edərək ona gələcək elmi fəaliyyətində yeni nailiyyətlər arzulayıb.

Memarlıq və mühəndislik fakültəsinin dekanı Cavanşir Zeynalov, Fizika-riyaziyyat fakültəsinin dekanı müavini Ruhyyə Cəfərova, Ümumi riyaziyyat kafedrasının müdiri Abdulla Həsənov və İnformatika kafedrasının baş müəllimi Sevinc Paşayeva çıxışlarında dərs vəsaitinin informatika elminin aktual problemlərinə, müasir texnoloji trendlərə və tədris metodikasının təkmilləşdirilməsinə verdiyi töhfələri yüksək qiymətləndiriblər. Qeyd olunub ki, Azərbaycan dilində bu sahədə dərs vəsaitlərinin az olduğu dövrdə nəşr olunan kitab tələbələr, tədqiqatçılar və ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı sinif

şagirdləri üçün etibarlı vəsait olacaq.

Vurğulanıb ki, 12 fəsildən ibarət dərs vəsaitində Python proqramlaşdırma dilinin əsas xüsusiyyətləri, operatorlar, şərt və dövr konstruksiyaları, kortejlər, modullar və fayllar, obyektlər, səhvlər və istisnalar kimi mövzular aydın və sistemli şəkildə izah olunub. Kitab həmçinin, Python dilinin sintaksisini, əsas konstruksiyalarını, metodlarını və tətbiqi məsələlərin həlli üçün alqoritmlərin həyata keçirilmə üsullarını əhatə edir. Bu, tələbələrə və tədqiqatçılara müxtəlif informasiya məsələlərinin həllində praktik bacarıqlar qazanmağa, eləcə də əldə etdikləri bilik və texnikaları tətbiqi hesablama problemlərinin kompleks həllində istifadə etməyə imkan yaradır.

Təqdimatda iştirak edən tələbələr bu nəşrin onların praktiki və nəzəri

biliklərinin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayacağını bildiriblər.

Sonda müəllif Vüqar Salmanov göstərilən diqqətə görə təşəkkürün bildirib.

Qeyd edək ki, dosent Vüqar Salmanov 60 elmi məqalənin, 2 dərs vəsaiti, 1 metodik vəsaitin və 7 fənn proqramının müəllifidir.

*Fəxriyyə Səyyadova
Media və ictimaiyyətlə əlaqələr
şöbəsinin əməkdaşı*

“İlham Əliyev: qadınlara istiqamətli global təşəbbüslər və gender bərabərliyinin inkişafı (2003-2023)” adlı kitabın təqdimatı

Universitetin Elmi Kitabxanasında “Azərbaycan tarixi” kafedrasının professoru Sevinc Abbasovanın müəllifi olduğu, Azərbaycan və ingilis dillərində işıq üzünü görmüş “İlham Əliyev: qadınlara istiqamətli global təşəbbüslər və gender bərabərliyinin inkişafı (2003-2023)” adlı kitabın təqdimatı keçirilib.

Rektor Elbrus İsayev Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan dövlət qadın siyasətinin bu gün Prezident cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini vurğulayıb. O, “Konstitusiyaya və Suverenlik İli” çərçivəsində keçirilən kitab təqdimatının heç də təsadüfi olmadığını söyləyib. Diqqətə çatdırılıb ki, ölkəmizdə qadın hüquqlarının qorunması, sosial ədalət və insan ləyaqətinin təmin edilməsi Azərbaycan Konstitusiyasının və dövlət suverenliyinin təməl dəyərlərindəndir. Rektor təqdimatı keçirilən kitabın müəllifinin nümunəvi addım ataraq tarixə ekskursiya etdiyini və mənbələrə, faktlara söykənərək maraqlı bir iş ərsəyə gətirdiyini vurğulayıb.

Elm və innovasiya məsələləri üzrə prorektor Elsəvar Əsədov nəzərə çatdırıb ki, kitabda Azərbaycanda qadınların təhsil hüquqları, gender bərabərliyini təmin etmək və sosial inkişafı dəstəkləmək baxımından mühüm əhəmiyyətə malik materiallar yer alıb. Qeyd olunub ki, kitab NDU-nun Elmi Şurasının qərarı ilə nəşr olunub.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin Ailə, qadın problemləri və gender məsələləri şöbəsinin müdiri Könül Babayeva kitabın bir növ Azərbaycan gender siyasətinin 20 illik salnaməsi olduğunu bildirib. Könül Babayeva qeyd edib ki, bu cür nəşrlərin hazırlanması gələcək tədqiqatçılar üçün

dəyərli mənbə olmaqla yanaşı, gənc nəslə də maarifləndirir və onları cəmiyyətə aktiv sosial mövqə tutmağa həvəsləndirir.

“Azərbaycan tarixi” kafedrasının müdiri Xəzər Hüseynov, Bakı Dövlət Universitetinin müəllimi Vəsilə Möhsümov, Naxçıvan Hərbi Kollecinin rəisi, polkovnik Yaşar Hüseynov, Tarix-filologiya

fakültəsinin dekan müavini Qadir Əkbərov, “Azərbaycan ədəbiyyatı” kafedrasının müdiri Nurlana Əliyeva, “Jurnalistika və xarici ölkələr ədəbiyyatı” kafedrasının müdiri Şəhla Şirəliyeva çıxış edərək kitabın geniş müzakirələrə və faydalı fikir mübadiləsinə səbəb olacağını bildiriblər.

Sonda müəllif - professor Sevinc Abbasova kitabın işıq üzünü görməsində zəhməti olan hər kəsə və universitet rəhbərliyinə elm yolunda yaradılan imkanlara görə minnətdarlığını bildirib.

Qeyd edək ki, kitabda 2003-2023-cü illər ərzində Ümummilli Lider Heydər Əliyev, Prezident cənab İlham Əliyev, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım

Əliyeva və Heydər Əliyev Fondu tərəfindən müstəqil Azərbaycan dövlətinin təməllərinin möhkəmləndirilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edən gender siyasətinin aparıcı istiqamət xətti ön plana çəkilib.

“Hüquq nəzəriyyəsi” kitabının təqdimatı

Tədbirdə çıxış edən universitetin rektoru Elbrus İsayev “Ümumi hüquq” kafedrasının müəllimi Əli Qədimovun müəllifi olduğu “Hüquq nəzəriyyəsi” kitabının nəşrini yüksək dəyərləndirib. Vurğulanıb ki, kitab hüququ yalnız normativ aktlar toplusu kimi deyil, eyni zamanda sosial, siyasi və mədəni kontekstdə qiymətləndirərək hüququn konseptual əsaslarını sistemli şəkildə təqdim edir. Rektor təqdimatı keçirilən nəşrin gələcəkdə universitetdə dərslik kimi istifadə edilib, tədrisə töhfə ola biləcəyini bildirib.

Sosial məsələlər və ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə prorektor Nicat Yaqubov, Beynəlxalq münasibətlər və hüquq fakültəsinin dekanı, fəlsəfə elmləri doktoru, dosent Yusif Hüseynov, “Ümumi hüquq” kafedrasının müdiri əvəzi Hikmət Əliyev, “Ümumi hüquq” kafedrasının baş müəllimi Yunis Xəlilov, TEC – in

sədri, Hüquqsünaslıq ixtisasının III kurs tələbəsi Yusif Mirzəzadə kitab haqqında fikirlərini bölüşüblər.

Bildiriblər ki, kitabın əhəmiyyəti müasir normativ nəzəri yanaşmaların sosial, analitik, tarixi-sosioloji, debat əsaslı müzakirələr, rol oyunları və kəzəs analizləri vasitəsilə hüquq təliminin interaktiv metodlarına xüsusi yer ayırmasıdır. Bu yanaşma hüquq tələbələrini hüquqi tərəkürünü formalaşdırmaq və nəzəri bilikləri praktiki kontekstdə tətbiq etməyə imkan yaratmaq məqsədi daşıyır. Eləcə də, kitab suni intellektin hüquqi tənzimləməsi, o cümlədən sosial media platformalarında hüquqi yanaşmalara dair məlumatları da özündə əks etdirir.

Sonda müəllif Əli Qədimov göstərilən diqqətə və çıxış edən hər kəsə təşəkkür edib.

Qeyd edək ki, iki cildlik kitabın növbəti hissəsi isə hüququn dinamikasına, hüquq normasının

cəmiyyətdə necə işlədiyi, tətbiq olunduğu proseslərə həsr olunub və gələcək üçün nəşri nəzərdə tutulub.

İordaniyalı tədqiqatçı ilə görüş

Görüşdə Yaxın və Orta Şərqi tanınmış kolleksionerlərdən, əntiq əşyalar və Şərq xalçaları üzrə mütəxəssis, İordaniyalı tədqiqatçı Məhəmməd Əl-Bağdadi, universitetin Sosial məsələlər və ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə prorektoru Nicat Yaqubov, müəllim və tələbə heyəti iştirak ediblər.

Universitetin Sosial məsələlər və ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə prorektoru Nicat Yaqubov giriş sözü ilə çıxış edərək Naxçıvan Dövlət Universiteti ilə İordaniya arasında qurulan əlaqələrdən bəhs edib. Universitetin rektoru Elbrus İsayevin rəhbərliyi ilə İordaniya Həşimilər Krallığına edilən səfəri xatırladaraq, NDU və Al-əl Beyt Universiteti arasında imzalanmış Əməkdaşlıq Memorandumunun əhəmiyyətini vurğulayıb. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində müəllim və tələbə mübadiləsi, ortaq tədqiqat layihələrinin həyata keçirilməsi, eləcə də İordaniyalı professorların tədris prosesinə cəlb olunması istiqamətində görülən işlər diqqətə çatdırılıb. Prorektor əlavə edib ki, universitetdə

tanınmış şəxsiyyətlərlə davamlı olaraq keçirilən belə görüşlər tələbələrin dünyagörüşünün və ixtisas biliklərinin inkişafına mühüm töhfədir.

Sonra tədqiqatçı və kolleksioner Məhəmməd Əl-Bağdadi “Qərbi Azərbaycan mədəni irsinin izi ilə”

mövzusunda təqdimatla çıxış edib. Qonaq qədim xalçalar, əntiq əşyalar, metal sənətkarlığı nümunələri və toxuculuq məmulatları haqqında danışaraq, Qərbi Azərbaycanın zəngin maddi və mənəvi irsindən söz açıb. Qeyd edib ki, bu irs həm arxeoloji abidələrdə, həm də nəsilən-nəslə ötürülən ənənələrdə öz əksini tapır. Məhəmməd Əl-Bağdadi qədim sikkə və medalların fotoları vasitəsilə bölgənin tarixi kimliyinə dair maraqlı faktları da auditoriya ilə bölüşüb. Xüsusilə 1828-ci ildə İrəvan şəhəri və onun fonunda Ağrı dağı təsvir olunan qızıl medalı qeyd edib. Bildirib ki, medalda şəhərin çoxsaylı günbəz və minarələri əks olunsada, heç bir kilsə və xaç simvolu yoxdur. Bu isə həmin dövrdə İrəvanın müsəlman kimliyinə aid tarixi sübut kimi dəyərləndirilir.

Görüş İordaniyadan dəvət olunan əcnəbi müəllim və tədbir iştirakçılarının Qərbi Azərbaycan mədəni irsinə dair fikir mübadiləsi, eləcə də sualların cavablandırılması ilə yekunlaşıb.

Beş illik Zəfər irsinin qeyd edildiyi beynəlxalq tədbirdən qeydlər

05 noyabr 2025 səhər 7 radələrində Bakı hava limanında payız yağışı yağdı. Təyyarəmiz Naxçıvana istiqamət götürəndə Bakının yağışı dalımızca su səpməklə öz şərəfli missiyasını yerinə yetirdi. Uçuşumuz bir saatdan az davam etdi. Naxçıvan təmiz havası, 4 dərəcə müsbət temperaturu, ən əsası dost arzu və istəyi ilə bizi qucağına aldı. Hava limanından Təbriz hotelinə qədər yol çox da uzaq deyil. Amma belə enli və təmiz küçələri heç bir ölkədə görmək mümkün deyil. Burda nəyi isə tərifləməyə ehtiyac yoxdur. Ona görə ki, burda şəhər necə olmalıdır sualına əyani cavab var. Sadəcə, sən diqqət etməyi bacar.

Naxçıvana Beynəlxalq konfransa gəlmişdim. Universitetin gənc, bacarıqlı, qurucu, çoxsaylı və çoxixtisaslı tələbə və müəllim heyətini ədalətlə idarə edən, tarixçi həmkarım Elbrus İsayevdən dəvət almışdım. Beynəlxalq konfrans tarixi qələbəmizin beş illiyinə həsr olunmuşdu. Uzaq İordaniyadan tutmuş qardaş Türkiyəyə qədər konfransda təmsil olunan var idi. Sözün doğrusu, Naxçıvandan belə bir konfransda məruzə dinləməyin ayrıca ləzzəti var idi.

Qalib ölkənin vətəndaşı olmaqdan şərəfli nə ola bilər? İllərlə həsrətində olduğumuz o qələbə ovcumuzun içindədir, ürəyimizin başındadır. Tarix boyu mübarizə meydanı olan Naxçıvanda qaliblərin tarixinə həsr olunmuş bu konfransda hamının üzü güldürdü. Maraqlı məruzələr bir-birini əvəz edirdi.

Konfrans günü Naxçıvanın havası da bizim tədbirə rəng qatdı. Noyabrdan daha çox may ayını xatırladırdı. Həm də niyə may ayını xatırladım? Müstəqil Azərbaycanın qurucusu, Ümummilli lider Heydər Əliyev may ayında doğulub. Onu boya-başa çətdirən Naxçıvan olub. Ümummilli liderin uğurları Azərbaycan boydadır. Buna hamı şahiddir.

Qalib dövlətlərin cərgəsinə qoşulmaq, düşmən işğalı altında olan torpaqlarımızı azad etmək, bir milyon qaçqın və köçkünü öz dədə-baba torpaqlarına qaytarmaq üçün bir ağ atlı qəhrəmana ehtiyacımız var idi. Bütün Azərbaycan xalqı bu qəhrəmanın intizarında idi. 2003-cü ilin oktyabrında Ümummilli lider Azərbaycan xalqına müraciətində deyirdi: "Mənim axıra çətdirə bilmədiyim tələpəli məsələləri, planları, işləri

sizin köməyiniz və dəstəyinizlə İlham Əliyev başa çətdirə biləcək. Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyinə böyük ümidlər bəsləyirəm".

Biz də konfransda milyonların ümidinə çevrilmiş, cəsarəti və qətiyyəti ilə seçilən, Qarabağın fatehi, Ali Baş Komandanın bilavasitə rəhbərliyi altında qazanılan qələbədən danışırıdık.

300 ildən sonra itirilən torpaqları geri ala bilən qəhrəman dövlət başçısı erməni məkrini Azərbaycan sərhədlərindən kənara atdı. Üçrəngli bayrağımız Azərbaycanın bütün bölgələrində şərəflə dalğalanır.

Biz də Naxçıvanda qürurla dalğala-

nan o bayrağın kölgəsində "Zəfər irsi" mövzusunda Beynəlxalq konfransımızı qələbə duyğuları ilə keçirdik. Naxçıvan Dövlət Universitetinin Simfonik orkestri öz gözəl musiqi proqramı ilə qalib əhval-ruhiyyəməzə şirinlik qatdı.

Böyük Mustafa Kamal Atatürkün "Türk qapısı" adlandırdığı Naxçıvan böyüyür, gözəlləşir, inkişaf edir, Naxçıvan Dövlət Universiteti isə elm və təhsil üçün qapılarını hamının üzünə açır.

Yaşa, min yaşa, doğma və əziz Naxçıvan!

Anar İsgəndərov
Tarix elmləri doktoru,
professor, Millət vəkili

Vətən müharibəsi qəhrəmanlarının mediada təbliği-Şəhidlər, qazilər, könüllülər və onların hekayələrinin ictimai təsiri

2020-ci ildə baş vermiş 44 günlük Vətən müharibəsi Azərbaycan xalqının müasir tarixində silinməz iz qoydu. Bu müharibə nəticəsində ölkəmiz öz torpaqlarını azad etməklə yanaşı, milli birliyinə, mənəvi gücünü və ordusuna olan inamını da bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Müharibə təkcə hərbi hadisə deyil, həm də ideoloji və informasiya müstəvisində aparılan böyük mübarizə idi. Məhz bu baxımdan media qəhrəmanlarımızın obrazını formalaşdırmaqda və onları ictimai yaddaşda yaşatmaqda mühüm rol oynadı.

Vətən savaşımız Azərbaycan ordusunun şücaəti ilə bərabər Azərbaycan əsgərinin, Azərbaycan xalqının Vətən, bayraq, torpaq sevgisi ilə düşüncələrdə iz saldı. Dövlət-xalq-ordu birliyi ordunun əsas güc mənbəyinə çevrildi. Məhz bu Vətən sevgisi, həmrəyliyimiz düşməni döyüş meydanında məğlub buraxdı. Qəhrəman hərbiçilərimizin şücaəti, rəşadəti hesabına, şəhidlərimizin qanı-canı bahasına bütün dünya Azərbaycanın şanlı qələbəsinin şahidi oldu. Azərbaycan Ordusu öz qəhrəmanlığı və peşəkarlığı ilə təkcə Ermənistanın silahlı qüvvələrini məhv etməklə qalmayıb, hər kəsin beynində illərlə kök salan erməni mifini də məhv etdi. Cəmi 44 gün ərzində Ermənistan ordusu, hərbi texnikası, canlı qüvvəsi məhv edildi və düşmən ölkəmizin gücü, qüdrəti qarşısında acizliyini sübut etdi. Bu şanlı zəfər sayəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda yeni reallıqlar yarandı. Ürəkdən səslənən, xalqın hissələrini əks etdirən Prezident İlham Əliyevin hər bir sözü, hər bir fikri xalqın hafizəsinə əbədi həkk oldu, dillər əzbərinə çevrildi. Müharibə dövründə Prezident İlham Əliyev tərəfindən səsləndirilən nitqlər öz emosionallığı ilə fərqlənirdi.

Dövlət başçısının gələcəyə ümid dolu sözləri insanları itkilər qarşısında sönməməyə, əksinə qürurla durmağa ruhlandırdı.

Dövlət başçımızın və birinci xanımın şəhidlərimizə yüksək ehtiramı Vətənimizin müdafiəsi uğrunda canını qurban verənlərin valideynlərinə, yaxınlarına, əzizlərinə təsəlli, həm də mənəvi dəstək oldu. Müharibə bitəndən sonra şəhid ailələrinin, müharibə əlillərinin və veteranlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində çox böyük işlər görüldü.

Media və qəhrəmanlıq narrativi

Mediada qəhrəmanlıq anlayışı milli kimliyin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Şəhidlər, qazilər və könüllülər haqqında hazırlanan reportajlar, sənədli filmlər və müsahibələr cəmiyyətin özünüidentifikasiyasını möhkəmləndirir.

Burada **narrativ yanaşma** -yəni qəhrəmanların həyat hekayələrinin emosional, mənəvi və sosial kontekstlərdə təqdimatı - əsas təbliğat üsuludur. Bu hekayələr yalnız fərdi tələləri deyil, həm də kollektiv qəhrəmanlıq yaddaşını əks etdirir.

Ümumən Vətən müharibəsi zamanı informasiyanın cəmiyyətə çatdırılması ilə bağlı bir sıra diqqət çəkən məqamlar var idi. Medianın cəmiyyətin güzgüsü hesab etsək, onda döyüş meydanında və arxa cəbhədə baş verənlər jurnalistlərin əsas iş prinsipinə çevrildi. Eyni zamanda, o da qeyd olunmalıdır ki, media özü ovqat və ruh yüksəkliyi formalaşdırdı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dünyanın müxtəlif ölkələrinin aparıcı media vasitələrinə verdiyi müsahibələr düşməne qarşı ideoloji siper rolunu oynadı. Dövlət başçımız müsahibələrində və xalqa müraciətlərində bizi sevən və nifrət edən hər kəsə vacib is-

marıclar ötürdü.

44 günlük müharibə hərbi jurnalistikamızın da canlanması səbəb oldu. Bu gün cəbhənin hər qarışına, hər nöqtəsinə, hər rayonumuza bələd olan jurnalistlərimiz I Qarabağ müharibəsində şəhid olan həmkarlarını öz vəzifə və vəfa borclarını ürəklə və yüksək vətənpərvərliklə yerinə yetirdilər.

Şəhidlərin mediada təbliği

Şəhidlər haqqında mediada yayımlanan materiallar təkcə xatirə məqsədi daşmır. Onlar həm də gənclər arasında vətənpərvərlik tərbiyyəsinin formalaşmasına xidmət edir.

Etik baxımdan media şəhid-

nin vətənə bağlılığını, həmrəylik və məsuliyyət hissini önə çıxarır. Mediada bu obrazların aktiv təbliği gənc nəsil üçün mənəvi örnək rolunu oynayır.

Araşdırmalar göstərir ki, müharibə qəhrəmanlarının mediada mütəmadi təqdimatı ictimai nəticələr doğurur. Milli kimliyin və vətənpərvərlik ideologiyasının güclənməsi əsas amil kimi diqqət çəkir. Gənclərdə sosial məsuliyyət və dövlətə sədaqət hissənin artması halları da qələbəmizin bizə qazandırdığı ən ümdə əlamət sayılır. Bu minvalla tarixi yaddaşın qorunması və gələcək nəsillərə

qəhrəmanlarının mediada təbliği təkcə informasiya fəaliyyəti deyil, həm də milli-mənəvi dəyərlərin qorunması prosesidir.

Hər bir jurnalist, redaktor və media qurumu anlamalıdır ki, şəhid və qazilərimizin hekayələri bizim milli irsimizin bir parçasıdır. Bu irsi yaşatmaq həm elmi, həm mənəvi, həm də vətəndaşlıq borcumuzdur.

Bu Tarixi Qələbə gənc nəsil üçün əyani tərbiyə mənbəyidir. Bu gün bizə göstərdi ki, Vətən sevgisi, birlik və əzm qarşısında heç bir güc dayanıb bilməz. Bu gün biz azad, güclü və qalib Azərbaycan dövlətinin vətəndaşlarıyıq.

Hər birimiz bu Zəfərin nəyin bahasına qazandığını yaxşı bilirik. Bu şanlı Zəfər günündə biz eyni zamanda şəhidlərimizin ailələri ilə birlikdə kədərlənirik.

Otuz il əvvəlki həsrətində olduğumuz torpaqlarımız şəhidlərimizin qanı və canı bahasına işğaldan azad edilib. Şəhidlərimizin qanı nahaq yerə tökülmədi - biz tarixi ədaləti bərpa etdik, müqəddəs Qələbə qazandıq. Bu Qələbə xalqımızın tarixinə əbədi həkk olundu! Şəhidlərimizin müqəddəs ruhu qarşısında baş əyərək, onların qazanmış olduğu bu azadlığı qorumaq, inkişaf etdirmək və gələcək nəsillərə çatdırmaq hər birimizin mənəvi borcudur. İllər, qərinələr, hətta əsrlər gəlib keçəcək, amma 8 Noyabr Zəfər Günü hər bir azərbaycanlının ürəyində əbədi yaşayacaq.

Biz Vətən müharibəsi şəhidlərini heç vaxt unutmayacağıq. Onlar bizim qəlbimizdə daim yaşayacaq. Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin, qazilərimizə isə şəfa versin!!!

Səadət Əliyeva
"Jurnalistika və xarici
ölkələr ədəbiyyatı"
kafedrasının baş müəllimi

lərin həyatını sensasiyadan uzaq, hörmət və empatiya ilə təqdim etməlidir. Bu, həm peşəkar jurnalistikanın, həm də milli dəyərlərin tələbidir.

Qazilər və könüllülər kontekstində informasiya təqdimatı

Qazilərimizin bərpa prosesində, sosial həyata adaptasiyasında medianın rolu çox mühümdür. Onların həyat hekayələri ictimai həmrəyliyi artırır, rehabilitasiya məsələlərinə diqqət yönəldir. Könüllülərin fəaliyyəti isə Azərbaycan gəncliyi-

ötürülməsi də Zəfərimizin bizə miras qoyduğu keyfiyyətlər sırasındadır. Bu kimi hallarla bərabər cəmiyyətin psixoloji birliyinin bərpası və postmüharibə dövründə mənəvi sabitliyin möhkəmlənməsi əsas məqsədlər siyahısında qeyd olunmalıdır.

Beləliklə, qəhrəmanlıq hekayələrinin mediada sistemli şəkildə təbliği milli ideoloji təhlükəsizliyin mühüm komponentinə çevrilir.

Nəticə etibarilə qeyd etmək istərdim ki, Vətən müharibəsi

Teleməkanda incəsənət və ədəbiyyat proqramlarının yaradıcılıq xüsusiyyətləri

Jurnalistikanın nəzəri arsenalında televiziya – insanı min illər boyu kamilləşdirən ədəbiyyatın indiki çağda çox mükəmməl təqdimat vasitələrindən biri kimi dəyərləndirilir. “Səs və görüntünü eyni anda birləşdirən televiziyanın” təsir gücü hələlik ilk yerdə dayanır. Xalqın, millətin yaradıcılıq potensialını gerçəkləşdirən ədəbiyyat və incəsənət əsərləri bütün dünyada və eləcə də Azərbaycanda televiziya proqramlarının aparıcı tematikasına daxildir. Ustad yazıçı Mir Cəlal XX əsrin əvvəllərindəki ədəbi əsərləri belə qiymətləndirirdi: “Azərbaycan tarixində heç bir zaman bədii ədəbiyyat indiki qədər günün məsələləri ilə sıx əlaqədə olmamışdır. İndi ədəbiyyat çox kəskin siyasi silah olmuşdur”. Azərbaycan teleməkanında bədii ədəbiyyata münasibət onun estetikasına söykənir. Çünki ədəbiyyat insan ruhunun aynasıdır. Ədəbiyyat sadəcə duyğulandırıcı parlaq lövhələr, hadisələrin bədii təsviri və gözəl cümlələr toplusu deyil, ilk növbədə zamanı sabaha daşımaq gücündə olan ilahi işıq və bədii qüdrətdir. Ədəbiyyatın isə cəmiyyətin estetik tərbiyəsində rolunu yüksək qiymətləndirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev deyir: “Azərbaycan xalqının, bizim hamımızın xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamaq üçün, əlbəttə ki, ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin böyük rolu olmuşdur. Əgər bunlar olmasaydı, əgər Azərbaycan xalqı öz tarixi köklərinə bağlı olmasaydı, bizim bugünkü taleyimiz başqa cür olardı”.

Bədii ədəbiyyatın elə nümunələri var ki, yarandığı qədim dövrdən bu günədək nəsillərdən insan yetişdirmişdir. Televiziya hər bir problemin aktuallığını, günün tələbləri ilə səsələməsinə, faktın, təqdim olunan materialın ictimai həyat və cəmiyyət üçün önəmli nəzərə alaraq bütövlükdə ədəbiyyata, incəsənət nümunələrinə həmişə böyük əhəmiyyət verir.

TV ekranı insanların mədəni səviyyəsinin yüksəlməsinə öz təsirini göstərir. Tamaşaçının, bütövlükdə cəmiyyətin estetik, mədəni, intellektual səviyyəsinin yüksəlməsində bədii ədəbiyyatın rolu çox böyükdür. İnsanın hissələrinə, duyğularına ünvanlanan bədii söz qüdrətli tərbiyə vasitəsidir. Bu mənada yazılı ədəbiyyatın Nizami, Füzuli, Vaqif, Səməd Vurğun, F.Dostoyevski, Q.Q.Markes və s. kimi yüzlərlə klassik yaradıcıları bu yaradıcılığın xalqa məxsus şifahi sahəsi də öz xüsusiyyəti ilə bizi heyran qoymağdadır. Bütün böyük yazıçı və şairlər ilk dərslərini, bədii örnək kimi şifahi xalq ədəbiyyatından almışlar. Ən böyük ədəbi əsər xalq dilinə, xalq üslubuna doğma olanda qəbul edilir. Nobel mükafatı laureatı, kolumbiyalı Q.Q.Markes özünün şifahi xalq ədəbiyyatına söykənən “Yüz ilin tənhalığı” romanı ilə dünyada məşhur oldu. Yazıçılarımızdan Anar, Elçin, M.Süleymanlı kimi sənətkarlar şifahi sözün gücünə diqqət etdilər. “Öncə söz gəldi” həqiqətini qəbul etsək “günlərin bir günündə insanın dilinə söz gəldi... elə, ulusa sözlə birlikdə bir ucalıq gəldi. Ağır-ağır sözlər ağır-ağır kişilər yetirdi”. Deməli, söz, o cümlədən “bədii söz” insan yetişdirməkdir. Ona görə də müasir televiziya kanalları – bütün dünyada və o cümlədən Azərbaycanda bədii ədəbiyyatı təbliğ edən xüsusi proqram formatlarından istifadə edirlər.

Ədəbi-bədii əsərlərin, yazıçı və şairlərin yaradıcılığı ilə bağlı proqram formatlarının elektron mediada maraqlı təcrübəsi var. Hələ Azərbaycan radiosunun yarandığı ilk çağlardan bu informasiya vasitəsinin ən çox mürciyyət etdiyi ədəbi-bədii əsərlərin radiotamaşa formatında efirə çıxarılması olmuşdur.

Eyni sözləri bu gün televiziyanın bədii ədəbiyyata münasibəti haqqında da demək olar. Azərbaycan telekanalları milli və dünya ədəbiyyatının ən maraqlı nümunələrini teletamaşa for-

matında tamaşaçılara təqdim edir. Bu fəaliyyətin tarixi televiziyanın başlanğıc çağından özünü göstərsə də, müstəqillik illərindəki məhsuldarlığını xüsusi qeyd etməliyik. Çünki müstəqillik illəri Azərbaycan televiziyanının həyata baxış prizmasını xeyli dəyişirdi, yaradıcılıq çərçivəsini genişləndirdi. Televiziya son illərdə əvvəlki tarixi fəaliyyətinin daha böyük miqyasını yaşatmağa nail olmuşdur. Tədqiqatçılar doğru qeyd edirlər ki, teatrların böhran keçirdikləri bir vaxtda televiziya yeni tamaşalarla cəmiyyətə xidmət etdi. Azərbaycan televiziyası son illərdə “Kamança” əsəri (1993), “Ac həriflər”, “Anamın kitabı”, “Yurd yeri”, “6 Nö-ü palata” (1994), “Məhbus”, “Şəkilçi”, “Bala, başa bala”, “Kral ölür”, “Gecə”, “Qayalarda qalan səs”, “Yarımtat”, “Kleopatra” kimi parlaq tamaşalar təqdim etmişdir.

Etiraf edək ki, ədəbi əsərlərimiz və onların müəlliflərinin teleekran taleyi bu sahəni daha da çox populyar edir. Rusiya telekanallarında böyük iş təcrübəsi olan O.Poptov yaxşı qeyd edir ki, “vaxtı ilə dünyanın ən məşhur müğənnilərindən olan Şalyapinə bir milyon tamaşaçı auditoriyası qazanmaq üçün 40 il vaxt lazım olardı. İndi televiziya vasitəsilə ən adi müğənni bir saatda 150 milyonluq auditoriya qarşısında çıxış edir”. Televiziyanın bu kütləvilik gücünü məşhur şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə də öz həyatında hiss etdiyini “Televiziya ədəbi tələmədə” adlı qeydlərində göstərmişdir: “Otuz yaşından üzübəri milli televiziya ilə çox yaxın dost kimi yol gəlmişik. Ədəbi tələmədə onun xidmətlərini heç nə ilə müqayisə edə bilmərəm. Qələmim qədər, bir çox hallarda isə qələmimdən artıq həyatım, dostum, sirdaşım olub. Hətta bir sıra əsərlərimin yaranmasına şərait yaradıb: onu nəzərdə tutub gərəkli mövzulara mürciyyət etmişəm. Mənə dikte etdiklərini ona qaytarmışam – o da aydın güzgümüz kimi ordan əks etdirib.

Milli televiziya sənət dəyərlərimizin mütləq sahibidir”.

Bənzər fikirləri böyük yazıçımız Anarın da qeydlərində oxuyuruq: “Azərbaycan teleradiosu xalqımızın, cəmiyyətimizin həyatında da, şəxsən mənim həyatımda da çox böyük rol oynayır. Televiziyanın... xalqın, millətin maariflənməsində... bədii-estetik zövqünün formalaşmasında misilsiz xidmətləri var... Azərbaycan Televiziya və Radio Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti ən əski ənənələrə malik bir qurum kimi yenə də cəmiyyətin həyatında mühüm rol oynayır. Mənim həyatımda da radio və televiziyanın çox böyük rolu olub və var”. Göründüyü kimi, Azərbaycanın böyük şair və yazıçılarının həyatında televiziyanın çox böyük yeri var. Və bu işdə televiziyanın maarifçilik funksiyası bütün parametrləri ilə qeyd olunmaqdadır. Alimlərin, jurnalistika nəzəriyyəçilərinin, demək olar ki, hamısı televiziyanın ədəbiyyat, incəsənət, mədəniyyət sahəsindəki fəaliyyətini xüsusi qiymətləndirir. “Televiziya mədəniyyət, ədəbiyyat dəyərlərini qiymətləndirmək sahəsində cəmiyyətin həyatında çox mühüm iş görür”. Televiziya mənsub olduğu cəmiyyətin strukturunu formalaşdırır və əks etdirir, solumun mədəniyyətini tənzimləyir və müəyyən edir. Bu vəzifəni yerinə yetirmək işində televiziyanın arsenalı sırasında mədəniyyət, incəsənət, ədəbiyyat vacib atributları kimi qiymətləndirilir.

Televiziya peşəkar jurnalistlərin həm müəllif proqramları, həm də televiziyanın proqram şəbəkəsində daimi yeri olan verilişlərlə bədii ədəbiyyatın təbliğinə xüsusi diqqət yetirməkdədir.

Azərbaycan xalqının milli-mənəvi sərəvətləri sırasında Azərbaycan dili çox mühüm yer tutur. Azərbaycanın klassik ziyalıları – ictimai xadimləri, yazıçı və publisistləri milli-mənəvi dəyərlərimiz sistemində dilimizin dəqiq qiymətini

vermiş və sübut etmişlər ki, ana dili millətin varlığıdır, onun həyat atributudur. Məşhur ədəbiyyatşünas və publisist Firudin bəy Köçərli “Ana dili” məqaləsində yazırdı: “Hər millətin özünəməxsus ana dili var ki, onun məxsusi malıdır. Ana dili millətin mənəvi diriliyidir, həyatının mayəsi mənzilindədir. Ananın südü bədənə mayəsi olduğu kimi, ananın dili də ruhun qidasıdır, hər kəs anasını və vətəni sevdiyi kimi, ana dilini də sevdir”. Daha sonra F.Köçərli məşhur rus pedaqoqu Uşinskiy-dən misal gətirir: “Bir millətin malını, dövlətini və hətta vətəni ələndən alsan ölüb bitməz, amma dilini alsan fövt olar və ondan bir nişan qalmaz”.

Klassik ziyalılarımız dilimizin qorunması və zənginləşdirilməsi məsələsini həmişə ön plana çəkmişlər. Böyük ziyalımız Ö.F.Nemanzadə özünün “Dilimiz və imlamız” məqaləsində Azərbaycan dilinin təmizliyi məsələsini qoymuş, lazımsız alınmalarla dilin korlanmasına qarşı çıxmışdır. Və göstərmişdir ki, “türkcəmizin varlığını, yaşamağını, hamımızın bilikli, hünərli olmaması, avam üçün yazılan kitabların, qəzetlərin anlaşılmasını istəyirsək, bacardığımız qədər “gərəksiz” və “artıq” olan ərəbcə, farsca sözləri türkçələşdirib yazmağı sınamalıyıq”. Lazımsız alınmalarla dilimizi korlayanları C.Məmmədquluzadə “Bizim obrazovannılar” felyetonunda və “Anamın kitabı” kimi fundamental dram əsərində əsaslı şəkildə tənqid etmişdir.

Müasir günlərimizdə də bir tərəfdən dilimizin inkişafına dövlət qayğısının şahidiyik, digər tərəfdən lazımsız alınma sözlərlə, bir sıra hallarda imlaya etinasızlıqla onun korlanmasına da şərait yaradıldığını görməkdəyik. Bəlkə elə bunu uzaqgörənliklə hiss edən Ümummilli liderimiz deyirdi: “Müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcəyi üçün ən əsas vasitələrdən biri ana dilimizin, dövlət dilimizin inkişaf etdirilməsidir”.

Maraqlı bir cəhəti qeyd etməliyik; uzun müddət sovet imperiyası daxilində olan Azərbaycan ən çətin dövrlərdə belə öz dilini nəinki qoruyub saxlamış, habelə onun inkişafına da nail olmuşdur. Rus dilinin ciddi ekspansiyası şəraitində belə Azərbaycan xalqı doğma dilin təmizliyini qorumağa nail olmuşdur. Milli Elmlər Akademiyası nəzdində yaradılan Dilçilik İnstitutu, müxtəlif universitetlərin filologiya fakültələri dilçilik elminin inkişafına nail olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İ.Əliyevin dilçiliyimiz inkişafı ilə bağlı 2013-cü il aprelin 9-da imzaladığı “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi haqqında” tarixi Sərəncamı çox mühüm rol oynamağdadır.

Məhz sərəncamda təsdiq edilən dilimizin və dilçiliyimiz inkişafı ilə bağlı Dövlət Proqramının nəticəsidir ki, AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda dilimizin müxtəlif sahələrdə işlənməsinə nəzarət mexanizmi kimi Monitoring Şöbəsi yaradıldı. İndi bu şöbə ayrı-ayrı media nümunələrindən tutmuş reklam lövhələrinədək hər yerdə Azərbaycan dilinin düzgün istifadəsini monitorinq etməkdədir. Şöbə xüsusilə televiziya və radioda dil faktından istifadə ilə bağlı indiyədək keçirdiyi monitorinqlərin nəticələrini açıqlamış, bir sıra qüsurları nəzərə çatdırmış, tövsiyələr təqdim etmişdir.

Telekanallarımız son vaxtlar incəsənət proqramlarını xüsusi diqqətdə saxlayırlar. Əlbəttə, burada söhbət incəsənətin xalq yaradıcılığı ilə bağlı faktlarından gedir və xüsusi qeyd etmək istərdik ki, incəsənətin bu istiqaməti ilə bağlı Azərbaycan faktları yetərinədir. Bütün dünyada və eləcə də Azərbaycan teleməkanında televiziyanın belə bir nəzəri cəhətinə xüsusi diqqət yetirilir ki, milyonlarla teletamaşaçı incəsənəti

televiziya vasitəsilə daha rahat və daha səmərəli anlayır. Belə bir cəhət teleefirin səsi və görüntünü eyni anda ötürməsi, səviyyəli rejissorun vacib detalları tamaşa salonundakından da artıq dərəcədə tamaşaçıya iri planda çatdırmağı ilə də izah edilə bilər. Doğrudur, bir çox tənqidçilərə görə tamaşaların televiziya vasitəsilə verilməsi tamaşaçıları teatra getməkdən çəkindirir, lakin həqiqətdir ki, televiziyanın kütləvililiyi və onun respublikanın bütün yerlərini əhatə etməsi baxımından bu vasitədən istifadə edərək teatr tamaşalarının verilməsini mənəvi tərbiyə işində vacibliyini göstərir. Bu mənada xüsusilə xalq tamaşaları, nağılların, dastanların həm birbaşa öz-lərinin təbliği, həm də onların teatr variantına, opera, operetta, komediya, dram, pyes formatlarına çevrilmiş müasir sənət nümunələrinin təqdimi böyük səmərə verməkdədir. Xüsusilə, gənc nəslin milli ruhda tərbiyəsində xidmət edən uşaq proqramları bu sahədə böyük rol oynayır.

Şifahi xalq ədəbiyyatı TV proqramlarında elə nağıllar dünyasını əks etdirən bir sıra uşaq verilişləri formatında, bu ədəbiyyatın növlərini ekran təhlillərinə gətirən proqramlarda özünü göstərməkdədir ki, bu da milli ruhun elə körpəlikdən başlanmasına rəvacdır. Buna misal olaraq AzTV və İctimai televiziya daha çox Azərbaycan nağıl və dastanlarına söykənən TV verilişlərini göstərmək olar. O cümlədən “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarından doğan ciddi motivlərdən tutmuş cizgi filmlərinədək bütün məqamlarda xalq yaradıcılığının nümunələrinə bağlı bir sıra proqram formatları mövcuddur. Belə proqramlarla televiziya tamaşaçının estetik zövqünün formalaşmasına xidmət edir.

Azərbaycan televiziya məkanında teatr tamaşalarının birbaşa yayımından tutmuş, ayrı-ayrı bədii nəsr əsərlərinin, pyeslərin televiziya tamaşası şəklində ekrana gətirilməsi incəsənətin bu növünün geniş kütləyə çatdırılmasına xidmət edir. Bu məsələ Azərbaycanda televiziya yaranandan bu günə kimi nəinki davam etməkdədir, habelə inkişaf etməkdə və tamamilə yeni formatlarda özünü göstərməkdədir. Aydındır ki, bədii yaradıcılıq, xüsusilə teleteatr təsvirəgəlməz bir cazibədarlıqla doludur, o adamlara gözəlliyi dərk etməyin və ondan həzz almağın sevincini bəxş edir.

Azərbaycan teleməkanında televiziya filmləri də incəsənətin maraqlı sahəsi kimi milli-mənəvi dəyərlərimizin təqdimində və təbliğində çox böyük rol oynayır. Televiziya filmləri daha çox sənət adamlarının portretlərini, ənənəvi dəyərlərimizin unudulmaqda olan vacib faktlarını üzə çıxarıb, mədəni-maarif işi görür. Məhz bu səbəbdəndir ki, son zamanlar çağdaş mədəni, ədəbi mühitin formalaşmasında KİV-nin, xüsusən də televiziyanın təqdimat platforması yeni texniki üsullarla təqdim olunsada, əsas kontentin dəyişməz olaraq öz mənəvi faydalılığını qoruyub saxlaya bilməsinin vacibliyi hər zaman aktual olaraq təhlil olunmalıdır.

*Fəxriyyə Lilpar İsayeva
Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə
doktoru, tele-aparıcı*

Akademik Yusif Məmmədaliyev-120

2025-ci ilin dekabr ayının 31-də xalqımızın tarixinə dünyaşöhrətli alim, ictimai xadim, maarifçi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının təşkilatçılarından biri, SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı, Əməkdar elm xadimi, kimya elmləri doktoru, professor, akademik Yusif Heydər oğlu Məmmədaliyev anadan olmasının 120 ili tamam olur. Azərbaycan elminin inkişafına verdiyi misilsiz töhfələrini nəzərə alaraq akademik Yusif Məmmədaliyevin anadan olmasının 120 illiyinin keçirilməsini təmin etmək məqsədilə 5 iyul 2025-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyev Sərəncam imzalamışdır. Akademik Yusif Məmmədaliyevin Azərbaycan üçün gördüyü işlərin önəmini nəzərə alaraq onun həyat və fəaliyyəti ilə bağlı qısa məlumatı oxucuların diqqətinə çatdırmaq istərdik.

Yusif Heydər oğlu Məmmədaliyev 1905-ci il dekabrın 31-də Ordubad şəhərində anadan olmuşdur. O, təhsilini evdə və yeni tipli Ordubad məktəbində almışdır. 1918-ci ildə erməni daşnaklarının vəhşiliyindən yaxa qurtarmaq üçün onun ailəsi Təbriz şəhərinə köçmüş və orada yeddiillik Rusdiyə məktəbində təhsilini davam etdirmişdir. 1920-ci ildə Ordubada qayıtmış və 1923-cü ilə qədər müəllimlik edərək savadsızlığın ləğvində fəal iştirak etmiş və ilk Qızlar məktəbini açmışdır. 1923-cü ildə Azərbaycan Pedaqoji Universitetinin hazırlıq fakültəsində oxumuş və 1924-1926-cı illərdə adıçəkilon universitetdə təbiət elimləri fakültəsində ali təhsil almışdır. 1926-cı ildə təyinat ilə Gəncə şəhərinə göndərilmiş və orada iki il müəllim işləmişdir. 1928-ci ildə İrəvan Pedaqoji Texnikumunun müəllimi olmuş və Azsaylı Xalqların Təşkilat Komitəsinə üzv seçilərək oğlan və qızların təhsilə cəlb edilməsi ilə əlaqədar mətbuatda dəfələrlə çıxış etmişdir. 1929-cu ildə kimyadan biliklərini dərinləşdirmək məqsədilə Moskva Dövlət Universitetinin (MDU) kimya fakültəsinə qəbul olmuş və 1931-ci ildə bitirmişdir. Diplom işini keçmiş SSRİ Elmlər Akademiyasının akademiki N.Zelinski-nin rəhbərliyi ilə yerinə yetirmişdir. 1932-ci il sentyabr ayında Azərbaycan Kommunist Partiyası MK-nun məktubuna əsasən Gəncə Kənd Təsərrüfatı Akademiyasının "Üzvi kimya" kafedrasına müdir təyin edilmişdir. Elmi tədqiqat işlərinə böyük maraq bu böyük insanı Azərbaycan Elmi Tədqiqat Neft Emalı İnstitutuna gətirmişdir. Həmin İnstitutda laborantlıqdan akademiklikə qədər şərəfli yol keçmişdir. 1933-1945-ci illərdə kiçik və böyük elmi işçi vəzifələrini tutmuş, 1945-ci ildə isə laboratoriya müdiri vəzifəsinə seçilmişdir.

Yusif Məmmədaliyev hələ Moskva zavodlarının birində işləyərkən neft qazlarından qiymətli kimya məhsullarının alınması sahəsində tədqiqatlar aparmışdır. Bu ideya onun gələcək elmi-tədqiqat işlərinin istiqamətini müəyyən etmişdir. O, dünyda ilk dəfə olaraq neft qazlarından sintetik kauçukun alınması ideyasını irəliyə sürmüş və 1933-cü ildə "Etil spirtinin neft qazlarından alınması üsulu" adlı ilk elmi əsərini çap etdirmişdir. 1934-cü ildə kauçuk ilə əlaqədar olaraq "Azərbaycanda süni kauçukun problemləri" ikinci məqaləsini nəşr etdirmiş və bununla da respublikada sintetik kauçukun yaradılmasının mümkünliyini əsaslandırmışdır. Bu ideya 1953-cü ildə keçmiş SSRİ-də Sumqayıtda sənaye miqyasında etil spirtindən butadien və onun əsasında butadien-stirol kauçukun alınması ilə həyata keçirilmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Y.H.Məmmədaliyev ömrünün son illərində Sumqayıt Kimya Kombinatının layihəsini tərtib edən komissiyanın sədri olmuşdur.

Yusif Məmmədaliyevin elmi fəaliyyətində neft qazlarının emalı, onlardan tullantısız texnologiya əsasında səmərəli xammal kimi istifadə edilməsi xüsusi yer tutur. O, bu sahədə aparılan tədqiqat işlərini ümumiləşdirərək 1936-cı ildə "Azərbaycanın təbii və süni qazları və onların kimyəvi emalı" monoqrafiyasını çap etdirmişdir. Sonralar neft qazlarının çevrilmələrinə dair 10-a qədər məqalə yazaraq çapa təqdim edib. Qeyd edilən məqalələr içərisində 1930-cu ilə aid "Azərbaycanda hidrogen problemi" öz əhəmiyyətini bu gün də itirməmişdir. Çünki bütün dünya alimlərinin qarşısında ekoloji cəhətdən daha təmiz yanacaq olan hidrogenin iqtisadi cəhətdən səmərəli üsulla

alınması bu gün də problem kimi qarşıda durur. Hadisələri xeyli qabaqlayan gənc tədqiqatçı bu problem düşündürmüş və onun həyata keçirilməsi yollarını araşmışdır.

Yusif Məmmədaliyev tərəfindən təbii qazların hallogenləşməsi reaksiyaları daha sistemli şəkildə aparılmışdır. O, 1939-cu ildə ilk dəfə dünya təcürbəsində yarımşənaye qurğusunda metandan stasionar katalizator təbəqəsində, sonralar "qaynar katalizator lay" reaktorunda dördxlörlü metan (karbon dörd xlörid) istehsal etmişdir. 1938-ci ildə T.V.Lomonosov adına MDU-nun Elmi Şurası Y.H.Məmmədaliyevin təbii və süni neft qazlarının kimyəvi emalı sahəsində apardığı sistemli tədqiqatları nəzərə alaraq ona müdafiə etmədən "kimya elmləri namizədi" alimlik dərəcəsi vermişdir.

Onun rəhbərliyi ilə karbohidrogenlərin xorlu törəmələrini almaq üçün pentan, heksan, butilenlər, divinil və digərlərinin xorlaşma reaksiyası tədqiq edilmişdir. Sonralar hallogenləşmə reaksiyaları sahəsində tədqiqatlar daha da genişləndirilmiş və karbohidrogenlər bromlaşdırılmışdır. Metilen bromidin alınması texnologiyası işlənilib hazırlanmış və sənaye qurğusunda istehsal edilmişdir. Beləliklə, onun tərəfindən neft qazlarının hallogenləşmə reaksiyası nəticəsində çox qiymətli kimya məhsulları sintez edilmiş və xalq təsərrüfatının tələbatı ödənilmişdir.

Yusif Məmmədaliyev tərəfindən neft qazlarının və onların ayrı-ayrı komponentlərinin hallogenləşməsi və onların əsasında qiymətli maddələrin alınması sahəsində dərin və orijinal tədqiqatlar neft kimyasını yeni tövsiyələr ilə zənginləşdirmişdir. O, hallogenləşmə sahəsində dünyanın ən nüfuzlu alimi idi. Heç də təsadüfi deyildir ki, 1960-cı ildə Parisdə keçirilən Beynəlxalq simpoziumda hallogenləşmə reaksiyasına sədrlik ona həvalə edilmişdir.

Yusif Məmmədaliyevin rəhbərliyi ilə aromatik, parafin və tsikloparafin karbohidrogenlərin alkilləşməsi sahəsində sistemli fundamental elmi-

tədqiqatlar aparılmışdır. Onun katalizatorlarının iştirakı ilə alkil və dialkilaromatik karbohidrogenlərin dealkilləşməsi reaksiyası olduqca maraq doğuran problemlərdən biridir. Alim apardığı tədqiqatları ümumiləşdirərək 1942-ci ildə "Aromatik karbohidrogenlərin alkilləşdirilməsi və dealkilləşdirilməsi ilə toluolun sintezi" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir. 1943-cü ildə "Neft-kimyası ixtisası üzrə Professor adına layiq görülmüşdür. Onun doktorluq dissertasiyası trotil partlayıcı maddəsinin alınması üçün ilkin xammal olan toluolun sənaye miqyasında istehsal prosesinə həsr edilmişdir. Toluol müharibəyə qədər xaricdən alınır. Lakin müharibə

vəzifəsində çalışmışdır. O, keçmiş SSRİ miqyasında ən nüfuzlu kimyaçılardan biri olmuşdur, SSRİ "Bilik" cəmiyyətinin xahişi ilə 1959-1965-ci illərdə SSRİ Kimya Sənayesi" kitabını yazmaq ona həvalə edilmişdir. 1950-ci ildə şəxsiyyətə pərəstşin edildiyi bir vaxtda onu bəzi subyektiv səbəblərə görə prezident vəzifəsindən çıxarmışlar. O, 1951-1954-cü illərdə Azərbaycan EA-nın Fizika, Kimya və Neft bölməsinin akademik-katibi vəzifəsində işləmişdir.

Yusif Məmmədaliyev 1934-cü ildən başlayaraq elmi-tədqiqat işləri ilə paralel olaraq Bakı Dövlət Universitetində (BDU) assistent, dosent və professor vəzifələrində çalışmışdır. 1945-ci ildə BDU-da "Neft-kimyası" kafedrasını yaratmış və ömrünün axırına kimi ona rəhbərlik etmişdir. 1954-1958-ci illərdə BDU-nun rektoru olmuşdur. Onun rektor işlədiyi dövrlərdə fakültələrdə elmi-tədqiqat işlərinin, eləcə də tədrisin keyfiyyəti əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir. Universitetin qabaqcıl ali məktəblər ilə, xüsusilə MDU ilə əlaqəsi keyli genişlənməmişdir. Yusif Heydər oğlu Məmmədaliyevin rektorluq dövründə BDU-nun kimyaçı kadrlarının əksəriyyəti elmi-tədqiqat yolunu seçmiş, namizədlik və doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişlər.

Akademik Yusif Məmmədaliyev yüksək elmi təşkilatçılığını nəzərə alaraq 1958-ci ildə o, ikinci dəfə Azərbaycan EA-nın prezidenti seçilmişdir. Görkəmli alim qeyri-adi elmi təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik idi. Hələ 1947-ci ildə akademiya da çalışanların sayını 1000 nəfərdən 5000 nəfərə çatdırmışdı. Həmçinin onun təşəbbüsü ilə akademiya da Şamaxı Rəsədxanası, Əlyazmalar fondu yaradıldı. Bundan əlavə, neft-kimya sahəsindəki tədqiqatları daha da dərinləşdirmək üçün V.V.Kuybşev adına Azərbaycan Neft Emalı Elmi-Tədqiqat İnstitutu və Azərbaycan EA Neft İnstitutu birləşdirildi və hazırda onun adını şərəflə daşıyan Neft-Kimya Prosesləri İnstitutu yaradıldı.

Akademik Yusif Məmmədaliyev elmi fəaliyyəti heç də müxtəlif karbohidrogenlərin alkilləşməsi və hallogenləşməsi reaksiyası ilə məhdudlaşmamışdır. Bu dövrdə Bakı neftinin benzin fraksiyaları katalitik aromatləşdirildi, yüngül neft yağlarının katalitik yolla keyfiyyəti yaxşılaşdırıldı və piroliz məhsullarının polimerləşdirilməsi ilə plastik kütlələrin alınması sahəsində fundamental tədqiqatlar xüsusi əhəmiyyət kəsb etdi. O, nəinki respublikamızda neft-kimyasının, neft emalının və üzvi sintezsin banisidir, həmçinin polimerlər kimyasının yaradıcısıdır.

Böyük ensiklopedik bilik dairəsinə malik olan akademik Yusif Məmmədaliyevin elmi yaradıcılığı təkcə kimya elminin müxtəlif sahələrini əhatə edən çərçivədə qapanıb qalmamışdır. O, Naftalan neftinin müalicəvi əhəmiyyətinə dair tədqiqatlar da aparmış, ilk dəfə olaraq müəyyən etmişdir ki, Naftalan neftinin müalicəvi xassəsi onun tərkibində olan 250-3280C intervalında qaynayan çoxhəlxəli birləşmələrlə əlaqədardır. Onun tərəfindən Binəqədi bitumları da tədqiq edilmiş və müəyyən edilmişdir ki, onların tərkibində azot olan bitki və heyvan mənşəli piqmentlər-porfirinlər mövcuddur. Bu isə neftin üzvi maddələrindən əmələ gəlməsi nəzəriyyəsini bir daha təsdiq edir.

Yusif Məmmədaliyev 1960-cı ildə yazdığı "Azərbaycanda elmin inkişafı" kitabı Azərbaycan elmin inkişafı mövzusunda yazılan əsərlərin təməli daşı olub, ilk dəfə 22 elmin inkişaf tarixi haqqında icmalidir. O, Rusiyada və respublikamızda kimya eliminin tarixinə dair bir sıra məqalələr, məruzələr və s yazmışdır. Onun 1951-ci ildə öz müəllimi akademik N.D.Zelinski-nin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən əsəri diqqətəlayiqdir.

Rusiya neft-kimya elminin inkişafına dair məruzəsində bu ölkənin neft-kimya elminin keçirdiyi inkişaf mərhələlərinin və ayrı-ayrı görkəmli kimyaçı alimlərin neft-kimya elminə verdiyi töhfələrin xronikasını ətraflı şərhləmişdir. Təəssüflər olsun ki, onun "Polşada neft-kimya elmi" və "Neft əmələ gəlməsi və istifadə tarixi" məqalələri yarımqıç qalmışdır.

Akademik Yusif Məmmədaliyevin 30 illik elmi və pedaqoji fəaliyyəti 200-dən artıq sanballı elmi əsərdə, o cümlədən 6 monoqrafiyada əks etdirilmişdir. Onun əsərləri nəinki keçmiş SSRİ-də, hətta imperiya xaricində də yüksək qiymətləndirilmişdir. O, 36 elmlər doktoru və namizədi hazırlamışdır. Yetişdirdiyi aspirantlardan 3-ü Azərbaycan EA-nın həqiqi, 5-i isə müxbir üzvi seçilmişdir. Alim ABŞ, Fransa, İngiltərə, Polşa, Monqolustan və digər ölkələrdə çağırılan Beynəlxalq elmi konqres və

simpoziumlarda respublika kimya elmini ləyaqətlə təmsil etmişdir.

Akademik Yusif Məmmədaliyev görkəmli kimyaçı olmaqla bərabər, çoxcəhətli ictimai fəaliyyətdə olan dövlət xadimi olmuşdur. O, dəfələrlə seçkili orqanlara seçilmiş və SSRİ Ali Attestasiya Komissiyasının üzvü olmuşdur.

Yusif Məmmədaliyev 1961-ci il dekabr ayının 15-də cərrahiyyə əməliyyatı keçirir və qısa müddət sonra, 56 yaşında həyatla vidalaşır. Lakin keçən bu illər ərzində alim heç vaxt unudulmamış, çoxsaylı tədbirlərdə yad edilmişdir. Onun barəsində istər ölkəmizdə, istərsə də ölkəmizin hüdudlarından kənarında görkəmli şəxsiyyətlər tərəfindən ən xoş fikirlər söylənilmişdir.

Yusif Məmmədaliyevin həyat-fəaliyyəti ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyev, birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva, AMEA-nın Sabiq prezidenti, akademik

Akif Əlizadə, akademik Azad Mirzəcanzadə, xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimov, xalq şairi Səməd Vurğun, xalq şairi, akademik Bəxtiyar Vahabzadə, akademik Məmməd Cəfər, akademik Fuad Qasımlı, akademik Murtuz Nağıyev, akademik İsmayıl İbrahimov, akademik Toğrul Şahmurov, akademik Əli Quliyev, akademik Musa Rüstəmov, akademik Rəfiqə Əliyeva, akademik Nadir Seyidov, akademik Mustafa Topçubaşov, akademik Çingiz Cavarlı, akademik İmam Mustafayev, AMEA-nın müxbir üzvü Mustafa Salahov və s. kimi görkəmli şəxsiyyətlərin də dəyərli fikirləri vardır.

Qeyd edildiyi kimi, Yusif Məmmədaliyevlə bağlı respublikamızdan kənarında yaşayan bir çox görkəmli şəxsiyyətlərin dəyərli fikirləri vardır. Məsələn, Yusif Məmmədaliyevin müəllimi, akademik Nikolay Zelinski, SSRİ EA-nın 1936-1945-ci illərdə prezidenti

olmuş akademik Vladimir Komarov, Fransız Kimya Cəmiyyətinin Prezidenti Arman Lat, Misir Neft Tədqiqatları İnstitutunun direktoru, professor Əhməd Məhəmməd Əl-Sabah və başqaları. Akademik Yusif Məmmədaliyev xatirəsini əbədləşdirmək məqsədi ilə hökumətimiz Azərbaycan MEA Neft-Kimya Prosesləri İnstitutuna, Şamaxı Rəsədxanasının yerləşdiyi qəsəbəyə, Ordubad İpək kombinatına və Bakı küçələrindən birinə onun adını vermiş. NDU-da və Ordubad şəhərində muzeyi açılmış, büstü qoyulmuşdur. Bakıda İstiqlal küçəsində, AMEA Rəyasət Heyəti binasının yanında heykəli qoyulmuşdur.

Tofiq Əliyev
NDU Təbii Ehtiyatlar
İnstitutunun baş direktoru
AMEA-nın müxbir üzvü, professor

Cəmşid Naxçıvanskiyin ev muzeyi: tarixlə üz-üzə

Biz Cəmşid Naxçıvanskiyin ev-muzeyindəyik. Bu ev 1988-ci il oktyabrın 22-dən muzey kimi fəaliyyət göstərir. Muzeydə bizə çox xoş mənasibət göstərdilər. Məqsədimiz Cəmşid Naxçıvanskiyin həyatı, yaşadığı məkən və onun şəxsiyyətini daha yaxından tanımaq idi. Qapıdan daxil olanda bizi

pilləkənlər qarşılıyır. Ev altı otaqdan ibarətdir və hər otaqda Cəmşid Naxçıvanskiyin və ailəsinin şəxsi əşyaları, maraqlı şəkilləri, qazandığı ordenlər, rəsmi sənədlər və digər dəyərli eksponatlar nümayiş olunur. Muzeyin birinci salonunda sərkərdənin xatirəsini əbədiləşdirmək üçün hazırlanan sənədlər və şəkillər yerləşdirilib. Burada ümumilli lider Heydər Əliyevin Cəmşid Naxçıvanskiyin hərbi sahədəki uğurları

rını yüksək dəyərləndirdiyi fikirlərdən biri də nümayiş olunur: "19-cu, 20-ci əsrlərin tarixini götürsək, Naxçıvan xanları-Kəngərli sülaləsindən Çar Rusiyasının ordusunda altı general var idi. Onlardan sonuncusu Cəmşid xan Naxçıvanskiydır". Həmin salonun digər guşələrində Cəmşid xan Naxçıvanski-

ret və vitrinlərdə Cəmşid Naxçıvanski haqqında sənədli filmlər və Kəngərli nəslilərinin aid video materialları diqqəti cəlb edir. Digər guşədə 1984-1985-ci illərdə Heydər Əliyevin Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi liseyində və 1990-cı ildə muzeyi ziyarət edərkən çəkdiyi şəkillər, sənədlərin Azərbaycan və rus dillərində tərcümələri nümayiş olunur. Burada həmçinin Naxçıvanskiyin heykəltaras Elmar Cəfərov tərəfindən hazırlanmış qraviri və onun hərbi karyerasını əks etdirən digər sənədlər yer alır. Evin ikinci salonunda Naxçıvanskiyin uşaqlıq şəkilləri, ailəsi ilə olan fotosəkilləri və hərbi vəsaitləri nümayiş olunur. Burada Tiflis hərbi korpusunda təhsil aldığı dövrdə çəkdiyi şəkillər, kursantlarla olan görüşmələri və yataqxana binasına aid şəkillər diqqət çəkir. Birinci Dünya Müharibəsində ağır yaralandıqdan sonra yenidən döyüşə qatıldığını göstərən sənəd və şəkillər də vitrinlərdədir. Digər guşələrdə Naxçıvanskiyin 1920-30-cu illərə aid şəkilləri, əsgərlik fotoları, attestasiya vərəqələri, rəhbəri olduğu hərbi oyunların və planların sənədləri yerləşir. Muzeydə onun xatirəsinə həsr olunmuş portretlər, o cümlədən rəssam Nəriman Əliyevin "Sərkərdənin gündəlik haqqında" əsəri və Məmməd Əli İsmayilovun "Tapşırıq" tablosu da nümayiş olunur. Bundan əlavə, diviziya əsgərləri ilə hərbi təlim zamanı çəkilmiş şəkillər, şəxsi döyüş əşyaları – döyüş çantası, kompas, böyüdücü lupa, eynək, su qabı və Amerika istehsalı koçak markalı fotoaparət də vitrinlərdədir. Rəsmlər

arasında Azərbaycan Milli Ordusunun döyüş sənədlərini əks etdirən əsərlər də var. Cəmşid Naxçıvanski 1931-34-cü illərdə Fransada Hərbi Akademiyada təhsil alıb, buranı bitirdikdən sonra müəllim kimi fəaliyyət göstərmiş və həmin dövrdə çəkdiyi şəkillər indi muzeydə saxlanılır. Muzeydə həmçinin SSRİ dövründə iştirak etdiyi müharibələrə görə qazandığı medalların şəkilləri, 1938-ci ildə repressiyaya məruz qalması və Moskvada basdırıldığı yer barədə məlumatlar da təqdim olunur. Evin iş otağı olan digər salonlarda Fransa istehsalı saat, 19-cu əsrə aid kitab rəfi, piano, radio, üzüm tənəklərindən hazırlanmış kitab rəfi və Naxçıvanskiyin şəxsi yazı masası, şəxsi əşyaları və ensiklopediya kitabları yerləşir. Burada həmçinin Araz-Türk Respublikasına aid xəritə, mürəkkəb qabı, stolüstü saat və 19-cu əsrə aid asma lampa da nümayiş olunur. Bu muzeyi ziyarət etməmişdən əvvəl Cəmşid Naxçıvanski haqqında yetərinmə məlumatlı deyildim, lakin Gültac Rəsulzadə və muzeyin rəhbəri Abasəd Quliyevin verdiyi bilgiler sayəsində onun həyatı və xidmətləri haqqında geniş məlumat aldım. Cəmşid Naxçıvanski və onun təmsalında vətən üçün çalışan, tarixdə iz qoyan şəxsləri unutmamalıyıq və hər dəfə onlar haqqında daha dərin məlumat əldə etməliyik.

Aysu Şükürova
Jurnalistika ixtisası üzrə
I kurs tələbəsi

Ümid... Dörd hərfdən ibarət balaca bir söz kimi görünə bilər, amma mənası insan həyatının bəlkə də ən böyük dəyərlərindən biridir. Sözü lüğəvi mənasına baxdıqda "arzu edilən bir şeyin ola biləcəyinə inanmaqdan doğan daxili fərəh, xatircəmlik hissi, güman" anlayışına gəldiyi bildirilir. Etimologiyası isə qədim türk dillərinə və fars dilinə dayanır.

Bəs insanlar üçün ümid nədir? Xəstəxanada dahlizində içəridə yatan yaxının oyanmasını gözləyən birinin hissi... Günün yaxşı keçəcəyinə inanmaq... Görüb bəyəndiyin paltarını yenidən tapmaq arzusu... Ən kiçik bir hadisənin belə baş verəcəyini düşünmək... Bunların hamısı ümid. Hətta sabah var olmayacağımızı bilmədən zəngli saat qurub yatmağımız da sabaha kiçik bir ümid. Demək ki, gün ərzində fərqi nə varmıdan dəfələrlə ümid edirmişik.

İnsanın içində mütləq bir ümid işığı yanır. O işıq olmasa, yaşamaq hissi də olmazdı. Çünki ümid – gələcəkdə istədiyimiz bir şeyin ola biləcəyinə inam, həyatın özüdür. Ümitsiz insan gələcəyə

inanmadığı üçün yaşamağın mənasını da itirir. Ümid qaranlıq gecədən sonra günəşin doğuşunu gözləmək kimidir. Həyatda nə olursa olsun, içimizdə ən azı balaca bir ümid qığılcımı qalmalıdır.

Başqa sözlə, ümid insana istiqamət verən daxili kompasdır. Həyatımızın ən böyük motivasiya mənbələrindən biridir. Kiçik görünən bu söz, əslində, həyatımızın çox böyük bir hissəsini təşkil edir.

İnsanı yaşadan kəlmə

Qurani-Kərimdə və hədislərdə də ümid haqqında çoxlu ayə və fikirlər var. Allaha olan inam, edilən duaların qəbul olunacağına ümid bəslənməsi xüsusi vurğulanır. Həzrət Əmirəlmöminin buyurur: "Bütün ümidlərinizi pak olan Allaha bağlayın və Ondan qeyrisinə ümid etməyin. Allahdan qeyrisinə ümid bəsləyən elə birisi olmadı ki, ümidi puça çıxmasın." Başqa bir hədisində isə xəbərdarlıq edərək deyir: "Ən böyük bəla – ümitsizlikdir."

Deməli, ümid heç də kiçik bir söz deyildir. Əksinə, arxasında böyük bir məna, dəyər və məsuliyyət daşır.

Həyatda nə baş verirsə versin, içimizdəki o işıq sönməsinə imkan verməməliyik. Çünki psixoloji baxımdan həmin işıq insanın yaşama səbəblərindən biridir. Ümid olan yerdə, ən zülmət qaranlıqların sonunda belə bir işıq tapmaq mümkündür...

Fidan Zamanova
Jurnalistika ixtisası üzrə
II kurs tələbəsi

Qürur dolu bir yolun – II Qarabağ müharibəsinin başlanğıc tarixi. Bəlkə də, hava olacaqlardan xəbərdar imiş... Nə bilmək olar... Hava sanki yarıqüssəli insan kimi dolur, yarı qürurlu insan kimi şəfəq saçır. Artıq müharibə başlamışdı. Kimisi ordu sırasından əsgər və ya zabıt kimi, kimisi isə səfərbərlikdən gələn zabıt kimi qürur dolu tarixi yazmağa gəlmişdi.

Xudayar da kiçik gizir olaraq ordunun sıralarında xidmət edirdi. Artıq döyüş bir neçə gün idi başlamışdı. Xudayar da ordunun cəngavər igidlərindən biri idi. Özmlə vuruşan ordumuz düşməne dadmadığı acını daddırdı. Çünki bu əslində gecikmiş olan 30 ilin qisası, Xocalı şəhidlərinin ahları idi.

Xudayar həm də musiqi təhsili almışdı. Onun təmiz, məlahətli səsinin, avazının təsir etmədiyi insan yox idi. Şəhərləri aldıqca da sanki bu eczakr avaz, qürur dolu azadlıq marşına çevrilirdi. Ətrafındakı insanlar, xüsusilə onun silahdaşları səsinin məftunu idi. Hər döyüş sonrası döyüş yoldaşlarının istirahəti bülbültək xoş avazına qulaq asmaq olurdu. Müharibənin ilk günlərindən Xudayar Füzuli rayonunun sərhəd məntəqəsində xidmət edirdi. Xudayar da digər igidlərimiz kimi ancaq düşməne dağ çəkmək, 30 ilin qisasını almaq uğrunda vuruşurdu.

Murovdağın, Füzulinin, Cəbrayılın və Zəngilanın azadlığı uğrunda gedən döyüşlərdə də Xudayarın izi aydın görünür.

Oktyabrın 22-si idi. Dan yeri yenidən sökülürdü. Günəş al-əlvan şəfəqini yenidən geyinməyə başlamışdı. Qara buludlar ara-sıra günəşin al-əlvan paltarına kölgə salsada, onun şəfəqlərini gizlədə bilmirdi.

Döyüşün qızğın vaxtı idi. Göydə uçan dronların işığı şəhəri aydınladırdı. Bəlkə də, sadəcə vətəndaş üçün bu çox vahiməli, dəhşətli görünüş bilirdi. Amma Xudayar və Xudayarın timsalındakı digər oğulların qəlbində olan vətən sevgisinin, alışıb yanan qisas eşqinin qiğılcımları yanında drondan ucalan, şəfəq saçan ürpərdici işıqlar sönük qalırdı. Hava təzəcə işıqlandığı üçün soyuq adamı qılınc kimi kəsir, insan iliyindən axan qaynar qanı belə dondururdu.

Zəngilana çatmağa çox az qalmışdı. Hamunun bir fikri vardı:

– “ Ya Qarabağ , ya ölüm !”

Bu fikir sanki onları silah kimi irəli tətikləyirdi. Qızğın döyüş gedirdi. Artıq ordumuz Ağbənd qəsəbəsinə çatmışdı.

Xudayarın isə fikri şəhid yoldaşlarının yanında qalmışdı. Bu onu çox kə-

dərləndirirdi, çünki hamı kimi axı onların da arzuları vardı. Evlərində yolunu gözləyən atası, dərdədən saçını bir gecədə ağ rəngə boyayan anası vardı. Çoxusunun isə həm də həsrətli pəncərədən boylanan balaları vardı. O balalar ki, həmin igidlər onların gözündə Poladtək qəhrəmana çevrilmişdi.

Hər dəfə şəhid yoldaşlarıyla xatirələrini yadına saldıqca qeyri-ixtiyari gözləri dolurdu. Sanki göz yaşları boğa-

gülləsi ona tuş gəlmişdi. Onun axan qızıl qanı torpaqda cığır saldı. Xudayar sevinirdi. Çünki sən demə Rəbbimizin sevimli bəndəsi imiş.

Məktəb vaxtından bir yerdə olduğu, qardaşı-tək sevdiyi dostu Asim onu bu halda görüb, göydə uçan güllələrə fikir vermədən özünü Xudayarın üstünə atdı:

Gözləri dolan Asim Xudayara:

– Xudayar, dayan qardaşım,

TALEYİN FIRÇA İZİ

zında düyünlərə çevrilib onu sıxırdı. O, döyüş yoldaşlarının qisasını alacağına and içmişdi. Onun yükü çox idi: bronjleti, avtomatı və əsgər çantası vardı. Havanın kəskin soyuğu belə ona mane olmurdu. Avtomatı çox qızmışdı. Əllərini hiss olunacaq qədər yandırmamağa başlamışdı. Amma buna baxmayaraq düşmənin qorxulu yuxusuna çevrilmişdi.

Avtomat əlini yandırsa da, bütün şəhidlərin, həmçinin general Polad Həşimovun qisasını almaq eşqi onun gözüni boyamışdı.

Bu düşüncələr ona həm də qürur hissi yaşadırdı. Ona görə qürurlanırdı ki, axı şəhidi olmayan torpaq vətən olmaz! Xudayar sanki başqa bir aləmdə idi. O düşündü:

Axı şəhidlik uca zirvədir! Cənnətin ən gözəl, ən uca məqamıdır, şəhidlik hər adama qismət olmaz! Şəhidlərimiz Rəbbimizin seçilmiş şəxsləridir, peyğəmbərimizin qonşusudur. Görəsən bu uca məqama mən də yetə bilərəmmi?

Qəfildən bu vaxt arxadan güllə səsi gəldi və bir anlıq Xudayarın dolmuş gözlərindən yaş axdı.

Bəli, mənfur düşmənin amansız

qurban olum dayan, bu saat komandirə zəng edirəm, sənə təcili yardım göndərəcək. Xudayarın başını dizi üstə alan Asim onun gözündən süzülən damlaları silməyə başladı.

Xudayar gülümsəyərək dedi:

Qardaşım, narahat olma, mən çox rahatam. 22 illik həyatımda olmadığım qədər çox rahatam. Asim isə ağlayaraq onun üz-gözündən öpürdü.

Xudayar sözüünə davam etdi:

– Asim, qardaşım, bu dəqiqə üstümə göydən qızılgül ləçəkləri yağır, sanki ruhumla bədənim heç olmadığı qədər çox rahatdı. Bu hal məni çox sevin-dirir, çünki Rəbbimin sevimli quluymuşam ki, bu məqama ucalıram.

Asim əlini yavaşca onun ağzına qoydu və titrək səslə dilləndi:

–Qurban olum sənə, hələ bu barədə danışma, yalvarıram sənə, bu arzuna çatma. Sənə mənim də, ailənin də çox ehtiyacı var, Xudayar. Xudayarın artıq nəfəsi də soyumuşdu və əlləri get-gedə buza dönmürdü .

Gülümsəyən Xudayarın üzünə sanki yenidən nur gəldi və o, yavaşca danışmağa başladı:

–Asim, qardaşım, mənim gördüklərimi sən görmürsən. Mən elə bir uca məqama ucalıram ki, inan mənə o məqama ucalmaq həyatda yaşamaqdan daha gözəldir. Nə gözəl mənim halıma ki, taleyim fırcası həyatımı bu cür izlə sonlandırır. Bəlkə də, mən dünyaya gəlməmişdən əvvəl həyatımın bu anına görə 77 dəfə bəli demişəm.

Özünə yaxşı bax Asim. Çalışın ki, vurulsanız belə, mənim kimi irəli yırı-lın ki, bədəniniz boyda tutduğunuz torpağı da azad edəsiniz. Anama deyərsən ki, oğlunla fəxr et, heç vaxt belini bük-mə, əksinə alnıcaq, üzünə ağ ol! Çünki sən şəhid anasısan! Mənim üçün da ağlayıb narahat olmasın, ucaldığım məqamda heç olmadığım qədər çox xoşbəxtəm. Allah amanında ...

Xudayarın artıq soyuq nəfəsi duyul-murdu. Çünki göylərdən bizə tamaşa edirdi:

Asimin soyuq çöhrəsindəki göz yaşları buz qırovu kimi üzünə dəyirdi. Onun sanki dili tutulmuşdu.

Bu olanlar ona yuxu kimi gəlirdi. Xudayarın ruhunu bu mahının şad edəcəyini düşünüb zümmümə etməyə başladı:

Dumanlı dağların başında durdum, Dumandan özümə bir xeymə qurdum,

Keçdi xəyalımdan öz gözəl yurdum,

Dumanlar başında dastana döndüm.

Həqiqətən də 22 oktyabr- Xudayarın ömrünün 22-ci baharında şəhadətə qovuşduğu gün hava dumanlı və çiskinli idi. Eynən mahında deyildiyi kimi, Xudayar dumanlar başında dastana döndü.

Xudayarın əziz xatirəsinə...

Dumanlar başında dastana dönən, Bir ömür xalqına xoşbəxtlik verən, Vətəni uğrunda canından keçən, Xalqımızın igid oğlu Xudayar. Vətəni canından uca tutdun sən, Son damla qanunla boyanar vətən, Hər zaman önündə baş əyirəm mən, Xalqımızın igid oğlu Xudayar. Torpağa cıdırı qanıyla salan, Cənnət mələyitək göyə ucalan, Dünyada izini əbədi qoyan, Xalqımızın igid oğlu Xudayar. Vətəndə əzmlilə igidlər vardır, Öyündüyüm Mübarizdir, Poladdır, Hər zaman bölünməz, möhkəm qaladır,

Xalqımızın igid oğlu Xudayar.

*Rəqsanə Həsənova
Azərbaycan dili və ədəbiyyat
müəllimliyi ixtisası üzrə
II kurs tələbəsi*

8 NOYABR-BEŞ İLLİK ŞAN, QÜRUR VƏ XATİRƏ

Azərbaycan xalqının yaddaşında dərin iz buraxan Qarabağ münaqişəsi XX əsrin sonlarında, 1988-ci ildən başlayaraq ölkənin ən ağır, ən acılı səhifələrindən biri oldu. Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və sonrakı hərbi təcavüzü nəticəsində Qarabağ regionunda yerləşən yeddi rayon işğal edildi. 1990-cı illərin əvvəllərində minlərlə insan həlak oldu, bir milyondan çox soydaşımız doğma yurd-yuvasından didərgin düşdü. Bu ədalətsizlik illərlə davam etdi, beynəlxalq təşkilatların qətnamələrinə baxmayaraq, işğal faktı dəyişməz olaraq qaldı. Xalq öz torpaqları üçün, qayıdış ümidi ilə yaşadı.

27 sentyabr 2020-ci ildə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa etmək üçün Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 44 gün davam edəcək Vətən müharibəsi baş-

landı. Bu tarixi hadisə illərlə yığılan ümidlərin gerçəyə çevrildiyi tarix oldu. Azərbaycan

Ordusu 44 gün ərzində həm hərbi cəhətdən, həm də mənavi və siyasi müstəvidə misilsiz zəfər qazandı. 8 Noyabr 2020-ci ildə Şuşa şəhərinin azad edil-

məsi ilə bu tarixi qələbənin zirvəsi yaşandı. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin

“Şuşa azaddır! Qarabağ Azərbaycanıdır!” ifadəsi isə Azərbaycan xalqının yaddaşında silinməz iz buraxdı. Bu gün artıq həmin qələbə-

dən 5 il keçir. 8 Noyabr – Zəfər Günü yalnız hərbi uğur deyil, eyni zamanda milli birlik, ruh yüksəkliyi və tarixi ədalətin bərpası deməkdir.

Son beş ildə işğaldan azad olunan ərazilərdə genişmiqyaslı bərpa, quruculuq və abadlıq işləri həyata keçirilir. Viran edilmiş şəhərlər yenidən tikilir, infrastruktur layihələri reallaşdırılır. Zəngilan, Füzuli, Şuşa və digər bölgələrdə yeni yollar, hava limanları, məktəblər, xəstəxanalar tikilir və kəndlərdə bərpa işləri həyata keçirilir. Bu, sadəcə yenilənmə deyil – bu, yeni həyatın dirçəlişidir.

Qayıdış proqramı çərçivəsində artıq yüzlərlə ailə doğma yurduna qayıdıb, “Ağıllı kənd” və “Ağıllı şəhər” layihələri tətbiq olunmağa başlanıb. Azad olunan torpaqlarda həm iqtisadi, həm də mədəni dirçəliş prosesi gedir. Şuşa şəhəri bu illər ərzində mədəniyyət paytaxtı

elan olunaraq bir çox beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi edib. Bu, Azərbaycanın həm tarixə, həm də gələcəyə verdiyi dəyərin simvoludur.

Zəfərin 5 illiyi münasibətilə keçirilən tədbirlər, yürüşlər və anım mərasimləri təkcə keçmişə xatırlamaq üçün deyil, həm də gələcəyə inamla baxmaq üçündür. Bu gün gənclərimiz qalib xalqın övladları kimi yetişir, vətənpərvərlik ruhu daha da güclənir. Hər bir ailədə zəfərin qürur hissi yaşanır və hər bir vətəndaş bu böyük tarixin canlı şahididir.

8 Noyabr – beş illik şanlı yolun, qürurun və unudulmaz xatirələrin rəmzidir. Qarabağ Azərbaycanındır və hər zaman belə qalacaq!

*Nəzrin İsmaylova
Jurnalistika ixtisası üzrə
III kurs tələbəsi*

“Zəfər günü – qalib xalqın qürur zirvəsi”

Bir sevgidən danışmaq istəyirəm- Vətən sevgisindən. Dünya boyda, qəlbimizdə beşikdən ta məzaracan yaşayan və heç zaman sönməyən sevgidən. Bu sevgi bizi həyata, doğulduğumuz yurda, elə-obaya bağlayan bir qüdrətdir. Tarixin ən acı sınaqlarından şəərəflə, zəfərlə çıxan Azərbaycan xalqının ürəyində olan Vətən sevgisi tükənməzdir. Vətən sevgimiz sonsuzdur, böyükdür, çünki Vətən elə bizim özümüzüzük. Onun uğruna can verməyə, qan tökməyə hər zaman hazırıq. Azərbaycan xalqı əsrlər boyu keşməkeşli tarix yaşamışdır. Bu xalq həmişə güclü, döyüşkən, əzmkar olmuşdur. Düşmən qarşısında əyilməmiş, başını dik tutmuşdur.

Azərbaycan xalqının tarixində elə günlər var ki, qəlbimizdə həmin günlər əsrlərlə yaddaşlardan silinmir, xalqın milli kimliyinin, birliliyinin və gücünün simvoluna çevrilir. **8 Noyabr – Zəfər Günü** də məhz belə günlərdəndir.

Bu tarix Vətən müharibəsində qaza-

nılmış böyük qələbənin, 30 il həsrətə gözlədiyimiz torpaqların azad olunmasının rəmzidir. Zəfər günü bizə həm qəhrəmanlıq, həm də vətənpərvərliyin nə olduğunu bir daha xatırladır. 44 günlük Vətən müharibəsi bunu sübut etdi. Mərd, qorxmaz oğul yetişdirən analar ağlamadı, “Vətən sağ olsun”- dedi! Babəklər, Cavanşirlər, Tomrislər yetişdirən Azərbaycan öz adını tarixə qızıl hərflərlə yazdı. Düşməni sübut etdi ki, bizim güclü ordumuz, sözü və əməli bir olan Prezidentimiz var. Biz bir yumruq kimi birləşdik. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında misilsiz igidlik və birlik nümayiş etdirdi. Şəhidlərimizin qanı, qazılarımızın fədakarlığı, xalqımızın sarsılmaz iradəsi bu qələbəni mümkün etdi. Hər bir əsgər, hər bir vətəndaş bir amal uğrunda – **Vətənin azadlığı** uğrunda birləşdi.

Həmin payız günündə sanki günəş daha parlaq şəfəq saçdı və həmin an

gəldi. Artıq neçə il idi ki, işğalda olan torpaqlarımız igid oğullarımızın, ordumuzun və bu ordunun Müzəffər Ali Baş Komandanının şücaəti, qətiyyəti ilə geri alındı. Tariximizə yeni bir Qələbə, Zəfər yazıldı.

Amma bu qələbə asan qazanılmadı. 44 gün davam edən haqq savaşında qəhrəmanlarımız bir an belə ruhdan düşmədən, geri çəkilmədən ruh yüksəkliyi ilə mübarizə apardılar. Vətən uğrunda torpaq uğrunda canlarından, qanlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucaldılar. Vətən uğrunda canından keçən hər bir qəhrəman xalqımızın əbədi qürurudur. Onların igidliyi gələcək nəsillər üçün vətənpərvərlik dərסidir.

Bu gün müstəqil Azərbaycan dövləti özünün ən şanlı dövrünü yaşayır. Qələbəni qorumaq, vətəni inkişaf etdirmək, gənc nəsildə vətən sevgisini, milli qüruru daha da gücləndirmək bizim borcumuzdur. Çünki Vətən yalnız silahla deyil, elm, mədəniyyət, birlik və sevgi

ilə də qorunur. Azərbaycan xalqı yenilməz xalqdır, Azərbaycan dövləti məğlubedilməz və güclü dövlətdir.

Eşq olsun Azərbaycana!
Eşq olsun Qalib Azərbaycana!
Qarabağ Azərbaycandır!

Günel Talıblı
“Musiqi təlimi” kafedrasının müəllimi

Salam, Vətən övladı. İcazə ver, ilk olaraq özümü sənə tanıdım. Mən sənə doğma yurdunun torpağından boylanan bir qardaşnam. Bəlkə, sənənlə söhbətimiz daha çox olacaq, bəlkə, sənənlə yenidən görüşdük, nə bilmək olar, bəlkə də, oxuduğun bu cümlələrdən sonra bir daha qarşılaşmadıq... Bəlkə də, sən bu yazını səhər çağı oxuyursan, gün üfüqdən yenidən boy atanda. Bilirsən, mən də həmin axşam günəşi görmək ümidi ilə yola çıxmışdım. Mən deydim, mən və silahdaşlarım... Düzünə qalsa, həmin gecə hava olduqca soyuq idi. Əllərimi silahın lüləsinə, silahın qundağını isə torpağa bərk-bərk sıxıb, həyəcədən soyuq havada tərləyən dostlarıma baxırdım... Kimisi qızının, həyat yoldaşının, ailəsinin fotosunu sinəsinin üstündəki döş cibində gəzdirir, arabisə uzun-uzun gözlərini zilləyib sakitcə fotoya baxırdı. Mən evli deyildim, mənə hərbiçilərin deyimi ilə desək taborun “gənc əsgəri” deyirdilər. Ona görə də, mənə gözləri kimi qoruyub “Vətənlə birgə sən də əmanət-sən” deyirdilər. Bəzən isə mənə cəsəətli olmağı və düşmənin gözüünün içinə dimdik baxmalı olduğumuzu deyirdilər. Deyirdilər ki, qoy onlar utansın və bizim önümüzə başların yerə diksinlər. Doğrusu buraya gələndə təkcə Vətən üçün gəlmişdim. Sonradan gör-

NAMƏLUM ƏSGƏRDƏN MƏKTUB

düm ki, evli olan silah dostlarıma iki əmanət birlikdə tapşırılıb: biri vətən, biri isə həmin sinələrimdə gəzdirdikləri foto...

Həmin gecə kənardan sakitcə dayanıb, arabisə soyuqdan qurumuş dodaqlarımı dilimlə isladıb, dişlərimlə çeynəyirdim. Artıq on altı gün idi ki, döyüş başlayıb. Ürəyimdə isə həmin həyəcan ilk gündü kimi hələ də döyünür, “Niyə hələ də, gözlərin yol çəkirdi?”, deyə soruşsanız, düzünə qalsa verəcək cavabım yoxdur. Biz artıq Füzuli, Cəbrayıl, Ağdərə və Xocavəndin bir neçə kəndini, eyni ilə Murovdağı düşmən caynağından azad etmişik... Xudafərin isə hələ də bizi gözləyir, düşmənin leş nəfəsinin içərisində. Arzum oranı görməkdir. Hər dəfə anamla zəngləşəndə tək bir fikir onu narahat edirdi, hər kəlmə başı, “Üşümürsən?” – deyə soruşur; mən isə “Yox, onsuz bütün gün yataqxanada yatırıq, yeməklərimiz də əladır”, – deyib bir təhər inandırırırdım. Hətta bir dəfə bu cümləni quranda, havadakı çən ağzımızdan çıxan buxara qarışmışdı. Hava o cür, vahiməli və səssiz idi. Eyni ilə bugünkü kimi.

Silahımı iki ayağımın arasında sıxışdırıb, nəfəsimlə arabisə əllərimi isitməyim hələ də yadımdadır... İsinmək üçün qaladığımız ocaq yavaş-yavaş sönmürdü. Biz növbə ilə yatırıq, yerdə qalanlarımız isə ətrafa nəzarət edirdi. Səhərin açılmağını və ətrafın işıqlanmağını səbirsizliklə gözləyirdim. Heyif ki, ətraf gözlədiyimizdən tez işıqlandı... Bəli, bayaqdan arzuladığım işıq zülmət gecənin düz ortasında idi... Bir göz qırpmında biz mühasirəyə alınmışdıq. Əl qumbaraları, mərmilər havada uçurdu... Saniyələr içində ixtiyarsız vəziyyətdə avtomatımı götürmüş formada, bir ağacın arxasında tapdım özümü. Nə həmin axşamdan, nə də o soyuqdan bir əlamət qalmamışdı. Gördüyüm sonuncu işıqda zülmət qaralıq ortasında, qumbaranın yanımda açılması ilə oldu...

Sanma ki, mən bu gün xoşbəxt deyiləm, yox. Mən hər dəfəsində sizin kimi vətənpərvər qardaş və bacılarımı gördükcə artıq həmin soyuq günləri unuduram. Şəhadətə qovuşanda digər taborun igid qəhrəmanları arzumu gerçəkləşdirdilər. Artıq Xudafərin azad-

dır. Kənardan dayanıb həmin anı izləyəndə, həmin həyəcan o gündü axşam kimi idi. Bu dəfə isə göz yaşlarım, yol çəkməkdən və soyuqdan deyil, sevincdən yaşarırdı. Vətən bayrağının Şuşada, Xankəndidə, Cəbrayıl, Kəlbəcərdə, bir sözlə bütöv Qarabağ torpağında dalğalanmasıdır həmin göz yaşları.

İndi isə buradayam, dostlarımla bəziləri yenə yanımdadır. Ara bir məzar daşlarının üstünü oxuyanda dostlarla müharibədə olarkən yaşadığımız xatirələrim yadıma düşür. Ey Vətən övladı, mənəndən ötrü məyus olma. Doğrusu, əllərimi artıq nəfəsimlə deyil, sizin məzar daşına zillənən baxışlarınızla və bu məktuba hər baxdığınızda isidirəm. Siz mənə ömür boyu bəlkə də tanımayacaqsınız, mən də kim olduğumu deməsəm, daha yaxşıdır, amma siz mənə hər gün görəcəksiniz, inanırsınız, hər gün. Hər gül, çiçəyə, yola, yaşadığımız kəndə, dalğalanan o nazlı üçrəngli bayrağa, ayaq basdığın Vətən torpağında sənənlə olacağam. Mən təkcə bu yurdun deyil, sənənlə əsgəri-nəm. Bu daşın üzərində də yazdığı kimi, naməlum baxışlarla süzdüyün “Naməlum əsgər”in...

Rafiq TƏHMƏZ
Jurnalistika ixtisası üzrə
IV kurs tələbəsi

Susmuş tarixin yenidən danışdığı gün

Tarixin bəzi günləri var ki, zaman keçdikcə unudulmur, əksinə illər ötüb getdikcə daha da dəyər qazanır, xalqın yaddaşına həkk olunur. Azərbaycan xalqı üçün belə müqəddəs günlərdən biridə elə məhz 8 Noyabr – Zəfər Günüdür. Bu gün yalnız bir qələbənin deyil, həm də bir millətin öz qüdrətini sübut etməsinin, haqqın nəhaqqa qarşı yenilməzliyinin, torpağın sahibinə geri dönüşünün bayramıdır. Bu qələbə biriki günün işi deyildi. Onun arxasında illərin ağrısı, səbirlə yığılan ümidlər, köksə çəkilən ahlal, yurd həsrəti ilə böyüyən nəsillər dayanırdı. Otuz il boyunca Qarabağda əsən küləklər təkcə dağların, qayaların üstündən deyil, milyonların qəlbindən keçib gedirdi. Lakin xalqımız heç vaxt ümitsizliyə qapılmadı. Çünki bilirdi ki, azadlıq gec-tez qapını döyəcək, haqq savaşının səsi yüksələcək, şəhidlərin ruhu sakitləşəcəkdi. Və nəhayət o gün gəlib çatdı. Azərbaycan ordusu xalqın içində illərdir püskürməyə hazır vulkanın alovunu döyüş mey-

danına daşdı. Bu döyüş təkcə torpaq uğrunda mübarizə deyildi, həm də milli heysiyyətin, vətən qeyrətinin savaş meydanında yazılan dastanı idi. Hər güllənin səsi azad olunacaq torpaqların, həm də qurulacaq evlərin, qayıdacaq uşaqların gülüşlərinin səsi idi.

Qarabağ torpağı azad edildəndə sanki xaribülülümüz də yenidən açdı, sanki dağlarda gizlənən otuz illik sükut bir anda qırıldı. Hər azad olunan şəhərin adı xəbərlərdə səslənəndə Azərbaycan evlərində elə bir səs yüksəlirdi ki, bu səs həm sevinci, həm göz yaşını, həm də illərlə gizlədilmiş yurd nisgini içində daşıyırdı. Xankəndidən Şuşaya əsən külək artıq əsirlik qoxusu daşıyırdı. Şuşa küçələrində atılan addımlar yalnız ordumuzun yox, bütün Azərbaycan xalqının ər meydanına yazdığı qələbənin səsi idi. Şuşaya sancılan üçrəngli bayraq yalnız bir parça deyildi. O, bir millətin tarixinin nəfəsi, şəhidlərin ruhuna ucaldılan əbədi abidə, gələcəyə verilən söz idi. “Qarabağımız bir də qara gün görməyəcək!” Bu

qələbə hədəf getmədi, hər damlası şəhid qanı ilə suvarıldı. Hər bir şəhidimizin adı bir ulduz kimi Azərbaycanın səmasına yazıldı. Onlar getmədilər – vətənin yaddaşında əbədi yaşar oldular. Qarabağın daşında, suyunda, ağacında, quşların səsinə onların izi var.

Bir anlıq təsəvvür edirəm ki, gör neçə ananın göz yaşının içində həm fəxr, həm ağrı var idi. Amma ana bilir ki, onun övladı bu torpaq üçün can verib, milyonların başını uca edib. Bu onun ən böyük qürurudur. Hər bir şəhidimizin adı Azərbaycan tarixinin ən uca zirvəsinə yazılıb. Zəfəri xalqa sevdiren ən önəmli məqam o idi ki, o günlərdə bütün Azərbaycan bir yumruq kimi birləşdi. Siyasi fikir, maddi vəziyyət, bölgə fərqi heç biri önəm daşıyırdı. Hamı bircə söz deyirdi: Vətən sağ olsun! Cəbhəyə gedən əsgərin arxasında yüz minlərlə insanın nəfəsi vardı. Kimisi dua edirdi, kimisi yarıdım göndərirdi, kimisi qan verirdi, kimisi isə bayraq tikirdi. Hər kəsin bu şanlı qələbədə

payı var. Zəfər Günü bizə öyrətdi ki, torpaq yalnız coğrafiya deyil, həm də ruh, yaddaş, kimlik və tarixdir. O gündən sonra doğulan hər bir azərbaycanlı zəfər nəslinin bir parçasıdır. Onlar Qarabağı azad görən, Şuşanı bayraqlarla bəzənmiş şəkildə görən, öz ölkəsinin gücünü öz gözləri ilə görən nəsildir. Zəfər Günü hər il bizə o günlərin nəfəsini xatırladır. Qələbənin səsi hələ də qulağımızdadır. Hələ də Şuşa dağla-

rından boylanın azad sabahımız bizə güc verir. Qarabağda düz otuz il sonra canlanan həyat, bərpa olunan kəndlər, yenidən qurulan şəhərlər bunların hamısı zəfərin davam edən nağılıdır və bu nağıl qurtarmayacaq. Çünki bu nağılı bir xalq yazıb və bu, həqiqətə çevrilmiş arzusunun tarixidir.

Səkinə Əhmədova
Jurnalistika ixtisası üzrə
III kurs tələbəsi

Müasir dövrdə informasiya əldə etməyin ən sürətli və asan yolu internet vasitələri hesab olunur. Bu gün gənclər istədikləri bilik və məlumatları bir neçə saniyə ərzində telefon və kompüter vasitəsilə axtarıb tapırlar. İnternet, sosial media və elektron kitablar gənclərin əsas bilik mənbəyinə çevrilib. Elə bu səbəbdən də ənənəvi kitabxanalara gənclər arasında maraq getdikcə azalır, çünki hər hansı bir informasiyanı və hər hansı bir kitabın elektron variantını əldə etmək daha rahatdır.

Bütün dövrlərdə olduğu kimi, müasir dövrümüzdə də kitabxanalar cəmiyyətin mədəni və elmi inkişafında mühüm rol oynayan mədəniyyət ocaqlarıdır.

Müşahidələrimiz belə deməyə imkan verir ki, son 10 ildə elektron kitabxana yaratmaq kitabxanaçılıq sahəsində durmadan inkişaf edən yeganə prosesdir. İlk növbədə, kitabxanalar müasir texnologiyalarla təchiz olunmalı və rəqəmsal xidmətlər təqdim etməlidir. Elektron kitab bazalarının yaradılması, internetə çıxış imkanı, rahat internet şəbəkəsi və onlayn qeydiyyat sistemləri gənclərin kitabxanalardan istifadəsini asanlaşdırır. Bu həm də kitabxanaları rəqəmsal dövrün tələblərinə uyğun bir hala gətirir.

Kitabxanalar xalqımızın tarixi-mədəni, ədəbi və elmi irsinin toplanıb saxlanılmasında, gələcək nəsillərə ötürülməsində və biliklərin yayılmasında əvəzsiz rola sahibdir. Kitabxana yalnız kitabların toplandığı bir məkan deyil, həm də düşüncələrin, ideyaların və yaradıcılığın mərkəzidir. Gənclərin kitabxanaya marağını artırmaq üçün əvvəlcə onların maraqlarını və zövqlərini anlamaq lazımdır. Bu səbəbdən asudə vaxtlarını dəyərləndirmələri üçün onlarda kitabxanalara getmək vərdişini formalaşdırmaq vacib amillərdən biri olmalıdır. Məsələn, müasir gənclik texnologiyaya və yeniliklərlə maraqlansa, kitabxanalarda rəqəmsal bölmələrin, audio kitabların və interaktiv tədris platformalarının yaradılması bu əlaqəni möhkəmləndirə bilər. Eyni zamanda gənclər özlərini kitabxanada rahat və azad hiss etməlidirlər və müasir dizaynı, işıqlı və sükunət dolu məkanlar buna kömək ola bilər. Bundan başqa, kitabxanalarda tədbirlərin keçirilməsi, müəlliflərlə görüşlər, oxu müsabiqələri və gənclər

üçün könüllü layihələr təşkil etmək onların aktiv iştirakını təmin edə bilər. Kitabxana təkcə nəqliyət yeri deyil, eyni zamanda dostluq, fikir mübadiləsi və öyrənmə mərkəzinə çevrilsə, bu oxucular üçün daha cəlbedici və maraqlı olar. Kitabxanaların ən vacib məqamı isə gənclərə özlərini ifadə etmək imkanı verməsidir. Bundan başqa gənclər öz yazılarını, esse və şeirlərini kitabxana rəflərində yerləşdirə və ya onlayn səhifələrində paylaşa bilərlər. Beləcə, kitabxanalar həm fiziki, həm də mədəni bir mədəniyyət mərkəzinə və hər kəsin fikrinin dəyər gördüyü bir məkana

Müasir dövrdə gənclərin kitabxanaya olan marağının artırılmasının yeni üsulları

çevrilir. Bu gün onu deyərək ki, gənclərin kitabxanaya marağını artırmaq üçün əsas yol ənənə ilə yeniliyi birləşdirməkdir. Bu gün elm və texnologiyanın inkişaf etdiyi dünyanın imkanlarını qəbul edib, paralel şəkildə kitabın dəyərini və dərinliyini qorumaq lazımdır. Çünki kitabxana sadəcə bilik mənbəyi deyil, həm də insan ruhunun sığınacaq nöqtəsidir.

Elektron kitabxanalar informasiya cəmiyyətinin vacib atributlarından biri sayılır. Belə ki, informasiya cəmiyyətinin əsas hədəflərindən biri vətəndaşların informasiyaya əlçatanlığının təmin olunmasıdır. Vətəndaşların informasiya təminatında isə elektron kitabxanalar xüsusi rol oynayır. Müasir dövrdə texnologiyanın inkişafı insanların informasiya əldə etmə vərdişlərini tamamilə dəyişib. İnternet, sosial media

və elektron kitablar gənclərin əsas məlumat mənbəyinə çevrilib. Bu səbəbdən ənənəvi kitabxanalara maraq getdikcə azalır. Halbuki, kitabxanalar cəmiyyətin mədəni və elmi inkişafında mühüm rol oynayan yerlərdir. Buna görə də gənclərin kitabxanaya olan marağını artırmaq üçün yeni və cəlbedici yollar axtarılmalıdır. Bütün bu texniki vasitələrlə yanaşı, hazırda dünyanın əksər kitabxanalarında və respublikamızın bir çox kitabxanalarında yeni texnologiyaların tətbiq edilməsi ilə, xüsusilə, kompüterlərin köməyi ilə bir sıra kitabxana prosesləri yüksək səviyyə

xanalarda rəqəmsal kitab bölmələrinin yaradılması, Wi-Fi və rahat oxu məkanlarının təşkili, müasir dizaynı oxu zonaları və interaktiv tədbirlərin (kitab müzakirələri, müəlliflərlə görüşlər, oxu klubları) keçirilməsi gənclərin marağını artırmağa imkan verir.

Biz Naxçıvan Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanasının nümunəsində müasir dövrdə tələbələr kitabxanaya marağının artırılması məqsədi ilə ciddi işlərin görüldüyünün şahidi oluruq. Ödənişsiz şəkildə təşkil olunan ingilis dili və kompüter kursları, həmçinin sosial şəbəkələrdə kitabxanaların fəal təbliği və gənclərə yönəlik layihələrin hazırlanması da böyük əhəmiyyət daşıyır. Belə təşəbbüslər kitabxanaları yalnız oxu yeri deyil, həm də yaradıcılıq və ünsiyyət məkanı kimi tanıdaraq gənclərin marağını gücləndirə bilər.

Səsli kitabların hazırlanması elektron kitabxana sistemində özünəməxsus yer tutmaqdadır. Bu proses mütləqə kömək məqsədi daşımaqla bərabər, gəncləri kitabxanaya cəlb etməyin əsas üsullarından biri hesab oluna bilər. Belə ki, NDU Elmi Kitabxanasının elektron fondunda olan audio kitabların demək olar ki, böyük əksəriyyəti məhz tələbələr, gənclər tərəfindən hazırlanmışdır. Kitabxanada həyata keçirilən sosial layihələrə gənclərin cəlb olunması təqdirəlayiq haldır. NDU Elmi Kitabxanasının sosial layihələrindən olan şəhid ailələri, qazilər və müharibə iştirakçıları ilə görüşlər gənclərdə hərbi-vətənpərvərlik hisslərinin daha da möhkəmlənməsində böyük rola malikdir.

Kitabxanalarda könüllülük işinin uğurla həyata keçirilməsi gənclərin kitaba, mütləqə olan marağını daha da artırır. Təşkil olunan tədbirlərdə könüllü gənclərin yaxından iştirakı təcrübə baxımından faydalıdır. Ümumiyyətlə, müasir dövrdə elektron kitabxanalara tələbatın artdığı bir vaxtda gənclərin kitabxanalara cəlb olunması məsələsi aktuallığı ilə seçilir. Bunun üçün kitabxana əməkdaşları hər zaman yeni ideyalar axtarışında olmalıdırlar.

Leyla Novruzova
"Jurnalistika və xarici ölkələr
ədəbiyyatı" kafedrasının laborantı

Dünyanın siyasi gündəmi artıq parlamentlərdə deyil, "trend" bölmələrində formalaşır. Qə-

təsinin arxasında kim dayanır? İnsan, yoxsa manipulyasiya edən sistem? Sosial media plat-

formaları, xüsusilə də X (keçmiş Twitter), TikTok və Instagram, ictimai emosiyaları idarə

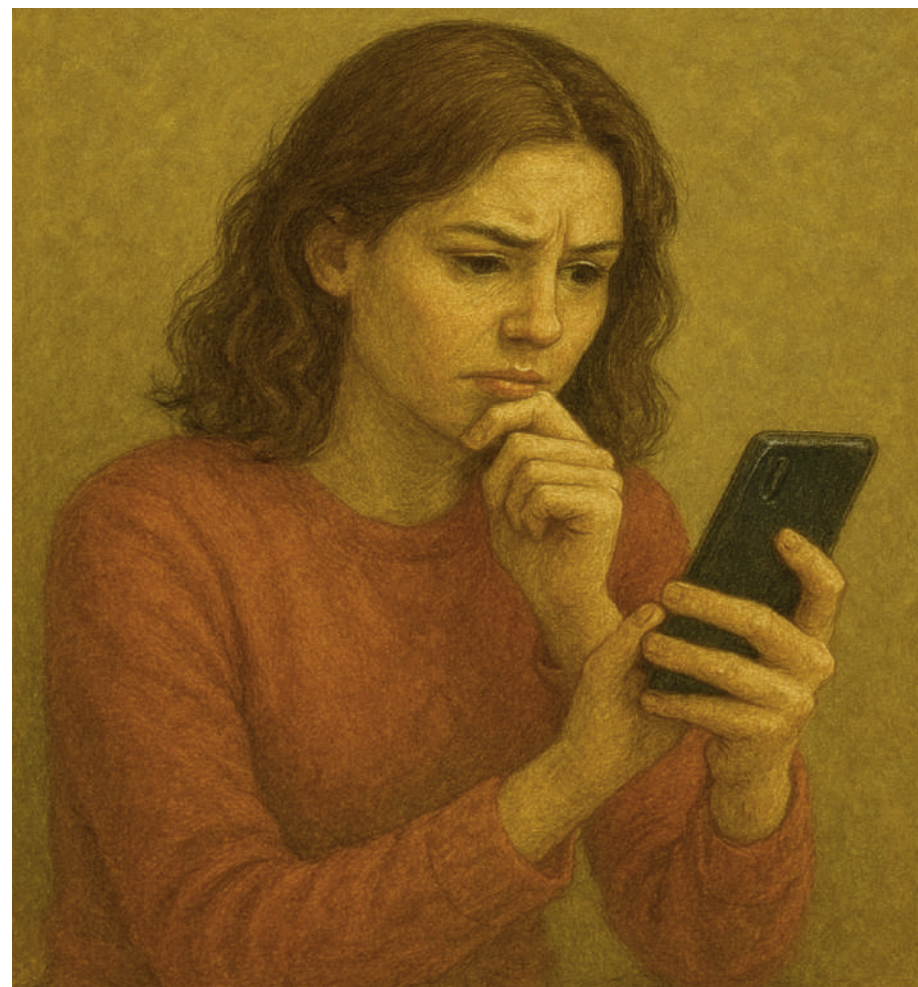
edən alətlərə çevrilib. "Kimin səsi daha çox eşidilir?" sualı artıq "kimin alqoritmi daha güclüdür?" formasında səslənir. Məlumat müharibəsi artıq silahlarla deyil, şəkllə çevrilmiş yalanlarla aparılır. 2024–2025-ci illərdə bir çox ölkələrdə seçkiləri, ictimai etirazları və beynəlxalq münasibətləri sosial şəbəkələrdə yayılan saxta xəbərlər formalaşdırırdı. Troll şəbəkələri, "bot" hesablar, manipulyativ video montajlar – bunlar artıq "rəqəmsal ordu"ların silahlarıdır. Məqsəd sadədir: xalqı bölmək, etimadı sarsıtmaq, informasiyaya inamı məhv etmək. Ən təhlükəli isə budur ki, insan artıq xəbərə deyil, öz istədiyinə inandığı xəbərə inanır. Bu, həqiqətin deyil, təsdiqlənmiş yalanın dövrüdür. Bəzi dövlətlər sosial medianı tənziqləməyə, digərləri isə ondan siyasi təbliğət üçün istifadə etməyə çalışır. Azərbaycan da daxil olmaqla bir çox ölkələrdə bu məsələ informasiya təhlükəsizliyinin əsas hissəsinə çevrilib. Dövlət

strukturuları sosial şəbəkələrdə milli maraqları qorumaqla, söz azadlığını məhdudlaşdırmadan balans axtarır. Amma bu balans çox incədir – bir addım artıq getsən, senzura yaranır; bir addım az getsən, yalan faktlar reallığı udur. Görünür, gələcəyin siyasətçisi tribunada yox, ekranda doğulur. Onu xalq deyil, bəyənmə sayı tanıyır. Amma bəyənmələr xalqın iradəsini əvəz edə bilirmi? Əgər demokratiyanın gücü şüurlu seçicidirsə, bu gün həmin şüur "scroll" edən barmağın sürəti ilə yarışır. Hər saniyə dəyişən gündəm içində dərin düşüncə itir, səthi reaksiyalar qazanır. Bu isə siyasəti emosiyaya teatrına çevirir. Sosial şəbəkələr insanları birləşdirməli idi, amma indi onları fikirlər üzrə qruplara bölüb. Hər kəs öz "reallığında" yaşayır, digəri isə artıq "düşmən" sayılır.

Günəl Məmmədova
Jurnalistika ixtisası üzrə
II kurs tələbəsi

Sosial şəbəkələr siyasəti udurmu?

rarları seçkilərdən çox, statuslar və paylaşımalar təyin edir. XXI əsrin siyasət meydanı küçələrdən telefona, tribunadan ekrana köçüb. Bəli, sosial şəbəkələr indi sadəcə fikir mübadiləsi məkanı deyil – onlar ictimai rəyin əsas idarə mərkəzinə çevrilib. Rəyləri kim yaradır – xalq, yoxsa alqoritm? Bir zamanlar siyasətçi xalqa müraciət edirdi, indi isə alqoritm xalqa nəyi görmək istədiyini diktdə edir. Məlumat bolluğu içində fərqli baxışlar deyil, çox bəyənən fikirlər ön plana çıxır. Bu isə "demokratiya"nın yerini "digital populizm"ə verir. Artıq hər siyasətçi bilir ki, xalqın diqqətini qazanmaq üçün bəzən doğru olmaq kifayət deyil – trenddə qalmaq lazımdır. Bəzən bir "tweet" parlament çıxışından daha güclü təsir yaradır. Lakin bu

Naxçıvan Dövlət Universiteti qlobal təhsil xəritəsində irəliləyir: tədrisi ingilis dilində ixtisasların yaratdığı imkanlar

Bu gün dünyada ali təhsilin əsas istiqamətlərindən biri beynəlxalq tədris mühitinə inteqrasiyadır. Naxçıvan Dövlət Universiteti də bu istiqamətdə aparıcı mövqelərdən birini tutur. Universitetdə ingilis dilində tədris olunan ixtisaslar gənclərə qlobal biliklər qazanmaq, müasir elmi trendlərlə ayaqlaşmaq və beynəlxalq əmək bazarına çıxış imkanı verir.

Ali təhsil ocağında "Tibb", "Kompüter mühəndisliyi", "İqtisadiyyat", "İnformasiya təhlükəsizliyi" (4+1) və "Beynəlxalq münasibətlər" (4+1) ixtisaslarında tədrisin ingilis dilində aparılması tələbələrə peşə bilikləri ilə yanaşı, həm də beynəlxalq səviyyədə düşünmə və rəqabət qabiliyyəti qazandırmağı hədəfləyir. İlk dəfə 2020-ci ildə "İqtisadiyyat" ixtisası üzrə qəbul həyata keçirilib. Hazırda NDU-da tədrisi ingilis dilində 5 ixtisas üzrə 327 tələbə təhsil alır. Bu rəqəm hər il artan tempdə inkişaf edir.

Tədrisi ingilis dilində həyata keçirilən ixtisasların əsas üstünlüklərindən biri də tələbələr üçün gələcək iş və karyera imkanlarıdır. Bu, onların nəzəri biliklərlə yanaşı, praktik, analitik və kommunikativ bacarıqlara yiyələnməsi ilə bağlıdır. Belə ki, qlobal tədris dili tələbələrə müxtəlif ölkələrin təcrübəsini öyrənmək, beynəlxalq layihələrdə iştirak etmək və xarici təhsil proqramlarına qoşulmaq fürsəti yaradır.

Naxçıvan Dövlət Universitetində bütün sahələrdə olduğu kimi beynəlxalq elmi əlaqələr də artan xətlə inkişaf edir. Əcnəbi müəllimlərin tədris prosesinə qoşulması digər ixtisaslarla yanaşı, ingilisdilli ixtisaslarda da həyata keçirilir. Bu, tələbələrin nəzəri bilikləri beynəlxalq təcrübə ilə birləşdirməsinə və müasir texnoloji trendləri yerində öyrənməsinə şərait yaradır.

Ali təhsil ocağında informasiya texnologiyaları sahəsində yerli və xarici universitetlərlə tələbə mübadiləsi və ikili diplom proqramlarının aktuallığı daim diqqətdə saxlanılır. Bu proqramlar tələbələrə həm NDU-da, həm də

əməkdaşlıq çərçivəsində xarici universitetdə təhsil alaraq iki diplomla məzun olmaq fürsəti verir. Bu addım universitetin beynəlxalq əlaqələrini möhkəmləndirir və tələbələrə daha geniş elmi imkanlar qazandırır. Belə ki, NDU ilə Macarıstanın Con Fon Neyman Universiteti

arasında ingilis dilində "Kompüter mühəndisliyi" ixtisası üzrə ikili diplom proqramı həyata keçirilir. Bununla yanaşı, "Tibb" ixtisası üzrə SABAH qruplarında da tədris ingilis dilində aparılır.

Universitetdə ingilisdilli ixtisaslarda təhsil alan tələbələr üçün yaradılan şərait onların akademik səviyyədə inkişafına, beynəlxalq imtahanlara hazırlaşmasına və qlobal əmək bazarına çıxmasına geniş imkanlar açır. Tədris prosesi müasir metodologiyalar əsasında qurulur, tələbələrə müasir olaraq beynəlxalq proqramlaşdırma təlimlərinə cəlb olunurlar.

Mövzunu daha dərinlən araşdırmaq üçün universitetdə tədrisi ingilis dilində ixtisaslarda təhsil alan bəzi tələbələrlə həmsöhbət olduq.

Bağırılı Ləman – Tədrisi ingilis dilində "İqtisadiyyat" ixtisasının IV kurs tələbəsi: Gələcəkdə beynəlxalq şirkətlərdə və ya xarici təhsil proqramlarında iştirak üçün mənə zəngin baza yaranır.

"İqtisadiyyat" ixtisasını ingilis dilində oxumaq mənə həm nəzəri, həm də praktik baxımdan çoxsaylı üstünlüklər

qazandırır. Əvvəla, iqtisadi ədəbiyyatın əksəriyyəti ingilis dilində olduğuna görə bu sahədə ən son tədqiqatlara birbaşa çıxış imkanım var. Bundan əlavə, dərslərin ingilis dilində aparılması mənim akademik yazı, təqdimat və analitik düşünmə bacarıqlarımı

rında rəqabət üstünlüyü verir.

Babayev Əziz – Tədrisi ingilis dilində "İnformasiya təhlükəsizliyi" ixtisasının I kurs tələbəsi: İngilisdilli ixtisasda təhsil almaq həm prestijli, həm də böyük məsuliyyətdir."

"Mən – Babayev Əziz. 2024-cü ildə Naxçıvanda ilk

böyük məsuliyyətdir."

Qeyd etmək yerinə düşər ki, ingilisdilli ixtisasların inkişafı, xarici müəllimlərin cəlbə, beynəlxalq əməkdaşlıqlar və akademik imkanların genişləndirilməsi Naxçıvan Dövlət Universitetini qlobal təhsil xəritəsində daha da önə

inkişaf etdirib. Bu, gələcəkdə beynəlxalq şirkətlərdə və ya xarici təhsil proqramlarında iştirak üçün mənə zəngin baza yaradır. Artıq beynəlxalq tədbirlərdə və layihələrdə iştirak edərək qlobal iqtisadi trendləri anlama bacarığımı artırıram. Məsələn, FIDE-16 Ümumdünya Şahmat Olimpiadasında bələdçi və tərcüməçi kimi fəaliyyətim fərqli ölkələrdən gələn insanlarla kommunikasiya və komanda işi bacarıqlarımı əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirib.

Dərslərin tədrisi ingilis dilində olduğu üçün həm yerli, həm də xarici ədəbiyyatlardan istifadə edirik. Beynəlxalq elmi bazalarla rahat işləyib təhlil aparma və nəticə çıxarma bacarıqlarımı inkişaf etdirirəm. Universitetin təqdim etdiyi imkanlardan maksimum yararlanmağa çalışıram. İngilisdilli iqtisadiyyat təhsili mənə beynəlxalq düşüncə tərzi qazandırır və bu, gələcək karyeram üçün çox önəmlidir. Mən gələcəkdə iqtisadi analiz və idarəetmə sahəsində beynəlxalq səviyyədə fəaliyyət göstərmək istəyirəm. Aldığım bilik və bacarıqlar mənə həm yerli, həm də xarici əmək bazarla-

dəfə yaradılan, tədrisi ingilis dilində olan "İnformasiya təhlükəsizliyi" ixtisasına qəbul olmuşam. Bizim təhsil modelimiz beş illikdir. İlk ilimiz foundation (hazırlıq) kursu idi. Bizə həm ingilis dili, həm də kompüter elmləri üzrə gələcək dörd ilə hazırlıq məqsədilə bir illik kurs keçdirilər. Mənim fikrimcə, bu, xarici dil biliyimi möhkəmləndirmək baxımından böyük bir şans idi. Mənə verilən tapşırıqları bizə hazırlanan sillabus əsasında yerinə yetirdim və irəlilədikcə daha çox öyrənmək istədim. Artıq yeddinci ayın sonunda universitetdə təşkil olunan IELTS imtahanında iştirak edərək 7 bal topladım (CEFR üzrə C1 səviyyəsi).

Dərslər olduqca keyfiyyətlidir: 90 dəqiqə ərzində ingilis dilində fikir mübadiləsi aparırıq, həmçinin kodlaşdırma və riyazi məntiqimizi inkişaf etdirən məsələlər üzərində çalışırıq. Bir neçə elmi konfransda iştirak etməyim də mənim üçün önəmli təcrübədir. Naxçıvanda ilk dəfə tədris olunan bu ixtisasın ilk tələbələri olmaq qürurvericidir. Xüsusilə, ingilisdilli ixtisasda təhsil almaq həm prestijli, həm də

çıxırır. Bu təşəbbüslər gənclərə bilik, təcrübə və beynəlxalq düşüncə qazandırır, onların gələcəkdə ölkəmizi dünyada layiqincə təmsil edən müasir mütəxəssislər kimi formalaşmasına zəmin yaradır.

Məlumat üçün bildirik ki, ali təhsil ocağında ingilis dilində tədrisin effektivliyini təmin etmək üçün universitetdə akademik dil infrastrukturunu da yaradılıb. Tələbələr IELTS (International English Language Testing System), SAT (Scholastic Assessment Test) imtahanlarına hazırlıqlarla yanaşı, müxtəlif texnoloji və analitik bacarıqları inkişaf etdirən və IBM (International Business Machines) üzrə təşkil olunan təlimlərdən də yararlanırlar. Bütün bunlar tələbələrin dil bilikləri ilə yanaşı, tənqidi düşünmə və qərarvermə bacarıqlarını gücləndirir.

*Fəxriyyə Səyyadova
NDU, Media və
ictimaiyyətlə
əlaqələr şöbəsinin
əməkdaşı*

Tarixin gedişatına müxtəlif dövrlərdə bütün insanlar müəyyən dərəcədə təsir göstərir, lakin onun istiqamətini dəyişə bilənlər çox nadirdir. Tarixi yalnız müharibələr, sərhəd dəyişiklikləri və hakimiyyətin əl dəyişməsi yazılır; onu elmi yeniliklər, cəsarətli kəşflər, ixtiraçılıq və insanlıq naminə görülən əməyin nəticələri də müəyyən edir. Bu həqiqət insanlığın ən qədim dövrlərindən bu günə qədər dəyişməyib. Necə ki, çaxmaq daşlarından istifadə edərək ilk əkinçilik alətlərini hazırlayan insanlar tarixin inkişafına təsir etmişdir, eləcə də XX əsrdə yüksək oktanlı yanacaq kəşf edən alim dünya səhnəsində dönüş yaratdı. Hər iki halda ixtiraçı bütün zəka, bacarıq və əməyini yalnız özünə yox, bütün insanların rifahına, cəmiyyətin inkişafına həsr etmişdir. Əkinçilik alətlərini kimin hazırladığı məlum olmasa da, yüksək oktanlı yanacağın kəşfi bizim həmvətənimiz, akademik Yusif Məmmədəliyevə qismət olmuşdur. Bu hadisələr göstərir ki, tarixi dəyişdirmək üçün yalnız güc və silah kifayət etmir; elm, yaradıcılıq və fədakarlıq da əsas amildir. Tarixi dəyişdirənlər yalnız müharibələrdə qalib gələnlər və ya böyük siyasətçilər deyil, həm də gecələrini laboratoriyada keçirən, elmə və insanlığa xidmət edən alimlərdir.

Yusif Məmmədəliyev yalnız kimyaçı deyil, həm də Azərbaycan elminin və neft-kimya sənayesinin banisi, tarixin istiqamətini dəyişən görkəmli alim idi. Onun laboratoriyada apardığı tədqiqatlar yalnız nəzəri bilik yaratmaqla kifayətlənmirdi; onlar sənayenin, iqtisadiyyatın və insanların gündəlik həyatının inkişafına birbaşa təsir edirdi. Məmmədəliyevin yüksək oktanlı benzinin hazırlanması sahəsində apardığı işlər II Dünya Müharibəsi dövründə strateji üstünlük yaratdı, aviasiya və mühərrik texnologiyalarında dönüş nöqtəsi oldu. Bu kəşf laboratoriya divarlarından çıxan

raq bütün dünyaya təsir göstərdi və sübut etdi ki, elm təkə akademik araşdırma deyil, həm də praktik, strateji və sosial nəticələr yarada bilər. Məmmədəliyevin fəaliyyəti göstərir ki, elm insan həya-

tanınan bir çox tədqiqatçıların elmi yolu məhz Yusif Məmmədəliyevin qoyduğu təməldən başlayır. Bu isə onu göstərir ki, həqiqi alim təkə kəşf etmir — həm də gələcək nəsillərə yol açır.

üçün böyük töhfə idi.

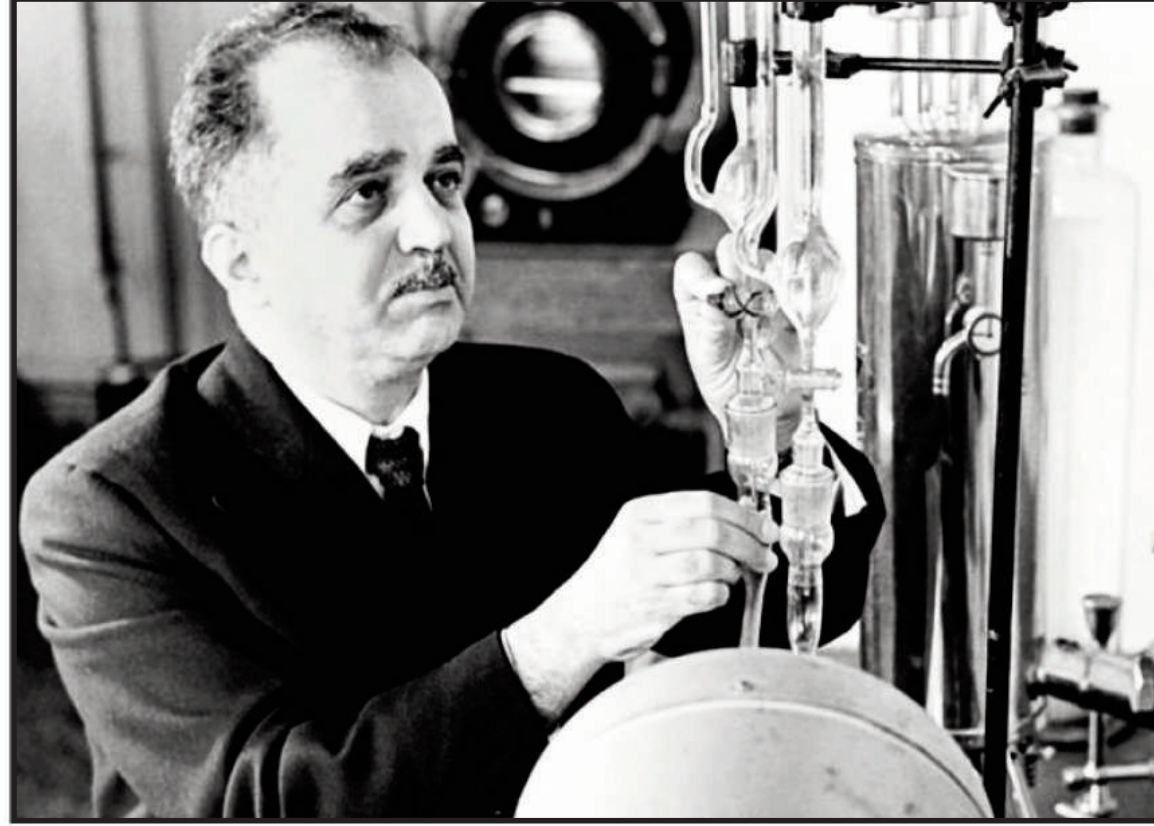
Bu gün Yusif Məmmədəliyevin adı yalnız Azərbaycan üçün deyil, dünya elmi üçün də simvoldur. Onun yaratdığı kəşflər, elmi məktəb və insanların həyatına təsiri göstərir ki, tarixi dəyişdirmək üçün yalnız güc və silah kifayət deyil; elmə sevgi, əməyə sədaqət və insanlığa xidmət etmək vacibdir. Məmmədəliyev öz əməli ilə sübut etdi ki, bir insanın ideyaları və əməli bütün dövrün

taleyini dəyişə bilər, gələcək nəsillərə yol açar və tarixdə əbədi iz buraxa bilər. Onun həyatı bizə göstərir ki, biliyə sevgi, əməyə sədaqət və vətəna bağlılıq varsa, tarixə iz qoymaq mümkündür. Məni Yusif Məmmədəliyevə heyran edən məqam ondadır ki, o, yalnız kağız üzərində "alim" deyildi; o, vətən üçün çalışan, elmi və texnoloji inkişafa yönəlmiş bir uzaqgörən idi. Onun ideyaları Azərbaycanın neft sərvətini daha ağıllı, elmi və faydalı şəkildə istifadə etməyə imkan verdi. Mən düşünürəm ki, belə alimlər — tarixin istiqamətini dəyişə bilənlər gənclər üçün ilham qaynağıdır.

İndi isə, ilk baxışdan sadə görünən o fikir daha da aydın olur: bəli, tarix bütün insanlar tərəfindən yazılır, amma onun istiqamətini dəyişənlər elm fədailəridir. Bu həm keçmiş, həm indiki, həm də gələcək üçün bir dərsdir ki, elmi sevgi, zəhmət və insanlığa xidmət hər bir fərdin tarixdə əbədi iz buraxmasına imkan yaradır. Akademik Yusif Məmmədəliyevin həyatı bizə göstərir ki, bir insanın ideyası yalnız texniki bir nailiyyət deyil, həm də bütün bir xalqın adı, nüfuzu və inkişafıdır. O, göstərdi ki, əsl alim təkə kəşf etmir, həm də gələcək nəsillərin yolunu işıqlandırır, elm və insanlıq naminə tarixi yenidən yazır.

Fidan Nəcəfli
Jurnalistika ixtisası üzrə
I kurs tələbəsi

Tarixin istiqamətini dəyişən alim - Yusif Məmmədəliyev

tının inkişafında həm iqtisadi, həm texnoloji, həm də təhlükəsizlik baxımından həyatı əhəmiyyətə malikdir. Eyni zamanda, Məmmədəliyev yalnız kəşfləri ilə deyil, həm də elmi rəhbərliyi və təşkilatçılığı ilə seçilir. O, gənc alimləri yetişdirir, elmi məktəb formalaşdırır və Azərbaycanın elmi inkişafına böyük töhfə verir. Elm onun üçün şəxsi şöhrət və ya sərvət mənbəyi deyil, xalqına xidmət etməyin vasitəsi idi. Onun rəhbərliyi ilə Bakıda yaradılan elmi məktəb sonrakı onilliklərdə də bir çox uğurlu kimyaçıların yetişməsinə səbəb oldu; bu gün dünya səviyyəsində

Yusif Məmmədəliyevin həyatı bizə göstərir ki, elm sadəcə laboratoriyada və kitablarda qalmamalıdır; o, insanlara, cəmiyyətə və ümumilikdə xalqa fayda verməlidir. Məmmədəliyev öz fəaliyyəti ilə sübut etdi ki, yalnız zəka və bilik kifayət deyil; onların tətbiqi, paylaşılması və insanlıq naminə yönəldilməsi əsl əhəmiyyət daşıyır. Onun ideyaları və kəşfləri Azərbaycanın neft sərvətinin ağıllı və elmi şəkildə istifadə edilməsinə imkan verdi, ölkənin sənayə və texnologiyaya sahəsində öncül möqeyə çıxmasına səbəb oldu. Bu, yalnız bir ölkə üçün deyil, həm də dünya elmi

NEFT KİMYASI DAHİSİ - YUSİF MƏMMƏDƏLİYEV

Neft kimyası sahəsində özünəməxsus yeri olan, XX əsr Azərbaycan elminin görkəmli simalarından biri, dünya miqyasında tanınmış kimyaçı və pedaqoq Yusif Məmmədəliyev öz fəaliyyəti ilə ölkəmizi dünyaya tanıdan alimlərdəndir. Onun neft sahəsində çoxsaylı uğurları, elmi nailiyyətləri və töhfələri olmuş, xidmətləri müxtəlif mükafatlarla qiymətləndirilmişdir. Bu dahi alimi öyrənmək üçün kifayət qədər material mövcuddur. Gəlin təqdim olunan məlumatlar əsasında Yusif Məmmədəliyevi və onun Azərbaycan elminə verdiyi töhfələri daha yaxından tanıyaq.

Yusif Heydər oğlu Məmmədəliyev 31 dekabr 1905-ci ildə Naxçıvan qəzasının Ordubad şəhərində anadan olmuşdur. O, 1926-cı ildə V.İ. Lenin adına Azərbaycan Ali Pedaqoji İnstitutunu bitirdikdən sonra bir müddət İrəvan Azərbaycan Pedaqoji Texnikumunda müəllim kimi çalışmışdır. Həmin dövrdə İrəvan azərbaycanlılarının ictimai həyatında da fəal iştirak etmiş, Ermənistanda azlıqda qalan xalqlarla iş üzrə komissiyanın üzvü kimi fəaliyyət göstərmişdir. Gənclərin, xüsusilə qızların təhsilə cəlb edilməsi, onların hüquqi vəziyyəti ilə bağlı mətbuatda çıxışlar etmişdir.

Bu məlumatların özü belə göstərir ki, Yusif Məmmədəliyev həm savadlı, həm də cə-

miyyətin inkişafı üçün çalışan bir ziyalı olmuşdur. O, yalnız müəllim kimi fəaliyyət göstər-məklə kifayətlənməmiş, müxtəlif komissiyaların işində də yaxından iştirak etmiş, təhsilin inkişafı üçün çalışmışdır.

Alimlik fəaliyyətinə gəlin-cə, Yusif Məmmədəliyev kimya sahəsində də böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. O, 1942-ci ildə kimya elmləri doktoru və professor, 1945-ci ildə isə Azərbaycan SSR EA-nın akademiki seçilmişdir. Həmin il Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının yaradıcılarından biri kimi akademiyanın Rəyasət Heyətinin üzvü və EA Neft İnstitutunun direktoru olmuşdur. M.Topçubaşov, S.Vurğun, M.Hüseynov və digər görkəmli simalarla birlikdə Azərbaycanın ilk akademikləri sırasında yer almışdır. Sonralar o, EA Fizika, Kimya və Neft bölməsinin akademik-katibi, həmçinin Kirov adına ADU-nun rektoru kimi də fəaliyyət göstərmişdir.

Faşizm üzərində qələbədə Yusif Məmmədəliyevin mühüm elmi töhfələri olmuşdur. O, müharibə üçün həyatı əhəmiyyət kəsb edən yüksək oktanlı benzin komponentlərinin alınması texnologiyasını işləyib hazırlamışdır. Bu məhsul müxtəlif mənbələrdə "oktan-8", "izopropilbenzin" və ya "alkilləşdirilmiş yüksək oktanlı benzin komponenti" kimi qeyd olunsa da, konkret bir marka

adı ilə rəsmiləşdirilməmişdir. Sovet müşahidəçiləri sonralar bildirdilər ki, "müharibənin qazanılmasında Mikulinin motorlarının, Yekovlevin təyyarələrinin və Məmmədəliyevin benzininin böyük payı olub".

Onun bu xidmətləri yüksək qiymətləndirilmiş, alim Lenin ordeni, "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni, "Şərəf nişanı" ordeni və müxtəlif medallarla təltif edilmişdir.

Nobel mükafatı ilə bağlı məqam isə özündə maraqlı bir həqiqəti gizlədir. Yusif Məmmədəliyevin müharibə dövründə hazırladığı yüksək oktanlı benzin üzərindəki araşdırmaları beynəlxalq miqyasda son dərəcə qiymətli və mükafata layiq görüləcək səviyyədə idi. Lakin həmin vaxt bu ixtiranın kimyəvi formulunun tam açıqlanması təhlükəli hesab olunurdu. Mükafata təqdimat zamanı ixtiranın mahiyyəti açıq şəkildə göstərilməli idi və bu, formulun düşmən tərəfin əlinə keçməsi riskini artırırdı. Bu səbəbdən o dövrdə təhlükəsizlik məqsədilə Nobel mükafatı üçün rəsmi təqdimat həyata keçirilməmişdir. Əks halda, Məmmədəliyev çox yüksək ehtimalla Azərbaycanın ilk Nobel mükafatçısı ola bilərdi.

Yusif Məmmədəliyev 15 dekabr 1961-ci ildə 55 yaşında dünyasını dəyişmişdir. Qısa ömür yaşamasına baxmayaraq, Azərbaycan elmində və ictimai həyatında silinməz iz qoymuş-

dur. Onun xatirəsinin yaşadılması üçün müxtəlif tədbirlər görülmüş, 1987-ci ildə Yalçın Əfəndiyev və Miri Rzayev tərəfindən "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında "Yusif Məmmədəliyev" adlı qısametrajlı film çəkilmişdir. Yaşadığı evin qarşısında xatirə lövhəsi qoyulmuş, Fəxri Xiyabanda məzar-üstü abidəsi hazırlanmış, AMEA Rəyasət Heyətinin binası qarşısında heykəli ucaldılmışdır.

Bu il Yusif Məmmədəliyevin 120 illiyi qeyd olunur və ölkəmizdə bununla bağlı müx-

təlif tədbirlər keçirilir. Biz var olduqca belə dahi şəxsiyyətlərimizi, Azərbaycan üçün çalışan və xalqını işıqlı yollara aparən alimləri heç vaxt unutmayacağıq.

Aysu Şükürova
Jurnalistika ixtisası üzrə
I kurs tələbəsi

ELMİN İŞIĞINDA YANAN BİR ÖMÜR

Elm bir ağac kimidir. Onun kökü bəzən torpağın dərin qatlarında, acı suların içində gizlənir, amma bu ağacın meyvəsi həm şirin, həm də nurludur. O meyvədən dadan insan fərqlənir, böyüyür, unudulmaz olur. Elmlı insan təkcə öz dövrünün deyil, gələcək nəsillərin də işığına çevrilir. O, cismani baxımdan bu dünyadan ayrılırsa belə, düşüncəsi, ideyası, yaratdığı dəyərlər insanlığın yaddaşında yaşayır. Azərbaycan tarixində elə şəxsiyyətlər vardır ki, onlar bu torpağın elmini, mədəniyyətini, düşüncə aləmini öz zəkaları ilə nurlandırblar. Nizami Gəncəvi, Məhəmməd Füzuli, Şah İsmayıl Xətai, İmadəddin Nəsimi, Seyid Əzim Şirvani, Mirzə Ələkbər Sabir, Məhəmməd Səid Ordubadi, Şəfiqə Axundova, Nigar Rəfibəyli, Əzizə Cəfərzadə... Bu adların hər biri bir okeandır, üzərində elmin gəmiləri üzür, dərinliklərində fikir inci kimi parlayır. Onların əsərləri bir yaylaq kimidir — hər söz bir çiçək, hər fikir bir qoxu, hər sətir bir nəfəsdir.

Bu elmi, mənəvi və yaradıcılıq ənənəsinin parlaq davamçılardan biri də Azərbaycan kimya elminin şahzadəsi, milli elmin qürur siması Yusif Məmmədaliyev idi. O, yalnız laboratoriyalarda deyil, millətin yaddaşında da təcrübələr aparırdı. Onun həyatı elmin işığında yanmaq, xalqı üçün parlayaraq tükənmək nümunəsi idi.

Yusif Məmmədaliyev Azərbaycan da neft kimyasının əsasını qoymuşdur. Bu, yalnız fərdi nailiyyət deyil, həm də Azərbaycan elmi üçün mühüm hadisə idi, çünki Məmmədaliyev kimi alimlər milli elmin simasını formalaşdırır, onu beynəlxalq elmi səviyyəyə yüksəldirdilər.

Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası yarandıqdan sonra Yusif Məmmədaliyev Neft İnstitutuna rəhbərlik etmiş və bu sahədə bir çox elmi yeniliklərə imza atmışdır. Onun rəhbərliyi ilə aparılan tədqiqatlar Azərbaycanı neft-kimya elminin aparıcı mərkəzlərindən birinə çevirmişdir. 1951-1954-cü illərdə o, Elmlər Akademiyasının Fizika, Kimya və Neft bölməsinin akademik-katibi kimi fəaliyyət göstərmiş, 1954-1958-ci illərdə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru vəzifəsində çalışmışdır. Bu illər ərzində o, təkcə bir alim və rəhbər kimi deyil, həm də elmə inanan, gəncləri elm yoluna səsləyən bir müəllim, bir maarif fədaisi kimi yadda qalmışdır.

Yusif Məmmədaliyev təkcə Azərbaycan elmi üçün deyil, ümumilikdə bəşər kimya elmi üçün böyük bir hadisə idi. Onun elmi baxışları, kimyaya yanaşma tərzi və nəzəriyyəni praktik tətbiqlərlə birləşdirən ustalığı elm tariximizdə yeni bir səhifə açdı. O, elmin quru formullarını həyatla, insanla, praktik fayda ilə birləşdirirdi.

İkinci Dünya müharibəsi illərində, ölkə ən ağır sınaqlardan keçərkən Yusif Məmmədaliyevin elmi biliyi xalq və dövlət üçün həyatı əhəmiyyət daşıyırdı. O illərdə neft və onun törəmələri müharibənin "qanı" sayılırdı, çünki hər texnika, hər mühərrik, hər silah bu enerjiden qidalanırdı. Məhz həmin dövrdə Məmmədaliyev və onun elmi məktəbi neftin emalı, onun yeni məhsullarının alınması istiqamətində mühüm ixtiralara imza atdı. Onun rəhbərliyi ilə aparılan tədqiqatlar nəticəsində yüksək oktanlı benzinin alınması üsulu işlənilib hazırlandı. Bu kəşf təkcə elmi nailiyyət deyildi, həm də cəbhədə döyüşən əsgərlərin arxasındakı görünməz zəfərin bir hissəsi idi. Yusif Məmmədaliyev elmi laboratoriyaları bir növ döyüş meydanına çevirmişdi, silah əvəzinə sınaq şüşələrini, güllə əvəzinə kimyəvi düsturları işlədir, elmi ilə müharibəyə xidmət edirdi. O, sübut etdi ki, elm yalnız masa arxasında deyil, həm də vətən üçün ön cəbhədədir.

Elmi ilə xalqına dayaqlı olan, ağı ilə

ordunun gücünə çevrilən alimlərdən biri idi Yusif Məmmədaliyev. Onun adı o illərin qəhrəmanlıq salnaməsində silahsız, amma ən güclü döyüşçülər sırasında yazıldı. Məmmədaliyevin elmi ixtiraları və tətbiqləri Azərbaycan elmini dünya miqyasında tanıtdı. O, tədqiqatlarının nəticələrini yalnız nəzəri şəkildə deyil, praktiki istehsalatda da həyata keçirdi. Onun rəhbərliyi ilə yaradılan yeni texnologiyalar sonrakı onilliklərdə neft-kimya sənayesinin inkişafına təməl oldu. Yusif Məmmədaliyev elmi təkcə maddənin çevrilməsi deyil, həm də xalqın taleyinin dəyişməsi kimi görürdü. Onun üçün elm insanın aqlının deyil, həm də vicdanının məhsulu idi. O, elm yolunda öz ömrünü işıq kimi yandırdı, amma həmin işıq bu gün də sönmür.

Akademik Yusif Məmmədaliyev ölkəmizdə elm təşkilatçılığında da böyük rol oynayıb. O, Elmlər Akademiyasının prezidenti, universitetin rektoru işləyərkən də Azərbaycan elminin böyük təşkilatçısı olub. 1945-ci ildə Azərbaycanda Elmlər Akademiyası yarandıqdan sonra Yusif Məmmədaliyev Elmlər Akademiyasını təsis edən 15 görkəmli şəxsiyyətlərdən biri olub. Azərbaycanın ilk akademikləri olan Mirəsəddulla Mirqasımov, Mustafabəy Topçubaşov, Səməd Vurğun, Şirokeqorov, Yesman, Mikayıl Hüseynovla birlikdə Yusif Məmmədaliyev Azərbaycan Elmlər Akademiyasının təsisçisi olub. Elmlər Akademiyası təşkil olunandan cəmi iki il sonra Yusif Məmmədaliyev EA-nın prezidenti seçilib, prezident kimi çox böyük işlər görüb. Məhz onun fəaliyyəti dövründə akademiya nəzdində yeni-yeni tədqiqat institutlarının əsası qoyulub.

Bir qürurverici faktı da diqqətə çatdırmaq lazımdır ki, Yusif Məmmədaliyev təkcə Azərbaycanda yox, o vaxtlar keçmiş Sovet İttifaqında da tanınmış böyük alim idi və Azərbaycanı layiqincə təmsil edib. 1945-1946-cı illərdə Sovet İttifaqının Neft Sənayesi Nazirliyinin Elmi-Texniki Şurası yaradılanda bu şuraya rəhbərlik Yusif Məmmədaliyevə həvalə olunub. Moskvada böyük bir dövlətin yüksək sənaye kompleksinin elmi-texniki şurasının rəhbərinin azərbaycanlı, Azərbaycan xalqının nümayəndəsi olması təkcə Yusif Məmmədaliyev üçün deyil, həm də bütün Azərbaycan xalqı üçün iftixar hissi doğururdu.

Bütün bu elmi nailiyyətləri və dəyərli kəşflərindən başqa, dahi alimin pedaqoji fəaliyyəti də xüsusi diqqətə layiqdir. Azərbaycan elminin böyük nümayəndələrinin, demək olar ki, hamısı pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olmuşdur. Bu ənənə təkcə elmi deyil, həm də mənəvi mirasın ötürülməsi baxımından mühüm rol oynamışdır. Elə bu səbəbdəndir ki, bu gün Azərbaycan elm, yaradıcılıq, mədəniyyət və siyasət sahələrində öz sözünü inamla bütün dünyaya deyə bilər. Qabaqcıl alimlərin pedaqoji fəaliyyəti onu göstərir ki, ölkəmizdə elm və təhsilin inkişafı bir-birindən ayrılmaz iki sahə kimi formalaşmışdır. Azərbaycan təhsilinin möhkəmlənməsində, yeni nəslin elmi düşüncə tərzinin formalaşmasında məhz bu alimlərin əməyinin böyük payı vardır. Onların yaratdığı məktəb, qoyduğu elmi irs və yetişdirdiyi tələbələr bu gün də həmin işığın davamçılarıdır.

Yusif Məmmədaliyev yalnız tədqiqatçı alim kimi deyil, həm də pedaqoq, istiqamət göstərən, düşüncə gənclərə elmin cazibəsini aşıllayan bir müəllim kimi yadda qalıb. Onun dərslərində elm bir fənn deyil, bir həyat fəlsəfəsinə çevrilirdi. O, gənc alimlərə təkcə bilik deyil, həm də məsuliyyət, vicdan və vətən sevgisi öyrədirdi. Yusif Məmmədaliyevin yetişdirdiyi tələbələr və elmi yetirmələr sonralar öz sahələrində böyük uğurlara imza atmış, müəllimlərinin adını həm elm dünyasında, həm

də xalqın yaddaşında şərəflə yaşatmışlar. Onun pedaqoji məktəbi Azərbaycan elminin gələcək nəsillərini formalaşdıraraq ən möhkəm təməllərdən birinə çevrilmişdir.

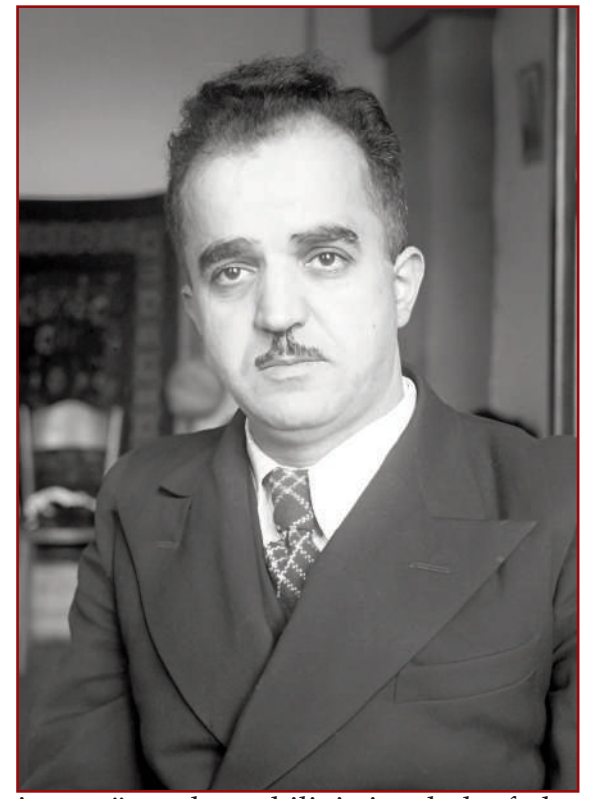
Yusif Məmmədaliyev kimya elminin dahisi olsa da, onun yaradıcılıq dünyasında ədəbiyyatın da özünəməxsus yeri vardır. Azərbaycan ədəbiyyatında bir çox ziyalılar və elm adamları olmuşdur ki, onların əsas peşələri elmin müxtəlif sahələrinə aid olsa da, bədii yaradıcılıqları da oxucuların marağına səbəb olmuşdur. Buna misal olaraq Abbas Səhhət, Məhəmməd Hüseyin Şəhriyar kimi ədəblərimizi göstərmək olar. Elm və ədəbiyyatın birləşdiyi bu yaradıcı simalar içərisində Yusif Məmmədaliyev də xüsusi yer tutur.

Dahi alimin yaradıcılığında da bədii duyğular, sözə və ədəbiyyata dərin maraq hiss olunur. O, yalnız laboratoriyanın deyil, həm də ruhun, sözün, düşüncənin adamı idi. Onun bədii ədəbiyyata olan marağını, sözə aşiq bir insan olduğunu, "söz yağışında islanmaqdan" zövq aldığını "Etiraf" adlı şeirindən də aydın görmək mümkündür. Bu şeirdə o, insanın daxili aləmini, həyatın mənəvi tərəflərini, elm və ruh arasındakı harmoniya axtarışını incə poetik dillə ifadə etmişdir. Y.Məmmədaliyevin "Etiraf"ı onun elmi dərinliyinin bədii təfəkkürlə necə vəhdət təşkil etdiyini sübut edir. Elə bil, o, mikroskop arxasında maddələrin sirlərini açdığı kimi, qələm arxasında da insan ruhunun sirlərinə baş vurur. Bu baxımdan Yusif Məmmədaliyev həm elm, həm də ədəbiyyat aləmində "dünyaya rahatlıq tapmaq üçün gəlmiş" bir böyük şəxsiyyət kimi yadda qalır:

Oxudum Şərqi ustad şairlərini –
Camini, Hafizi, Xəyyamı, Sədini.
Küsdüm taleyimdən, küsdüm dünyamdan,
Nədən şair yaratmadı məni Yaradan?..

Yetirdim əlimi elmin camına,
Düşdüm kimyanın tor girdabına.
Toru doğrayıb aç bilmədim,
Kimya tilsimindən çıx bilmədim.
Bədii yaradıcılıqla məşğul olan insanlar mütləq ki, incə zövqə malik olurlar. Bu səbəbdən də Yusif Məmmədaliyev muğamlarımızın divanəsi idi. Musiqimizin – aşiq musiqisinin, incəsənətimizin və təbiətimizin vurğunu idi. Musiqi zövqün açarıdır və o humanist insanlara daha tez təsir edir. Y.Məmmədaliyev böyük xeyirxah insan idi. Xeyirxahlıq günəşi hər kəsin daxilində olur. Bu isə o deməkdir ki, Günəş öz nurunu hamıya eyni dərəcədə payladığı kimi humanist insanlar da öz xeyirxahlıqlarını eyni dərəcədə insanlardan əsirgəmlirlər. Onun ən gözəl keyfiyyəti insanlara bəslədiyi məhəbbət idi. Xasiyyətində, davranışında ən böyük gözəlliyi hikmətlə dolu sadəliyi, təvazökarlığı idi. Y.Məmmədaliyev gözəl ailə başçısı, səmimi, mehriban və qayğıkeş ata idi. O, övladlarını (3 qızı var idi) milli ruhda tərbiyə edər, gözəl nəsihətlər verərdi.

Cənab İlham Əliyevin 5 iyul 2025-ci il tarixli Sərəncamı ilə akademik Yusif Məmmədaliyevin 120 illik yubileyinin qeyd olunması Prezidentimizin alimə verdiyi qiymətin ən bariz nümunəsidir. Bu Sərəncam görkəmli akademik 90 illik yubileyi keçirilərkən Ulu Öndər Heydər Əliyevin çıxışını xatırladır: "Yusif Məmmədaliyev heç vaxt unudulmayacaq, zaman keçdikcə onun Azərbaycan xalqının tarixindəki yeri daha da açıq görünəcəkdir və insanlar, gələcək nəsillər Azərbaycanın belə şəxsiyyətləri ilə fəxr edəcəklər. Yusif Məmmədaliyevin həyatı, yaradıcılığı, əsərləri və qoyduğu böyük elmi irs Azərbaycan xalqının tarixinin böyük bir fəslidir, hissəsidir, parçasıdır. Bu

insan öz zəkası, biliyi, istedadı, fədakarlığı, elmi ixtiraları ilə, elmi əsərlər yaratmaqla, həm də ümumən Azərbaycan elmini təşkil etmək, inkişaf etdirmək sahəsindəki fəaliyyəti ilə Azərbaycan xalqının tarixinə daxil olmuşdur. Ona görə biz bu gün də Yusif Məmmədaliyevin xidmətlərini böyük məmnuniyyətlə xatırlayırıq və onun parlaq siması, əziz xatirəsi qarşısında baş əyirik. Yusif Məmmədaliyev həddindən artıq mədəni və eyni zamanda çox təvazökar bir insan idi, millətini, xalqını həddindən artıq sevən bir adam idi, vətənpərvər bir insan idi, Vətəni haqqında, milləti haqqında, xalqı haqqında daim düşüncəli bir insan idi. Bu insanın siması həm zahirdən, həm də daxildən onun nə qədər yüksək keyfiyyətlərə malik olduğunu nümayiş etdirirdi. O, sözün əsl mənasında ziyalı idi".

Yusif Məmmədaliyev əslində heç vaxt unudulmadı, çünki onun adı elmin, zəkanın, zəhmətin və vətənpərvərliyin simvoluna çevrildi. Görkəmli alim yalnız Azərbaycan elminin deyil, bütövlükdə milli düşüncənin, ziyalılıq mədəniyyətinin təcəssümü idi. O, dərin biliyi, yüksək insani keyfiyyətləri və millətində olan sonsuz sevgisi ilə təkcə bir alim deyil, həm də bir məktəb, bir ideya idi. Onun həyatı və fəaliyyəti sübut edir ki, elm yalnız laboratoriyaya divarları arasında qapanmır; əksinə, o, xalqın taleyini, gələcəyini və inkişaf yolunu müəyyənləşdirən ən güclü qüvvədir. Yusif Məmmədaliyev öz elmi ilə, əməli ilə, pedaqoji fəaliyyəti ilə bu həqiqəti həyatının sonuna qədər nümayiş etdirdi. Onun yaratdığı elmi məktəb, yetişdirdiyi tələbələr, irəli sürdüyü ideyalar bu gün də yaşayır, inkişaf edir, yeni nəsillərə istiqamət verir.

Bu gün Azərbaycan kimya elminin beynəlxalq səviyyədə tanınması, onun parlaq simalarının elm səhnəsinə çıxması birbaşa Yusif Məmmədaliyevin qoyduğu bünövrənin nəticəsidir. O, elmi təkcə formullar və reaksiyalar topluluğu kimi deyil, həyatın özü kimi dərk edirdi. Elmi insanın mənəvi kamilliyinə, xalqın tərəqqisinə aparan bir yol sayırdı. Biz bu gün onun adı qarşısında dərin ehtiramla baş əyirik. Çünki Yusif Məmmədaliyev təkcə bir dövrün alimi deyil, bütün zamanların örnəyidir. O, ömrü boyu elmin işığında yaşadı və bu işıqla xalqına yol göstərdi. Biz azərbaycanlılar üçün belə şəxsiyyətlər milli qürur, mənəvi dayağımızdır. Onlar tarixdən gələn səs, gələcəyə aparan işıqdır. Yusif Məmmədaliyev də məhz o ölməzlərdəndir, bu səbəbdəndir ki, adı elmin yaddaşında, əməli xalqın qəlbində yaşayır. Unutmayaq ki, dahilər ölmürlər. Onlar qoyub getdikləri əsərləri, yetişdirdikləri insanları, yaydıqları nur ilə yaşayırlar. Yusif Məmmədaliyev də elə bir dahi idi ki, ömrünü elmə həsr etdi, amma elə bu fədakarlığı ilə əbədiyyətə qovuşdu.

Murad Qənbərov
"Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimliyi" ixtisası üzrə
IV kurs tələbəsi

Müstəqil istintaqın sözlə aparılan forması – araşdırmaçı jurnalistika

Jurnalistika çoxşaxəli bir sahədir. Hər sahənin özünəməxsus məsuliyyəti vardır. Jurnalistlər beynəlxalq aləmdə dördüncü hakimiyyətin təmsilçiləri kimi qəbul edirlər. Bu peşə sahibləri jurnalistanın hansı sahəsində çalışmalarına baxmayaraq, obyektiv və vicdanlı olmalıdırlar. Bu da vurğulanmalıdır ki, onların da söz və vicdan azadlıqları var.

Jurnalistlər həm də baş verən cinayətləri, haqsızlıqları, korrupsiya, özbaşınalıqları və s. ortaya çıxarmağa çalışan peşə sahibləridir. Bugünkü məqaləmizin qəhrəmanları isə araşdırmaçı jurnalistlərdir.

Bu gün Azərbaycanda yüzlərlə jurnalist fəaliyyət göstərir. Lakin onların az bir qismi jurnalistanın bu sahəsini seçir. Bəlkə də bunun səbəbi həmin sahənin jurnalistlərinin daha çox təzyiqlərlə üzləşməsidir. Bəs onların əsas vəzifələri nələrdir? Gəlin bir az onlardan danışaq. Sözügedən vəzifələrə nəzər salan zaman görürük ki, faktları, sənədləri və şahid ifadələrini toplamaq, etibarlı və adətən məxfi mənbələrdən araşdırma aparmaq, əldə olunan məlumatın obyektivliyini və düzgünlüyünü dəqiqləşdirmək, tərəfsizlik prinsipinə əməl etmək əsas şərtlərdəndir.

Əlavə olaraq, hüquqlarından bəhs edəndə isə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsasən ifadə azadlığı,

dövlət orqanları (Prokurorluq, Daxili İşlər Nazirliyi, Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti, məhkəmə orqanları, Prezident Administrasiyası və nazirliklər) və rəsmi şəxslərdən məlumat əldə etmək, əldə olunan mənbənin məxfiliyini qorumaq kimi hüquqları vardır. Jurnalist bu mənbənin adını açıqlamağa məcbur deyildir. Onlar güc strukturları tərəfindən müdafiə olunmalı və bu sahədə çalışan jurnalistlər daha çox təzyiqlə üzləşdiyi üçün hüquq-mühafizə orqanları tərəfin-

dən qorunmalıdırlar.

Araşdırmaçı jurnalist cəmiyyət üçün vacib olan, məxfi və ört-basdır edilən faktları üzə çıxaran müstəqil jurnalistdir. Jurnalistanın bu sahəsini seçən jurnalistlər öz məqsədlərində qətiyyətli, analitik düşünmə baxımından digər jurnalistlərdən üstün, soyuqqanlı və insanları analiz etmə bacarığına malik olmalıdırlar.

Onlar uzun müddət – aylarla, hətta illərlə araşdırmalar aparırlar. Araşdırmaçı jurnalistanın hüquq-mühafizə

orqanları və kriminalistika ilə də kəşimə nöqtələri var. Jurnalistlərin araşdırması nəticəsində hüquq-mühafizə orqanları istintaqa başlaya bilər. Bununla yanaşı, jurnalistin dəqiq araşdırması nəticəsində əldə etdiyi məlumatın istintaq üçün əhəmiyyəti də az deyil.

Əlbəttə, bu sahə jurnalistlərinin hüquqları və vəzifələri olduğu kimi, qanun qarşısında məsuliyyətləri də var. Yanlış və qeyri-rəsmi sənədlərdən məlumat toplamaq, şəxsi həyatın toxunulmazlığına riayət etmək, əldə etdiyi mənbəni qoruyaraq onu ifşa etməmək jurnalistin məsuliyyətlərindəndir.

Bir növ, bu sahə əməkdaşları hüquq-mühafizə orqanlarından fərqlənərək “müstəqil istintaq” aparırlar.

İngilis media nəzəriyyəçisi Huqo de Burq deyir ki: “Araşdırmaçı jurnalist – peşəsi hər hansı mediada həqiqəti aşkar etmək və ondan kənara çıxanları müəyyən etmək olan kişi və ya qadındır. Bu, araşdırmaçı jurnalistika adlanır və polis, hüquqşünaslar, auditorlar və tənzimləyici orqanlar tərəfindən görülən oxşar işdən fərqlənir. Onun məhdud hədəfi və qanuni əsası yoxdur və aşkarlıqla sıx bağlıdır.”

*Yusif Əhməd
Jurnalistika ixtisası üzrə
I kurs tələbəsi*

Memarlıq incisi – Möminə Xatun türbəsi

Azərbaycan memarlıq tarixində və mədəniyyətində dərin iz qoymuş abidələrdən biri də Naxçıvanda yerləşən Möminə Xatun türbəsidir. Bu türbə XII əsrdə böyük memar Əcəmi Əbubəkr oğlu Naxçıvani tərəfindən ucaldılmış və həm memarlıq, həm də bədii sənət baxımından Şərq dünyasının ən gözəl nümunələrindən birinə çevrilmişdir. Türbə Atabəy Məhəmməd Cahan Pəhləvanın anası, Şəmsəddin Eldəgizin həyat yoldaşı Möminə Xatunun şərəfinə 1186-cı ildə inşa edilmişdir.

Əcəmi Əbubəkr oğlunun dövrümüzdə qədər çatmış ən möhtəşəm əsəri olan Möminə Xatun türbəsi bu gün də orta əsr Naxçıvan şəhərinin əzəmətini əks etdirir. Naxçıvan memarlıq məktəbinin və bədii zövqünün yüksək səviyyəsinin şahidi kimi bu abidə şəhərin mərkəzində ucalır. Abidənin üzərindəki kitabədən məlum olur ki, türbə 1186-cı ildə Möminə Xatunun xatirəsinə tikilmişdir. Monumental və əzəmətli tikili olan bu türbə əsrlər boyu Naxçıvana gələn səyyah və tədqiqatçıların diqqətini cəlb etmişdir. XIX əsrin əvvəllərində Naxçıvana səfər edən Dübuə de Monper abidəni tədqiq etmiş, kitabələrin surətini çıxararaq Peterburqa, akademik Frenə göndərmişdir. O vaxtdan etibarən müxtəlif alim və şərqşünaslar türbə və onun kitabələri barədə elmi əsərlər yazmışlar. Möminə Xatun türbəsi bürcvari Azərbaycan türbələrinin ən görkəmli nümunəsi hesab olunur. Zəmanəmizə qədər qalmış hissəsinin hündürlüyü 26 metrdir. Xarici örtüyü dağılsa da, əvvəlki görünüşü ilə türbənin təxminən 34 metr hündürlüyündə monumental tikili olduğu müəyyən edilir.

Abidə yeraltı sərđabə və yerüstü qurğudan ibarətdir. Yeraltı hissə planda onbucaqlıdır və mərkəzdəki sütundan küncələrə atılmış tağlarla mühəndislik baxımından maraqlı şəkildə həll edilmişdir. Türbənin yerüstü hissəsi xaric-

dən onbucaqlı, daxildən isə dairəvi formadadır. Quruluş etibarilə Yusif Küseyir oğlu türbəsinə bənzəyir, lakin Möminə Xatun türbəsinə bu memarlıq sxemi daha zəngin işlənmişdir. Burada memarlıqla rəssamlığın sintezi yaradılmış, səthlər kitabələr və ornamentlərlə harmonik şəkildə bəzədilmişdir. Türbənin bucaqlarındakı çıxıntılar kufi xətti kitabələrlə örtülmüşdür. Bu kitabələrin ümumi uzunluğu təxminən 500 metrə çatır ki, bu da abidənin həm bədii, həm də dini əhəmiyyətini göstərir. Türbənin səthlərindəki bəzəklər memarın tükənməz fantaziyasını sübut edir – heç bir ornament təkrarlanmır, lakin hamısı ümumi bədii vəhdət təşkil edir. Həndəsi ornamentlərin əsasını çoxuclu ulduzlar və onlardan çıxan süvari xətlər təşkil edir. Burada 5, 6, 8 uclu ulduzlara və 6, 8 bucaqlı fiqurlara rast gəlinir. Türbənin qərb səthi fərqli şəkildə tərtib edilmiş, burada baştağlı giriş qapısı yerləşdirilmişdir.

Yuxarı hissədəki firuzəyi kaşı üzərində kufi xəttlə işlənmiş kitabə qurşağı abidənin kompozisiyasında mühüm element kimi çıxış edir. Türbənin daxili bəzəyi sadə, lakin dərin mənalıdır: günbəzin iç tərəfində dörd böyük qönçə

yerləşir və onların içində “Allah”, “Ömər”, “Osman”, “Əli” sözləri nəbati ornamentlər arasında işlənmişdir.

Möminə Xatun türbəsi təkcə Azərbaycan memarlığı üçün deyil, bütün Yaxın Şərq memarlıq məktəbi üçün də nümunə olmuşdur. Məşhur alman şərqşünası Ernest Dits “Türk sənəti tarixi” əsərində qeyd edir ki, Memar Sinanın İstanbulda tikdiyi bəzi türbələr Naxçıvan abidələrinin təsiri altında formalaşmışdır. Ditsin fikrincə, Memar Sinan XVI əsrdə yeniçəri ordusunun mühəndisi kimi Naxçıvanda olmuş və Əcəmi Naxçıvanının əsərləri ilə tanış olmuşdur. Bu fakt, Əcəminin yaratdığı memarlıq üslubunun əsrlər sonra belə regionun sənətkarlarına təsir etdiyini göstərir. Möminə Xatun Azərbaycan tarixində dövlətçilik və mədəniyyət sahəsində mühüm rol oynamış qadın şəxsiyyətlərdən biridir. O, böyük dövlət xadimi Şəmsəddin Eldəgizin həyat yoldaşı, Atabəy Məhəmməd Cahan Pəhləvanın anası olmuşdur. Möminə Xatun təkcə hökmdar xanımı deyil, həm də dövrünün ictimai və mədəni həyatında nüfuzlu qadın idi. Türbə onun xatirəsinə ucaldılmış ən möhtəşəm abidə olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycan qadınının

elmə, mədəniyyətə və dövlətçiliyə verdiyi töhfələrin simvoludur. Bu abidə o dövrdə qadınların cəmiyyətdə tutduğu hörmətli mövqeyi də nümayiş etdirir. Möminə Xatun türbəsi XII əsr Azərbaycan memarlığının ən parlaq incilərindən biridir. Əcəmi Naxçıvanının bu əsəri təkcə bir məzar abidəsi deyil, həm də yüksək sənətkarlığın, dini-mənəvi dəyərlərin və qadına hörmətin rəmzidir. Bu gün Möminə Xatun türbəsi UNESCO tərəfindən dünya əhəmiyyətli memarlıq abidəsi kimi qorunur və həm Naxçıvanın, həm də bütün Azərbaycan mədəniyyətinin qürur mənbəyidir.

*Elnur Əhmədov
Jurnalistika ixtisası üzrə
I kurs tələbəsi*

Darıxmışam...

Gecə düşüb, şıdırgı bir yağış yağır,
Şələləni səbri daşan navalçalar.
Elə bil ki, dərdlərimdən dolan bulud,
Dam üstündə nəğmə qoşub qaval çalar.

Yalnızlıqdan öz içimə qısılmışam,
Sudan qorxub dördgöz olan pişik kimi.
Bu yağışlı payızların təkliyi də
Tük ürpədir vahiməli eşik kimi.

Yaşın elə vədəsidi səssizlikdə,
Ürəyin də döyüntüsü baş aparır.
Bəlkə elə şıltaq payız gecə vaxtı
Bir şeircün gizli-gizli iş aparır.

Yəqin elə külək deyil, payız döyür
Pəncərəni və qapını... açım gəlsin.
Sağa-sola şütüməkdən yorulubdur,
Tünd çay süzüm, nəfəs dərsin, bir dincəlsin.

Bir şairə sığınmağa fürsət gəzən,
Payız dindi: şərab gətir, şair adam.
Hər qədəhin məzəsi bir şeir olsun,
Darıxmışam...darıxmışam...darıxmışam...
şam...

Elxan Yurdoğlu

Baş redaktor:
Şəhla Şirəliyeva
shshahla36@gmail.com

Ünvan: AZ 7012,
Naxçıvan şəhəri,
Universitet şəhərciyi
Telefon: 544-08-61 (1360)
yenifikir.ndu@gmail.com

Qeydiyyat № 330
Sifariş № 374
Tiraj 300

Dizayner:
SAHİLƏ ABBASOVA
“Əcəmi” Nəşriyyat-
Poliqrafiya Birliyində ofset
üsulu ilə çap olunmuşdur.